

หนังสือของศาลากลางบ้าน วัดดี ตั้งศกททัย
มอบให้
ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กรุงเทพฯ ๒๕๒๔

ลักษณะฉบับเมื่อยุคก่อน ลักษณะฉบับมรฎก

โดย ย่อ

TULIB

3 1379 00143684 0

หลวงพิศตยสารนิติเนติบัณฑิต ชั้นที่ ๑

ผู้พิพากษา ศาลแพ่ง สนามสถิตย์ ยุติธรรม

เคย เปน

ผู้พิพากษา ศาล เมือง ศาล มณฑล

ศาล คดี ต่าง ประเทศ และ ผู้สอน ณ โรงเรียน กฎหมาย

มี กรรมสิทธิ์ ตาม พระราชบัญญัติ

๒๔๕๗

Handwritten signature: น. วิจิตรพงศ์

พิมพ์ ที่ โรงพิมพ์ เจริญผล

พิมพ์ครั้งที่ ๒

โดยเหตุที่ได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้จำหน่ายหมดไปครั้งหนึ่งแล้ว แต่
ทราบว่ายังมีผู้ต้องการอีกหลายท่าน กระทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะไม่
แปล่าประโยชน์แก่ผู้อ่านเสียทีเดียว จึงได้พยายามพิมพ์ขึ้นอีก
๓๐๐๐ ฉบับ แต่ได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อความที่เห็นว่าบกพร่องบาง
แห่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจะได้แก้ไขเพิ่มเติมในครั้งนี้อีกก็
ก็ยังคงเกรงว่าคงมีข้อความที่บกพร่องอีกบางแห่งซึ่งหวังจะได้รับฉฉัย
จากท่านผู้อ่าน.

หลวงพิศสัยสารนิติ

เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

คำนำ

หนังสือฉบับนี้เตรียมเรียงขึ้นจากข้อความที่ข้าพเจ้าได้ใช้เป็น
คำสอนนักเรียนที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมในปีพระพุทธศักราช
๒๔๕๕-๒๔๕๖ แทบทั้งนั้น แต่มีข้อความแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นอีกตาม
ที่คิดว่า เป็นการสมควรในเวลาที่จะพิมพ์เป็นเล่ม

ก่อนที่จะพิมพ์เป็นเล่มขึ้นนี้ โดยได้รับคำขอรับจากนักเรียน
กฎหมายหลายท่านหลายนาย ที่รับราชการอยู่ตามหัวเมืองว่า ต้องการศึกษา
วิชาแพ่งกันเหมือนกัน แต่ไม่มีโอกาสจะเข้ามาฟังสอนที่โรงเรียนได้
และยังมีนักเรียนกฎหมายบางคนในกรุงเทพฯ ก็พอใจอยากจะให้พิมพ์ขึ้น
เพื่อตรวจค้นตลอดตาย จึงเป็นเหตุให้คิดว่าหนังสือนี้คงจะไม่เว้น
เสียซึ่งประโยชน์ อันจะพึงบังเกิดแก่ผู้อ่านไม่มากนักในเวลาที่
ต้องการ ทั้งข้าพเจ้ายังหวังอยู่ต่อไปว่าจะเปนอุบายชักนำให้ผู้เล่าเรียน
หมิ่นตุฎฎหมายเก่า ๒ เล่ม และคำพิพากษาฎีกาบางเรื่องทวียิ่งขึ้น
เพราะมีคำอธิบายมุ่งถึงน้อยๆ ไม่ต้องสงสัยการที่มีคำราวใว้อ่าน
หลายๆ เล่ม คงจะได้รับผลตามส่วนเสมอ เมื่อได้พบได้เห็นมากก็ย่อม
กระทำให้อาณของผู้อ่านกว้างขวางออกไป แต่ขอให้ท่านผู้อ่าน
ถือเสียว่าหนังสือเล่มนี้เป็นแต่ความคิดความเห็นของเขกชนซึ่งควรได้รับความ
กรุณา ทักท้วงจากท่านผู้อ่าน เพื่อจะได้แก้ไขเป็นประโยชน์ต่อไป.

ข้อความในหนังสือเล่มนี้โดยมาก ข้าพเจ้าได้อาศัยคำอธิบายใน
คำพิพากษาฎีกาบางเรื่องเป็นแบบบรรทัดฐาน เพราะฉนั้นจึงเป็นพระเดช
พระคุณของท่านผู้เรียบเรียงหนังสือที่ออกข้อมาแต่อย่างขงที่ได้มีอยู่
แก่ข้าพเจ้าหาที่สุดมิได้.

21/07/2565

หลวงพิศดลยสารนิติ

วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

ก

สารบัญ

หมวดที่ ๑

ว่าด้วย ชนิด ของ เมีย

ชาย มี ภรรยา หลาย คนได้ แต่ หญิง มี สามีได้ คน เดียว	หน้า	๑
ร่วม ประเวณี อย่าง เดียว ยังไม่ เป็น สามี ภรรยา	๗	๓
จะ มี ภรรยา ที่ ชนิด ที่ มี ข้อ สำคัญ แค่ ๒ ประการ	๗	๒
แบ่ง ชนิด ภรรยา	๗	๒
อธิบาย เมีย ถ้าง เมียง	๗	๒
หญิงไม่ ได้ อยู่ ใน ปกครอง ญาติ เป็น เมีย หลวงได้ โดย แต่งงาน	๗	๓
อธิบาย เมีย ถ้าง นอก	๗	๓
อธิบาย ทาษ ภรรยา	๗	๓
ทาษ ภรรยา มี บุตร แล้ว หย่าได้ เหมือน ภรรยา อื่น	๗	๔
อัตรา ปรึบ ชาย ชู้ นั้น แล้ว แต่ ชู้ ของ ภรรยา	๗	๔
การ ปรึบ นรอก แบ่ง ภรรยา เพิ่ม ชู้ อีก ๒ ชนิด	๗	๕
ภรรยา ได้ ส่วน แบ่ง ต่างกัน	๗	๕
ถ้า ต้ม ยศ ของ ภรรยา	๗	๕
อธิบาย คำว่า ภรรยา หลวง	๗	๖
ดู เหมือน ชาย มี ภรรยา หลวง ๒ คนได้	๗	๖

ข

หมวดที่ ๒๒

วิธีที่จะเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย

วิธีที่จะเป็นสามีภรรยาต้องมี ความประสงค์ ก่อน	หน้า	๘
อธิบาย ความประสงค์	”	๘
ต้อง แสดง ความประสงค์ ออก	”	๙
การ ล้ม ขอบ หมั้น	”	๑๐
การ ที่ได้ เลี้ยง กัน เอง แบ่ง ๒ อย่าง	”	๑๑
การ ลัก ภา จะ เป็น ผัว เมีย กัน เมื่อ บิดา มารดา หมั้น ตั้ง ด้วย	”	๑๓
ประกาศ รัชกาล ที่ ๔ เปลี่ยน กฎหมาย เก่า อย่างไร	”	๑๒
หมั้น มี อายุ ๒๑ ปี ไป อยู่ กับ ชาย ได้	”	๑๒
ถึง หมั้น จะ ไป อยู่ กับ ชาย โดย ดำรง ได้ ก็ ดี ที่ จะ เป็น ผัว เมีย		
กัน ได้ ต้อง บิดา มารดา ตั้ง ด้วย ก่อน	”	๑๔
เกิด บุตร แล้ว บิดา มารดา หมั้น ตาย เป็น ผัว เมีย กัน ได้	”	๑๕
การ เหยง ตู ของ ชาย หมั้น ที่ ไม่ ไร้ ลัก ภา เป็น ผัว เมีย กัน ได้ เมื่อไร	”	๑๕
ชาย ช่วย ทุกข์ หมั้น มา เหยง ตู	”	๑๖

หมวดที่ ๓

ข้อห้าม ของ การ เป็น ผัว เมีย

21/07/2565

จำพวก คน ที่ กฎหมาย ห้าม ไม่ ให้ เป็น ผัว เมีย	หน้า	๑๗
--	------	----

ค

หญิง อายุ ต่ำ กว่า ๓๒ ขวบ	๖๖	๑๙
หญิง อายุ เกิน ๓๒ แต่ ต่ำ ๓๕ ลงมา	๖๖	๑๙
ญาติ ทำ ชู้ กัน	๖๖	๓๙
ภิกษุ ตาม เณร เป็น ปาราชิก	๖๖	๑๙
ข้าราชการ ใน พระราช สำนัก	๖๖	๒๐
จะ เขา เมีย คน อื่น มา เป็น เมีย คน ไม่ได้	๖๖	๒๐

หมวดที่ ๔

ว่า ด้วย ทรพัย ระหว่าง ผู้ เมีย

ชื่อ ทรพัย ต่าง ๆ	หน้า	๒๒๒
อธิบาย สิ้น สัตต ของ หมัน	๖๖	๒๒๒
ของ หมัน เป็น ส่วน ของ สิ้น สัตต	๖๖	๒๒๓
อย่า ไม่ ต้อง คั้น	๖๖	๒๒๔
อธิบาย สิ้น เต็ม	๖๖	๒๒๕
ทุน หรือ สิ้น เต็ม ใน กฎหมาย เหมือน กัน	๖๖	๒๒๖
ทุน เป็น ข้อ สำคัญ ใน เวลา อย่า	๖๖	๒๒๖
อธิบาย สิ้น สัมภรค์	๖๖	๒๒๖
ฝ่ายใด หา ได้ ไม่ สำคัญ	๖๖	๒๒๗
เมีย ร้าง หา ทรพัย ได้	๖๖	๒๒๗
ทรพัย ที่ ไม่ เป็น สัมภรค์	๖๖	๒๒๘

ข

วิชาแบ่งทรัพย์สินเมื่ออย่า	หน้า	๒๘
หญิงไม่มีทุนไม่ได้สมัคร	๑๑	๒๙
ไม่มีทุนทั้ง ๒ ฝ่ายแบ่งเหมือนมีทุนด้วยกัน	๑๑	๓๐
เอาสมัครใช้เดิม	๑๑	๓๐
อธิบายเงื่อนไข	๑๑	๓๓
คิดเอาเงินแทนเงื่อนไข	๑๑	๓๓
เงื่อนไขข้อใดเป็นต้นเดิมของฝ่ายนั้น	๑๑	๓๓
เงื่อนไขข้อใดกับต้นเดิมอย่างอื่นหรือไม่	๑๑	๓๓
อธิบายทรัพย์สินส่วนตัว	๑๑	๓๔
อธิบายชนหมาก	๑๑	๓๔

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยอำนาจอิสระ

อิสระตัวมีเหนือเมีย	หน้า	๓๖
หญิงอยู่ในอิสระชายเมื่อไร	๑๑	๓๗
ยกบุตรให้เป็นภรรยาแล้วกันไม่ได้	๑๑	๓๗
บิดามารดาหญิงมีอำนาจว่ากล่าวบุตรเขย	๑๑	๓๗
ญาติอื่นไม่มีอำนาจดีกว่าบิดามารดา	๑๑	๓๗
ข้อยกเว้น	๑๑	๓๗
ชายยกเมียตนให้เป็นเมียผู้อื่นได้เมื่อเมียตนยอม	๑๑	๔๐
อิสระในทรัพย์สิน	๑๑	๔๐

๗

หมวดที่ ๖

ว่าด้วย ขย่า

มูด เหตุ ที่ หญิง จะ ขย่า ชาย	หน้า	๕๒
ชาย ร้าง หญิง โดย วิวาท มี กำหนด ต่าง ๆ	”	๕๒
ชาย ไป ค้า ต่าง เมือง มี กำหนด อย่าง หนึ่ง	”	๕๔
ตุก เขย เสม็ด พ้อ คา แม่ ยาย	”	๕๕
ชาย เป็น โจร	”	๕๕
ชาย ไป บวช เป็น ภิกษุ สามเณร	”	๕๖
อธิบาย เรื่อง ชาย หมั้น หญิง แล้ว ไป บวช	”	๕๗
หญิง ไป บวช	”	๕๐
ชาย เลี้ยง หญิง ไม่ เป็น ชวรม	”	๕๐
ชาย ช่ม เหย หญิง	”	๕๑
ชาย ทำ โทษ เกิน ส้มควร	”	๕๒
ชาย หลอก ทวง หญิง	”	๕๒
ชาย พ้อง ชู้ ได้ ปรับ แล้ว หรือ ไม่ ขย่า ก พ้อง ชู้	”	๕๒
ชาย ผิด ทาน บด	”	๕๓
ผัว เมีย ขย่า กัน ไม่ ต้อง แบ่ง ทรัพย์สิน พร้อ ม กัน ไป	”	๕๔
ขย่า แล้ว กลับ คืน ต่ กัน	”	๕๔
แบ่ง ทรัพย์สิน เมอ ขย่า ครั้ง ที่ ๒	”	๕๕

จ

หมวดที่ ๗

จำ ด้วย ชาย ชู้

ชาย ชู้ คือ อะไร	หน้า ๕๗
พ้อง ชู้ มี ๒ อย่าง	๖๖ ๕๗
วิธี ปรับ ชู้	๖๖ ๗๕
วิธี ทรมาน หญิง ได้ ด้วย	๖๖ ๕๗
ทำ ชู้ ด้วย เมีย ร่าง ถูก ปรับ กิ่ง หิ้ง	๖๖ ๕๗
ผิด กับ เมีย ใน ระหว่าง คดี ที่ พ้อง ชู้	๖๖ ๕๗
สามี ได้ ปรับ จาก ชู้ แล้ว ไม่มี อำนาจ เขา หญิง ไว้ คดี ไป	๖๖ ๕๗
สามี ปรับ ได้ เพียง ๒ ครั้ง	๖๖ ๖๐
ชาย จะ ร่วม ประเวณี กับ หญิง ชั้น ของ ระวัง	๖๖ ๖๐
หญิง หั้น ไป ต่าง เมือง	๖๖ ๖๓
อายุ ความ ชาย ชู้ มี ๒ อย่าง	๖๖ ๖๓
ผิด ผู้เดียว พ้อง ชู้ ได้	๖๖ ๖๒

๑ มรรฎก คือ อะไร

อธิบาย คำ มรรฎก	หน้า ๖๓
อำนาจ พ้อง บาง อย่าง ไม่ เปน มรรฎก	๖๖ ๖๔

ฉ

๒ วิธี แบ่ง มรดก ทั่วไป

วิธี แบ่ง มี ๒ ประเภท	หน้า ๒๕
มรดก หญิง ที่ไม่มี สามี	๖๖ ๒๕
มรดก หญิง ผู้มี สามี	๖๖ ๒๖
ไม่มี ภาค หลวง	๖๖ ๒๖
ศาลไม่ใคร่ แบ่ง ภาค หลวง	๖๖ ๒๖
การ พิจารณา กฎหมาย แก่ ผิด กับ พระราช นิบัญญัติ	๖๖ ๒๗
ญาติใน ที่นี้ หมายความว่า ถึง ผู้ที่ได้ ส่วน ทุกคน	๖๖ ๒๗

๓ วิธี แบ่ง ภาค แล ส่วน

ภาค บิดา มารดา	หน้า ๒๘
ภาค ญาติ	๖๖ ๗๐
ไม่มี ญาติ ต้อง ยก รวม ภาค ภรรยา	๖๖ ๗๐
ญาติ รับ ราย คัด ตาม หมู เหล่า	๖๖ ๗๐
ภาค ภรรยา	๖๖ ๗๑
แบ่ง ส่วนใน ภาค ภรรยา	๖๖ ๗๒

๔ อำนาจ แล ความ รับ ผิด ชอบ ใน มรดก

อธิบาย ^{๒๑/๐๗/๒๕๖๕}	หน้า ๗๓
ผู้รับ มรดก ต้อง เอา มรดก ให้ แทน ผู้ตาย	๖๖ ๗๔

๖

ผู้รับ มรรฐก รับผิดชอบ เฉพาะ ทวีพย์ มรรฐก	หน้า ๗๔
ผู้รับไม่ต้อง ออก เพื่อ	,, ๗๕
อำนาจ แล ความ รับผิดชอบ หมด เมื่อไร	,, ๗๕
ผู้รับ เป็น เจ้า หนี้ หรือ ลูก หนี้ ผู้ตาย	,, ๗๖
หน้าที่ ผู้รับ มรรฐก	,, ๗๗

๕ ข้อ ตติ หรือ เปลี่ยน แปลง อำนาจ ใน การ รับ มรรฐก

มี เหตุ พิเศษ	หน้า ๗๘
มรรฐก ผู้ เมีย ที่ ยัง อยู่ กัน ใน บิดา มารดา	,, ๗๘
มี อภิภักดิ์ ผู้ตาย หรือ ผู้ตายไม่ นับถือ เสดย	,, ๗๙
บุตร ที่ ได้ แดง ให้ มี เว้น ได้ ทวีพย์ ไป มาก แล้ว	,, ๘๐
บุตร ได้ ทวีพย์ มาก โดย บิดา มารดา ตาย	,, ๘๑
พระ แล ศฤหษัฐ รับ มรรฐก กัน ได้ เพียง ไร	,, ๘๒
ให้ ทัดถน แก่ พระ เป็น ส่วน ตัว ที่ หนึ่ง เป็น มรรฐก	,, ๘๔
ทวีพย์ ที่ มี มา ก่อน บวช เป็น มรรฐก ธรรมดา	,, ๘๕
ญาติ ตาย ก่อน แล้ว จึง บวช รับ ไม่ได้	,, ๘๕
ญาติ ตาย กำถัง บวช สัก มา รับ ได้	,, ๘๖
เนน รับ มรรฐก ได้ ช่าง คน ธรรมดา	,, ๘๖
มรรฐก สำมเณร ^{๕๖}	,, ๘๖
พระ กับ พระ รับ มรรฐก กัน ได้ หรือ ไม่	,, ๘๗

๒

อำนาจ หญิง หม้าย จะได้ มรดก	หน้า ๘๗
ยัก ยอก มรดก	” ๘๘

๒ มรดก ผู้วิเศษ

วิธ แยก เบิน มรดก	หน้า ๘๒
ทรัพย์สิน ส่วน ตัว ของ หญิง จะ แบ่ง อย่างไร	” ๘๔
มรดก ชาย	” ๘๓
เมียไม่ ต้อง มี บุตร ก็ ได้ มรดก	” ๘๖
ผล ประโยชน์ ของ บุตร เท่าใหม่ไม่ เหมือน กัน	” ๘๗
วิธ แบ่ง มรดก ชับ ช้อน	” ๘๘
บุตร พวกใด ควร ได้ ทรัพย์สิน มากกว่า กัน แล้ว แต่ ทรัพย์สิน มี ชับ ช้อน	” ๙๐

๗ อายุ ความ มรดก

ต้น เหตุ	หน้า ๙๐๒
อายุ ความ มรดก แบ่ง เป็น สอง ประเภท	” ๙๐๒
อธิบาย	” ๙๐๓
กำหนด พ้อง ความ มรดก ๓ ปี	” ๙๐๓
ใช้ ได้ ถึง เด็ก	” ๙๐๔
จะ พ้อง นาย ประกัน ของ ผู้ตาย ต้อง ใน ๓ ปี เพราะ เหตุ ๒ ประการ	” ๙๐๔
คู่ ความ ตาย อีก ฝ่าย หนึ่ง ต้อง ร้อง ใน ๓ ปี	” ๙๐๕
ขอ ให้ กอง มรดก สิ้น กระจาย ต้อง พ้อง ใน ๖ เดือน	” ๙๐๖

ญ

เด็ก ทำ พิณยกรรม ได้ เพียงไร	๖๖ ๓๒๓
ผู้รับ คาย เสีย ก่อน ผู้รับ คาย โทหิต	๖๖ ๓๒๒
ทำให้ บุตร ๒ คน คาย เสีย คนหนึ่ง คน เหลือ อยู่ ได้ คน เดียว	๖๖ ๓๒๓
ผู้ คาย แล้ว มรรฎก ได้ แต่ ทำ พิณยกรรม เว้น แต่ ทรัพย์ อยู่ ในมือ ผู้รับ แล้ว	๖๖ ๓๒๓

๑ เบ็ด เต้ตี

ชำระ ความ มรรฎก	หน้า ๓๒๕
ผู้ พากษา	๖๖ ๓๒๖
ไม่ มี ผู้รับ	๖๖ ๓๒๖
รับ มรรฎก ความ	๖๖ ๓๒๗
คำ ทำ ศัพ	๖๖ ๓๒๗
ความ ตก ลง	๖๖ ๓๒๘

แก คำ ผิด

คำ ผิด	คำ ถูก	หน้า	บรรทัด
ดำ ดับ	ดำ ตับ	๕	๓๖
เข้า สอง	เขา สอง	๗	๓๕
ฉับ	ฉับ	๓๓	๓
หญิ	หญิง	๓๖	๒๐
อย่าง เข้า	ย่าง เข้า	๓๗	๓๕
ว่า ค้วย	ว่า ค้วย	๔๓	๓๔
ติเรกฤทธิ	ติเรกฤทธิ	๔๗	๗
หญิหมาย	หญิงหมาย	๗๕	๔
ชอกไม้	ตอกไม้	๗๗	๓๔
ได้ เก้	ได้ เก็บ	๗๐	๒
มรฎ	มรฎก	๓๒๗	๖

หมวดที่ ๑

ว่าด้วย หน้าที่ ของ เมีย

จะ ขอ พูด ถึง กฎหมาย เฉพาะ ที่ เกี่ยว ของ กับ ผู้ เมีย
ใน ระหว่าง กัน แต่ กัน ไม่ได้ กิน ความ เดียว ไป ถึง อำนาจ และ
หน้าที่ ๆ จะ ต้อง รับผิดชอบ ต่อ คน ที่ ๓ ใน กิจ การ อย่าง
อื่น ด้วย

กฎหมาย ยอม ให้ ชาย มี ภรรยา หลาย คน ได้ แต่ หา ได้
ยอม ให้ หญิง มี สามี มาก กว่า คน หนึ่ง ชน ไป ไม่ กฎหมาย
ถือ อยู่ เดิม ว่าเป็น ชาย เขา หญิง ชน มี สามี อยู่ มา
เป็น ภรรยา คน หนึ่ง เป็น แต่ ชู้ กัน ไม่ ยอม ให้ เป็น สามี
ภรรยา กัน ตาม กฎหมาย ก็ เมื่อ ชาย มี ภรรยา ได้
หลาย คน ดังนี้ จึง ได้ มี ชื่อ บังคับ เรียก ชื่อ ต่าง ๆ กัน
ลำดับ คล้าย กับ ยศ เป็น ชั้น ๆ

ชาย หญิง ที่ จะ เป็น สามี ภรรยา กัน ได้ นั้น ไม่ ได้
เพราะ เหตุ ที่ ร่วม ประเวณี กัน อย่าง เดียว วิธ ี จะ เป็น
สามี ภรรยา กัน ใน กฎหมาย มี ต่าง หาก แลว แต่ วิธ ี ที่
ชาย หญิง จะ ได้ เดียว กัน นั้น ๆ เป็น ประมาณ แต่ การ

ชาย มี ภรรยา
หลาย คน ได้
แต่ หญิง มี สามี
ได้ คน เดียว

ร่วม ประเวณี
อย่าง เดียว ยัง
ไม่ เป็น สามี
ภรรยา

ที่จะ เป็น เมียใหญ่ เมียน้อย นั้น ไม่ใช่ ตามใจสามี จะ
 จะมกรรยาก็ชนิด เดือด เดียงตาม พอใจ ถึงแม้ กฎหมายจะได้ แบ่งมกรรยา
 ก็มี ข้อสำคัญ แต่ เป็น หลาย ชนิด ก็ ต่ แต่ ที่มี ผลจริง จึง ก็มี ข้อ ๒
 ๒ ประการ ประการ คือใน เรื่อง ชาย ซึ่ง อย่างหนึ่ง และใน เรื่อง
 รับมรดก สามี อีก อย่างหนึ่ง นอกจาก นั้น ใน กฎหมาย
 ไม่ ถือว่า เป็น การ สำคัญ อะไร นัก

แบ่งชนิดมกรรยา ใน กฎหมาย ดัชนี ณ เมีย บท ก, แบ่ง มกรรยา เป็น
 ๓ อย่าง เรียกว่า เมียกลาง เมื่อง (มกรรยา หลวง)
 อย่าง หนึ่ง เมียกลาง นอก (อนมกรรยา หรือ มกรรยา
 น้อย) อย่างหนึ่ง และ ทาษ มกรรยา (เมียกลาง ทาษ)
 อีก อย่าง หนึ่ง การ ที่ กฎหมาย แบ่ง มกรรยาเป็น ๓ อย่าง
 เช่น นี้ ก็ แล้ว แต่ เหตุ ผล ที่ ชาย จะ ได้ หญิง มา เป็น
 มกรรยาด้วย วิธใดเป็น เกณฑ์ ตั้ง จะ ได้ อธิบาย ต่อไป

อธิบายเมียกลาง เมียกลางเมื่อง นั้น ชายต้อง สู้อ ขอ คบกับมารดา หญิง
 หรือญาติ ปกครองหญิงมาอยู่ กินด้วยกัน กับชาย ตาม
 ธรรมดาก่อนก็ จะอยู่ กินด้วยกัน มี กัม พธแต่งงานเป็นสำคัญ
 ถึง แมว่า จะไม่ ได้ ทำพิธี กัด เมธ ชายได้ สู้อหญิง ถึง หลบ
 ผาก บิดา มารดา หญิง ให้ อยู่ กิน ด้วย กันถึง ๒ ปี โดย
 มีความ ประสงค์ จะ ให้ เป็น มกรรยาใหญ่ แล้ว ก็ อาจเรียกว่า
 เป็น เมียกลาง เมื่อง (เมียหลวง) ได้ เหมือน กัน และ
 มี ขำนาจ อย่าง เมียกลาง เมื่อง ทุก ประการ ตั้ง มี ข้อ

บทขยใน ตัถษณ ผัวเมีย บทที่ ๓๐๒. “ชาย ขอ ตก ล่าว
ทำน ถึง หลบฝาก ยัง แต่ ทำงาน แด พ่อแม่ หยงให้ ชายฝาก
บ้ำเธอ แด ทำ กิน ชย ด้วย กัน เป็น ๒--๓ ปี แด
พ่อแม่ หยงให้ ชาย ชย ด้วย กันไซร้ ทำน ว่า เป็น เมีย ตัถษ
แก่ เจ้า ผัว เหมือน เมีย ทำงาน ”

ส่วน หยง ที่ไม่ได้ ชย ใน อำนาจของญาตี ผู้ใดเตยชาย หยงไม่ได้ ชย ใน
จะ ต้อง ล้ ขอ แก่ใคร นั้น กฎหมายไม่ กต่าง ถึง ตาม ที่ ปกครองญาตีเป็น
เข้าใจ กัน หยง ที่ไม่มี ญาตี หรือ หยง หม้าย ซึ่งไม่ได้ เมียกลางเมืองได้
ชย ใน อิศระ ของ ผู้ใด เป็น เมีย กลาง เมือง หรือ เมีย ล้ขอ โดยมีพิชทำงาน
ในกฎหมาย นรฎกได้ โดย พิช แ่ง งาน

เมีย กลาง นอก (อนุภรรยา หรือ ภรรยา น้อย) ไม่ อธิบาย เมียกลาง
ล้ผิด อะไร กับ เมีย กลาง เมือง กฎหมาย ใช้ คำว่า นอก
“ชาย ขอ หยง มา เตยง เป็น อนุภรรยา หลน เมียหลวง ตง
มา ” ก็ แดว่า ใน ระหว่าง ชาย กับ หยงได้ กระทำ ความ
เข้าใจ กัน ใน เวลา ที่ ล้ขอ ว่า จะ เขา หยง มา เตยง รอง
ภรรยาใหญ่ ถ้า ฝ่ายชาย กระทำ ให้ ฝ่ายหยง คิดว่า ชาย
จะ เตยง หยง เป็น ภรรยาใหญ่ ถึง ชาย จะ ได้ มี เมีย
กลาง เมือง ชย แลว ก็ ค้ ก็ ไม่มี กฎหมาย บทใด ที่ จะ
ห้ามไม่ให้ หยงคนหล้งเป็นภรรยา กลางเมืองเหมือนคนแรก

ทาช ภรรยา (เมีย กลาง ทาช) ภรรยา ชนิด น นาย อธิบาย ทาช
เงิน ยังมี ตำวกรรมชรรวมอยู่ คนที่ จะ เป็น ตำมี นนไม่ได้ ภรรยา

หมายความว่า เณการ คัว นายเงิน อย่างเดียว โดยตรง หมายความว่า ความ ตลกด ถึง คน ที่ เกี่ยว ของ สันท กับ นายเงิน เช่น เปน สามี หรือ บิดา บุตร หลาน ของ นาย เงิน ด้วย ดัง มี คัว บท อยู่ ใน ตักษณ ทาษ บทที่ ๘๖ ถ้า นายเงิน มีความ รักใคร่ ชอบ ชั่วร กรมธรรม์เสีย ทาษ ภรรยา ก็ หุดต เปนไทย เลื่อน เกียรติยศ สัน เปน อนุภรรยา หรือ เมีย กลาง นอก ทั้ง แต่ นั้น ไป หรือ ไม่ได้ ชอบชั่วร กรมธรรม์ ก็ หุดต เปนไทยได้ เมื่อ มี บุตร กับ สามี แต่ คง อยู่ ใน ทาษภรรยาหมุ่คร้ว คำแห่ง ทาษ ภรรยา นั้น เอง ที่ ผิด กัน กับ ทาษ ภรรยา ชรรมดา ก็ แต่ มี โอกาส อย่ำ สามี ได้ เหมือน ภรรยา อย่าง อื่น ๆ เมื่อ มี เหตุ ที่ จะ อย่ำ ได้ โดยไม่ ต้อง ตั้ง คำ คัว (ใน เรื่อง ทาษภรรยา ตั้งแต่ ใช้ พระราชบัญญัติ ตักษณ ทาษ ศก ๓๒๔ คง จะ ไม่ ใคร มี คัว ไป นับวัน แต่ จะ สู้ญ ลง ทุก ที่)

อติธา ปรีบ ชายชู้ ภรรยา ๓ ประการ ดัง กล่าว มา แล้ว ถ้า มี ชู้
 ๕ ๒ ๕
 ๕ ๒ ๕
 นนแดงแต่สันของ กฎหมายให้ ปรีบ ชายชู้ ตาม สันต ของ ภรรยา คือ ปรีบ
 ภรรยา ชาย ที่ ทำ ชู้ ด้วย เมีย กลาง เมือง เคมี อติธา ตาม พระ ราช
 กำหนด เก่า บทที่ ๖๕ (กฎหมายราชบุรี เดิม ๒ หน้า ๓๕๗)
 ปรีบ ชายที่ ทำ ชู้ ด้วย เมียกลาง นอก ๔ ใน ๕ ส่วน ของ เมีย
 กลาง เมือง และ เมีย กลาง ทาษ ๓ ใน ๕ ส่วน ของ
 เมีย กลาง เมือง ส่วนใน เรื่อง การ รับ มรดก แบ่ง ภรรยา

อีก อย่าง หนึ่ง ใน ลักษณะ มรรฎก บทที่ ๕ เพิ่ม การรับมรรฎกแบ่ง
 ภรรยา อัน อีก ๒ ชนิด คือ ภรรยา พระ ราชทาน อย่าง ภรรยาเพิ่มชนิด
 หนึ่ง ภรรยา อัน ทูต ขอ พระ ราชทาน ให้ อย่าง หนึ่ง ๒ ชนิด
 เมื่อได้ อ่าน กฎหมาย ลักษณะ ผัว เมีย บท ก, รวม กับ
 ลักษณะ มรรฎก บทที่ ๕ จะ เห็น ได้ ว่า ไม่ มี การ ขัด ข้อง
 อะไร เลย ใน กฎหมาย มรรฎก พุต แต่ กิ่ง ว่า ภรรยา
 สู้ ขอ มา และ ไม่ สู้ ขอ มา เป็น เกณฑ์ แบ่ง ส่วน ใคร จะ
 เป็น ภรรยา หลวง ภรรยา น้อย และ จะ มี ก็น ก็ คน ไม่
 เป็น การ แปร ถก ปลด ถอน ใด กล่าว คือ เมื่อ การ แบ่ง
 มรรฎก ภาค ภรรยา ภรรยา พระ ราชทาน ได้ ทรัพย์ ภรรยา ได้ ส่วน
 ๓ ส่วน กิ่ง ภรรยา สู้ ขอ มี ชั้น มาก ได้ ๓ ส่วน ภรรยา แบ่ง ต่าง กัน
 อัน ทูต ขอ พระ ราชทาน หรือ อนุภรรยา ได้ ๒ ส่วน กิ่ง
 ส่วน ทาษ ภรรยา มี กฎหมาย ใน ลักษณะ มรรฎก บทที่ ๘ ให้
 หลุด เป็น ไทย เท่า นั้น ไม่ ได้ รับ มรรฎก เลย จะ มี บุตร
 กิด หรือ ไม่ มี บุตร กิด

ภรรยา ต่าง ๆ ที่ได้ กล่าว มา ข้าง ต้น อาจ อาจ ดำเนิน
 ยศ ได้ ตาม ที่ ได้ รับ ส่วน มรรฎก มาก แด น้อย ดัง นั้น คือ. ภรรยา
 ภรรยา

- ๑ ภรรยา อัน ทรง พระ ราชทาน
- ๒ ภรรยา สู้ ขอ มี ชั้น มาก ซึ่ง เรียก ว่า เป็น เมีย
 กลาง เมือง หรือ ที่ ดัน นิฐาน ว่า มี ชั้น มาก ตาม
 บทที่ ๑๐๒ ใน ๕ ลักษณะ ผัว เมีย

๓ ภรรยาที่ได้ ๒๒ ขอ พระราชทาน หรือ อนุภรรยา ซึ่ง ตรง กับ ที่ เรียกว่า เมีย กตาง นอก

๔ ๒๒ ภรรยา (ใน เวลานี้ เหลือ น้อย ที่ สุด หรือ หมด แล้ว)

อธิบาย คำ ว่า ภรรยาหลวง

แท้จริง คำว่า เมีย หลวง หรือ ภรรยาหลวงไม่ ปรากฏ ใน กฎหมาย ว่า เป็น ภรรยา ที่ได้ มา โดย พิธี ใด มี กต่าว อยู่ใน ลักษณะ ๒๒ เมีย บท ก, แห่งหนึ่ง กับ มี กต่าว อยู่ใน ลักษณะ กุ หัน บท ที่ ๑๖ อีก แห่งหนึ่ง ซึ่ง ใช้ คำ ว่า “ เมีย ชันหมาก หลวง ” คำ ๒ คำ นี้ คง หมาย ความ เป็น อัน เดียว กัน กต่าว คือ เป็น ภรรยา ที่ได้ ๒๒ ขอ โดย มี ชันหมาก คำ ที่ เรียก กัน ทั่วไป ว่า หญิง คน นั้น คน นี้ เป็น ภรรยา หลวง ของ ชาย คน ใด ก็ มุ่ง หมาย ตรง กับ คำ ที่ เรียก ว่า เมีย กตาง เมือง นั้นเอง ภรรยา ชนิด นี้ เป็น ใหญ่กว่า ภรรยา ชนิด อื่น แต่ ถ้า ชาย มี ภรรยา พระราชทาน ด้วย ภรรยา พระ ราชทาน ต้อง เป็น ใหญ่ กว่า ภรรยา หลวง เหตุ ที่ ภรรยา พระราชทาน เป็น ใหญ่ กว่า นั้น มี พยาน ๒๒ ให้ เห็น ได้ คือ ได้รับ มรดก มาก กว่า เพื่อน ตาม ที่ได้ ปรากฏ มา ข้าง ต้น

ดู เหมือน ชาย มี ภรรยา หลวง ๒ คน ได้

อนึ่ง คำ ๒๒ กฎ กติกา ได้ ๒๒ ลง ใน คดี ที่ ๔๗๗ ปี ๑๒๘๘ ว่า ภรรยา ตั้ง เดิม ที่ ไม่ ปรากฏ ว่า ดำ มี ได้ ๒๒ อย่าง ภรรยา น้อย นั้น เป็น ภรรยา หลวง ได้ ถึง จะ ไม่ ปรากฏ

๗
ว่า ถ้ามีได้ มา เป็น ภรรยา โดยทางใด ก็ ดี และ ดูเหมือน
จะ ถือ ว่า ชาย มี ภรรยา หลวง ต้อง คน ได้ เพราะ ยอม
ให้ บุตร ของ ภรรยา ดังเดิม ได้รับ มรดก เท่า กับ บุตร
ภรรยา หลวง บัณฑิต นี้ ว่า ภรรยา ดังเดิม ที่ กล่าว นี้
จะได้รับ มรดก ส่วน เหมือน ภรรยา สี่ ขอ มี ชั้น มาก
ตาม กฎหมาย มรดก ได้ อีก เกณฑ์หนึ่ง หรือ ไม่ เพราะ
ไม่ ปรากฏ ว่า ได้ สี่ ขอ มี ชั้น มาก

สำนักหอสมุด

๗
หมวดที่ ๒

วิธีที่จะเป็นสามี ภรรยา ตามกฎหมาย

วิธีที่จะเป็นสามี ภรรยา ตามกฎหมาย ได้กล่าวมาแล้วว่า วิธีที่ชายหญิง จะเป็น สามีภรรยา ภรรยา ต้อง มี กันได้ ไม่ใช่ ว่า เพราะเหตุ ร่วม ประเวณี กัน อย่างเดียว ความประสงค์ ใน วิธี ที่ จะ เป็น สามี ภรรยา กัน นั้น มี ต่าง หาก แต่ยังหา ทาง นี้ ก่อน ได้ อธิบายไม่ ว่า ชาย หญิง ต้อง ประพฤติ กิริยา เช่นไร จึง จะ เรียก ว่า เป็น สามี ภรรยา กัน ใน ที่นี้ พอจะ วาง เกณฑ์ เป็นเค้าได้ ดังนี้ คือ ชัน ต้น ชาย กับ หญิง จะ ต้อง มีความ ประสงค์ ใน ทาง ที่ จะ ก้าว ขึ้น สู่ ความ เป็น สามี ภรรยา กัน ก่อน อะไร เป็น ความ ประสงค์ ของ การ เป็น สามี ภรรยา กัน นั้น ยก การ ร่วม ประเวณี กัน ออก แล้ว ชายหญิง ก็ต้อง การร่วม คู่ชกทุก ๆ วันชน เดียวกัน (ไม่ มี กำหนด เด็ก) ผิด กับ ลักษณะ ของ คนจร ดังนี้ คำอธิบาย อยู่ใน ประกาศรัชกาล ที่ ๔ ปีฉลุจุลศักราช ๑๒๒๗ ว่า “ตาม ตัทธิ ผู้ชายในบ้าน เมือง ทุก วันนั้น พอใจ ถือ ว่าหญิง คนใด ชายได้ พา เข้าไปในที่ลับ จับต้อง ถึง ตัว แล้ว ก็พอใจ ถือ ตัว ว่า เป็น เจ้า ผัว” ตาม ประกาศนี้ไม่ ถือ ว่า การ ที่ ชายได้ ถูก ต้อง เนือ ตัว หญิง ในที่ลับ นั้น เป็น ความ ประสงค์ ของ สามี ภรรยา เช่นขอไป

ตัว อย่าง นายแดง ร่วม ประเวณี กับ หญิงนคร ได้เกณณ์ คน หึง จะ เรียก ว่า นายแดง เป็น สามี ของ หญิง นั้น

ไม่ได้ เพราะ นายแดง กับ หญิง นคร ได้เกณฑ์ นั้นไม่ได้
 มีความประสงค์ ในสิ่ง ที่ เปน สามี ภรรยา หรือ อีก
 อย่าง หนึ่งชาย ขอ หญิง มา เดียง เพื่อ รับใช้ ด้รอย ปฏิบัติ
 ชาย ๆ ได้ หลับ นอน ด้วย หญิง แต่ ชายได้ แสดง ให้
 เปน ที่ เข้าใจ กัน ใน ชั้น ต้น ว่า จะไม่ ให้ หญิง ด้รับ นรฎก
 ยอม ให้ รับแต่ เงินเดือน ดังนี้ ก็ไม่เรียก ว่า เปน สามี ภรรยา
 กัน เพราะ ความ ประสงค์ ของ หญิง ชาย เปน ทำนอง
 อย่าง ราว กับ นาย ไม่ได้ ร่วมคู่ช ทุกข์ อย่าง สามี ภรรยา
 (ให้ คู่คำ พิพากษา ศาลฎีกา ที่ ๓๒๖๑ / ๒๕๕๖ มโนสาร
 เล่ม ๓ หน้า ๒๕๗)

ใน ประกาศ รัชกาล ที่ ๕ ฉบับ ที่ กล่าว มา แล้ว นั้น
 มี ข้อความ ที่ แสดง ต่อไป ว่า หญิง ชาย เปน สามี
 ภรรยา กัน ได้ เมื่อไร “หญิง ไต ชาย มาขอ บิตามารดา
 ยกให้ ด้ยอม แลไปอยู่ ด้ด้วยกัน มี ผู้รู้ เห็น ด้ด้วยกัน
 มาก ว่า เขา ด้อง คน เปน คู่ เมีย กัน ร่วม คู่ช ทุกข์ ทุ่น รอน
 เดียว กัน อยู่ นานหลาย วัน หลาย เดือน ประจักษ์
 แจ้ง แก่ คน รอบ บ้าน รอบ เมือง ไม่ มี ใคร ขัด ไคร เกียง จึง
 ควร ด้ตัดสิน เปน คู่ เมีย กัน ”

ความประสงค์ ของ ชาย หญิง ดัง กล่าว มา แล้ว ต่างจะ ด้อง แสดง ความ
 ด้อง แสดง ออก ให้ เปน ที่ เข้าใจ กัน ทั้งสอง ฝ่าย จะ เปน โดย ประสงค์ ออก

ภรรยา กัด หรือ วาจา กัด อย่างใด อย่างหนึ่ง (แต่ ฝ่ายหญิงนั้น เป็น ธรรมนิยม อยู่ โดย มาก บิดามารดา หรือญาติ ผู้ ปกครอง หญิง มักจะ แสดง แทนกัน) เมื่อ ชายหญิง ได้ ร่วมความ ประสงค์ เข้ากัน เป็นอันเดียว แล้ว ก็ เรียกว่า เป็น สามี ภรรยา กัน วิธี ที่ ชาย กับ หญิง จะ ร่วมความ ประสงค์ ที่ กล่าว มา แล้ว ให้ เกิด เป็น สามี ภรรยา กัน ได้ นั้น ด้วย เหตุ ๒ ประการ

การสัญญาหญิง

(๓) ชาย ผู้ ขอบ หญิง ต่อ บิดา มารดา หรือ ญาติ ผู้ ปกครองหญิงในเวลาที่ บิดามารดา หรือ ญาติผู้ ปกครองหญิง รับคำ ว่า จะ ขก หญิง ให้ แก่ ชาย นั้น ตาม ธรรมดามักจะมี การ หมั้น กัน เพื่อ เป็นการ มี ความ คง คง ให้ เป็น การ แน่นหนา แล้ว จึง กำหนด เวลา แต่งงาน ภายหลัง บางที่ บิดา มารดา หญิง ได้ อนุญาตให้ อยู่ กัน ด้วยกัน โดยไม่ได้ แต่งงาน ก็มี ตั้ง มี ศิว บท อยู่ ใน ลักษณะ นี้ เหมือน บทที่ ๓๐๒ เป็นต้น

ความจริงในเรื่อง ที่ ชาย ได้ หญิง มา เป็น ภรรยา โดย คำ อนุญาต ของ บิดา มารดา หรือ ผู้ ปกครอง หญิง นั้น ไม่สู้ มี บัณฑิต และ ยัง ไม่ เคย มี คดี ใน โรง ศาล ด้วย ส่วน หญิง ชาย ที่ ได้ เสก กัน เอง โดยไม่ได้ รับ อนุญาต ต่อ บิดา มารดา หญิง ก่อน มัก จะมี บัณฑิต ว่า เป็น สามี ภรรยา กัน หรือไม่ ตั้ง จะ ได้ กล่าว ใน ข้อ ๒ ต่อไป

(๒) ชายหญิงได้เสกกันเองโดย กิริยา ฮาการ ต่างๆ การที่ได้เสกกัน
 นอกจากได้รับ อนุญาต บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง หญิง
 ก่อน ในชั้นนี้ อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ อย่าง :- อย่าง
 เอง แบ่ง เป็น ๒

(ก) โดยวิธีที่ชายได้ ถักภาหญิงไปจาก บิดา มารดา
 ผู้ปกครอง หรือ ญาติ ของ หญิง

(ข) โดยวิธีที่ชายเกลี้ย กัดอม หญิง ใน สิ่ง ที่เป็น
 ความ ประสงค์ ของ การ เปน สามี ภรรยา กัน ความ
 ประพฤติ ของ ชาย มิได้ เปน การ ซ่อน เว้น เหมือน ถักภา

ใน เรื่อง ถักภา นั้น หญิง ชาย ยังมิได้ เปน สามี ภรรยา การ ถักภาจะเป็น
 กัน จนกว่า บิดา มารดาหญิงจะได้ยินยอม ยกให้ หรือ นับ
 ว่า ชาย เปน ชาย ก่อน นั้น ถึง ชาย จะได้ เติง ตู หญิง
 โดย ออก หน้า ประการใด ๆ ก็ดี ก็ยังไม่นับ ว่า
 ได้ ด้วย

หญิง ชาย เปน สามี ภรรยา กัน. ตัวอย่าง ก. ภา
 บุตรี หญิง ผู้นั้น มา เพื่อ เปน ภรรยา ตนใน ระหว่าง นั้น ก.
 ภา หญิงไป เทียวให้ ญาติ ของ ก. เพื่อ จะให้ คน รู้ เห็น
 ว่า ก. เติง ตู หญิง จริง จัง ตามที่ ก. ได้ กระทำ
 มา ดังนี้ ยังไม่ กระทำให้ เปน สามี ภรรยา กัน เพราะ
 เหตุที่ บิดา มารดา หญิง ยัง มิได้ ยินยอม ยกให้

ความ ยาก ของ การ เปน สามี ภรรยา ซึ่ง เกิด จาก การ
 ถักภา นี้ จะ เสื่อม สิ้นไป ได้ ต่อ เมื่อ บิดา มารดา หรือ

ญาติ ผู้ปกครอง หญิง ได้ยินยอมภายหลัง หรือ ดัดด้วย
 อย่างไม่ดี อย่างหนึ่ง มิฉะนั้น คง เรียกว่า เป็น คู่ชู้กัน
 ประกาศรัชกาลที่ ๔ ใน เรื่อง ตักภา ซึ่ง กล่าวมา ข้าง มน นี้ ดำเนินตาม
 เปลี่ยนกฎหมาย ประกาศรัชกาล ที่ ๔ ว่า ด้วย ตักภา บุตรหญิง ซึ่ง เป็น
 เก่า อย่างไร ประกาศเปลี่ยนแปลงกฎหมายเก่าตั้งที่มีตัวบทอยู่ในลักษณะ
 ผัวเมีย และ ตักษณ ตักภา ใน ประกาศ ลง วัน พุศ
 ๒๓๗๐ ๗ คำ เดือน ๗ ปีระโรง สัมฤทธิ์ ศก ๑๒๓๐ แบ่ง เป็น
 สอง ประเภท คือ. บิดา มารดา หญิง มี ศักดิ์ ดินา ๔๐๐ ไว้
 หรือ เกิน กว่า นั้น ขึ้นไป อย่างหนึ่ง เมื่อ บิดามารดาหญิง
 มี ศักดิ์ ดินา ต่ำ กว่า ๔๐๐ ไว้ อย่างหนึ่ง ใน ส่วน ที่
 บิดา มารดา หญิง มี ศักดิ์ ดินา ๔๐๐ ไว้ ขึ้นไป นั้น มี ญัตติ ว่า
 ถ้า ฝ่าย ทรกษณ ชาย มี บรรดา ศักดิ์ เสมอ บิดาหญิง หรือ
 สูง กว่า บิดา หญิง ให้ ปรฤกษา ตก ลง กับ บิดา ของ หญิง
 ถ้า ไม่ ตก ลง กัน ให้ ตัดสิน ตามใจ หญิง สัมค แต่ เมื่อ
 ฝ่าย ทรกษณ ชาย ต่ำ กว่า ฝ่าย หญิง ต้อง สู้ แต่ใจ บิดา หญิง
 เป็น ประมาณ และ ใน เรื่อง ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิง มี ศักดิ์ ดินา
 ต่ำ กว่า ๔๐๐ ไว้ ด้วย กัน นั้น ให้ ตัดสิน เขา ตามใจ
 หญิง สัมค อย่าง เดียว.

หญิง มี อายุ ๒๐ ปี ใน ประกาศ ปีมะเมีย โทศก (อยู่ในกฎหมายเก่าใหม่
 ของ หลวง ตำรงธรรมสาร) กำหนด อายุ หญิง ที่ จะ เลือกลง
 ไป อยู่ กับ ชาย ได้ ไป อยู่ กับ ชาย ได้ เมื่อ มี อายุ ๒๐ ปี แล้ว แต่ ต้อง เข้า
 21/07/2565

๓๓

ใจว่า คน ๓๓ เรื่อง กับ ชาย หญิง ที่จะมีสามีได้ หรือ
 ที่ชายจะเอา เป็น ภรรยาได้ ถ้า ชาย หญิง คำ กว่า ๒๐
 ปี ต้อง สุด แต่ใจ บิตา มารดา ประกาศ ๓๒ ปี ๓๒ ปี ความ
 ว่า “ ถ้าหญิง ยังไม่ครบ ๒๐ ปี บิตา มารดา มีความ ฮาตัย
 ไม่ยอมให้ อยู่ กับ ชาย แต่ หญิง ส้มค อยู่ กับ ชาย ไม่
 ยอม มา หา บิตา มารดา ๆ ไม่ รังเกียจ เสียใจ ว่า บุตร ๓๒
 ซอก แล้ว จะเอา หญิง คั้น มา ก็ ต้องให้ หญิง คั้น มา
 จะ เอา ตามใจ หญิง นั้น ไม่ได้ ให้ปรับใหม่ ชาย เป็น
 เบี้ย ละเมิด ให้ บิตา มารดา หญิง และ ญาติ ผู้ ๓๒ ปี หญิง ได้
 ตาม พระราช กำหนด กฎหมาย ถ้า หญิง เป็น ตัวใหญ่
 อายุ ๒๐ ปี แล้ว ตามใจ หญิง ส้มค อยู่ กับ ชาย ๓๒ หรือ
 จะ อยู่ กับ บิตา มารดา ” และใน ท้าย ประกาศ ปี่ มะโรง
 มี ข้อความ ดังนี้ “ อนึ่ง หญิง ตาม ชาย ไป โดยความ ส้มค
 รักใคร่ กันเอง บิตา มารดา ไม่ ยอม ยกให้ ไม่ได้
 ตก แต่ง มี ทน ดิน สอด ดังนี้ ก็ ข้อว่า หญิง ไม่ได้
 จะ ถือว่า เป็น เบี้ย ไม่ได้ ก็ เมื่อไม่ ส้มค อยู่ กับ ชาย จะ
 เห็น ถัดมา หา บิตา มารดา และ ญาติ พี่ น้อง ถัด จะ
 ตาม ชาย อื่น ไป ก็ ดี ชาย ที่ เรียก ว่า เป็นผัว นั้น จะตาม
 มา พ้อง ร้อง เรียก คดี หรือ จะ เอา เบี้ย ปรับ แก่ ชาย
 ๓๒ ใหม่ ไม่ได้ เพราะ มัน มา ฉันทให้ มันไป ฉันท นั้น ”

เมื่อได้ อ่าน ประกาศ ปี่มะโรง และ ประกาศ ปี่มะเมีย ทั้ง สอง ฉบับ แล้ว จะ เห็น ได้ ว่า ประกาศ ได้ มี ข้อ ความ เพิ่ม เติม กัน และ กัน ไม่ ได้ เป็น เปลี่ยน แปลง อย่าง ใด มิ ได้ ถึง หนึ่ง จะ ไป อยู่ กับ ชาย โดย ลำ รั้ง ไต่ กัด ที่ จะ เป็น ผัว เมีย กัน ได้ ต้อง บิดา มารดา ตัด ด้วย ก่อน

เมื่อ เปน ดัง นั้น ต้อง เข้า ใจ ต่อ ไป ว่า ใน เรื่อง ประกาศ อนุญาต ให้ หนึ่ง อยู่ กับ ชาย ได้ ตาม ความ พอ ใจ นั้น ไม่ ได้ แปล ว่า เมื่อ ชาย ได้ ตก อก ไป อยู่ กับ ชาย แล้ว จะ กระ ทำ ให้ เปน สามี ภรรยา ได้ ตาม กฎหมาย ที่ นี้ เปน แต่ ประกาศ เบ็ด โย กาศ ให้ หนึ่ง เลื อ ก ไป อยู่ กับ ชาย ได้ บาง อย่าง และ ไม่ ยอม บาง อย่าง เท่านั้น ที่ จะ วิน ิจฉัย ว่า เมื่อ ไร เปน สามี ภรรยา กัน ได้ ต้อง ดำ เนิน ตาม ท้าย ประกาศ ปี่ มะ โโรง ซึ่ง มี ความ ดัง นี้ “ ถ้า บิดา มารดา หนึ่ง กต มั มา ตัด ด้วย กับ บุ ค ร ์ หนึ่ง คู่ บั ก มั ก าศ ฐ ู ให้ มี ทู น ร อ น ทาษ ะ ภ ร ร ม ก ร เ ค ร ี่ อ ง เย่า เว ี่ ช น หรือ หนึ่ง นั้น มี บุ ค ร ์ กับ ชาย ที่ คัด ตาม มา บิดา มารดา กต มั ริ ก ี่ ไ ค ร์ ว่า เปน ห ดาน ค ี่ แต่ กาล ี่ เมื่อ หนึ่ง นั้น ตัด กับ บิดา มารดา และ บิดา มารดา ของ หนึ่ง นั้น ถื อ ชาย ว่า เปน เรข ี่ เร ี่ ย ก ใ ช้ ถ ี่ ร อ ย ก ิจ การ ต่าง ๆ เปน ป ร ก ต ใ ไป เมื่อ ชาย นั้น จะ ว่า หนึ่ง นั้น เปน เม ี่ ย ถ้า หนึ่ง มี ๕ จะ พ็ อ ง ร ี่ อ ง ชาย ๕ ตาม ต ี่ ก ษ ะ ณ ี่ ผ ี่ ว ี่ เม ี่ ย ก ี่ ได้ เพราะ โทษ ี่ เปน ร ำ ย ก ลาย เปน ต ี่ ไป เสีย แล้ว ”

ก่อน ี่ บิดา มารดา หนึ่ง จะ ตัด ด้วย นั้น ถึง ไร จะ ไม่ ได้ พ็ อ ง ร ี่ อ ง ว่า ก ล ำ ว ผ ำ ย ชาย ได้ เ ล ย ง ดู หนึ่ง

จนเกิด บุตร ด้วย กัน ก็ ดี ก็ ยัง ไม่ นับ ว่า เป็น ผัว เมีย
 กัน ได้ เหมือน กัน แต่ ถ้า บิดา มารดา หญิง ตาย คง
 เชื่อกัน ว่า คง จะ เป็น ผัว เมีย กัน ได้ ตาม สกษณ นว เมีย
 บท ที่ ๘๕ ซึ่ง มีความ ว่า “สอง ถอบ ส้ม รัก ด้วย กัน มิ
 ได้ สู ขอ มี ชน หมา ก เป็น คำนับ ๆ ต ๆ ถ้า พ่อ แม่
 หญิง นั้น ตาย ถ้า ชาย หญิง ส้ม คอย ด้วย กัน เกิด
 ลูก ชาย หญิง ท่าน ว่า ลูก นั้น เป็น ชน หมา ก หญิง ทำ ชู้
 ไชรี ให้ ใหม่ ชาย ชู้ นั้น ” ถ้า จะ ไม่ ถือ ว่า เป็น ผัว เมีย
 กัน ได้ แล้ว หญิง ชาย คู่ นั้น ไม่ มี โอกาส เป็น ผัว เมีย กัน
 ได้ ตลอด ชีวิต เพราะ ตาม ประกาศ ที่ ก้าว มา
 แล้ว นั้น ต้อง การ ให้ บิดา มารดา หญิง ตี ด้วย ก่อน

เกิดบุตรแล้วบิดา
 มารดาหญิง ตาย
 เป็นผัวเมียกันได้

ส่วน ชาย หญิง ที่ ได้ ใช้ กิริยา ค่อ กัน ดัง ก้าว มา ใน
 ข้อ (๒) นั้น เมื่อ ชาย หญิง ได้ อยู่ กับ ด้วย กัน จน
 เป็น ที่ ปรากฏ แก่ คน โดย มาก ว่า ชาย กับ หญิง คู่ นั้น ๆ
 ได้ ใช้ ความ ประสงค์ ของ การ เป็น สามี ภรรยา กัน ดัง ฉนั้น
 สามี ภรรยา โดย บิดา มารดา หรือ ญาติ หญิง ไม่ได้
 คัด คำน ความ ประพฤติ ของ หญิง ชาย นั้น กระทำ
 ให้ เกิด เป็น สามี ภรรยา กัน ตาม กฎหมาย หญิง จะ
 มี บุตร ด้วย ชาย ก็ ดี หรือ ยัง ไม่ มี ก็ ดี ดัง มี ตัวอย่าง
 อยู่ใน สกษณ นว เมีย บท ที่ ๘๕--๘๖ ใน บท ที่ ๘๕

การเลี้ยงดูของ
 ชายหญิงที่ไม่ใช่
 สกษณเป็นผัวเมีย
 กันได้เมื่อไร

มีความ ตัง นี “ผู้เฒ่าผู้แก่ คน ทงหลาย หาขันหมาก
 มิได้ วิกิใคร่ ก็น อยู่ด้วย กัน เบตา ๆ พ่อแม่ พี่น้อง
 แห่งหนึ่ง รู มิได้ ร้อง ฟ้อง ว่า กล่าว และ มีน ปลูก เรือน
 บ้าง ต่าง เรือน แฉง อยู่กิน ด้วยกัน โดย ฉน ฝว เมีย หา
 บุคร มิได้ กิต หึง สิทธิ เป็น เมีย ชาย ถ้าแต่ ผู้ใด
 มิได้ ปลูก เรือน อยู่ มิได้ ทำ เลียง กัน โดย ฉน ฝว เมีย
 ท่าน ว่า มิได้ เป็น เมีย สิทธิ แก่ ชาย เลย ” แถใน บท

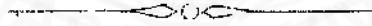
ที่ ๘๖ มีความ ตัง นี “ฝ่าย ทหาร ฝ่าย พลเรือน ผู้เฒ่า
 ทงปวง เขา ส้มรส ด้วยกัน หาขันหมาก มิได้ พ่อแม่
 หึง รู ว่า มิได้ วิกิต และ มีน ปลูก เรือน อยู่กิน ด้วย
 กัน กิต ยัง มิ ทน ได้ ปลูก กิต และ มีน เลียง คู อยู่
 กิน ด้วยกัน โดย ฉน ฝว เมีย และ เกิด ลูก หึง ลูกชาย
 สาย สืบ ตัง นี ท่าน ว่า เกิด ลูก เป็น ขัน หมาก แถ้ว
 หึง เป็น เมีย สิทธิ แก่ ชาย . เม้น หึง ทำ ฐู ฐู ชาย
 ท่าน ว่า ให้ ไหม ชาย ฐู ให้ แก่ ชาย ฝว เป็น ฝว โดย ขนาด ”

ชายช่วยทุกซ์หึง
 มา เลียง คู

อีก อย่างหนึ่ง ชาย ช่วย ทุกซ์ หึง และ ชาย ได้
 เลียง คู โดย ความ ประสงค์ ที่จะเป็น สามีภรรยา กัน ก็เป็น
 สามีภรรยา กัน ได้ ตาม ตักษณ ฝวเมีย บท ที่ ๑๓๕ และ ๑๔๑
 ใน กฎหมาย ที่ ใช้ คำ ว่า “ชาย ช่วย ทุกซ์ หึง ” นั้น
 จะ แปร ว่า หึง มี ทุกซ์ ขนิต ไร มี ความ สงสัย แต่ ถ้า
 แปร ว่า หึง มี ทุกซ์ ยาก โดย ที่ เป็น ทาษ ฝว อยู่ ชาย

๑๗

ได้ช่วยได้ ถอน เขา มา เป็น ภรรยา ก็ไม่สู้ มีประโยชน์
ที่จะ อธิบาย ด้วย เรื่อง ทาง เกือบ จะหมด อยู่ แล้ว

สำนักหอสมุด

หมวดคดี ๓

ข้อห้ามของการเป็นผัวเมีย

จำพวกคนที่ กฎหมายห้ามไม่ให้ เป็นผัวเมีย
หญิงชายที่จะเป็นผัวเมียกันได้ แต่ไม่ได้ตามที่กล่าว
มาแล้วใน หมวดที่ ๒ เป็นวิธีที่ กฎหมายบัญญัติไว้
ให้กระทำ อย่างนั้น อย่างนี้ แต่ก็มีได้มีคำห้าม ที่ จะ
กล่าวใน หมวดนี้ มี กฎหมายห้ามไว้ บางอย่างถึงกับ
ลงโทษใน ทางอาญา ก็มี คือ คนจำพวกดังจะ กล่าว
ต่อไปนี้

หญิงอายุต่ำกว่า ๑๒ ขวบ
๑. หญิง อายุต่ำกว่า ๑๒ ขวบ ลงมา ชาย จะเอา เป็น
เมียไม่ได้ กฎหมายลักษณะ อาญา มาตรา ๒๔๔ ห้าม
ไม่ให้ชายร่วม ประเวณี หญิง จะยินยอม ก็ดี หรือ นิ
ยินยอม ก็ ดี มีโทษ ตาม กฎหมาย บทนี้ แต่ ต้อง เข้าใจ
ต่อไปนี้ แม้ มีตา มารดา จะ ตก แต่ง ยกให้ ชาย
อย่างไรไม่มี ผล ดำเนิน การ นับ ชาย นั้น นับ อย่าง
วิธี พระ องค์ นับ คือ คิดเอา ๑๒ ขวบ เต็ม อย่าง เข้า
ปีที่ ๑๓ จึง เรียกว่า อายุ ๑๒ ขวบ

หญิงอายุเกิน ๑๒
๒. เด็ก หญิง อายุเกิน กว่า ๑๒ ขวบ แต่ คำ กว่า
แต่ คำ ๑๔ ลงมา ๑๔ ขวบ ลงมา ชาย จะ เอา เป็น เมียได้ หรือ ไม่ ไม่ มี
กฎหมาย ห้าม แต่ ถ้า เป็น การ ที่ ชาย ได้ เกิดม ถอดม
ลักพาไป เพื่อ การ ประเวณี เป็น ผัวเมียกันไม่ได้ เพราะ

กฎหมายลักษณ อาญา มาตรา ๒๗๕ เอาโทษแก่ชาย
ที่ทำ การ เช่นนี้ แม้ว่าบิดา มารดา ยอม ยก เด็ก หญิง
ให้แก่ชายโดย เด็กหญิง ยินยอม คู่ก็ไม่มี การ ชัด
ชัดอย่างใด ที่ จะ เห็น ว่า เป็น ผัว เมีย กันไม่ได้ ส่วน
ชาย ชายเท่าไร จึงจะมี เมียได้ นั้น กฎหมายไม่ได้ กล่าวไว้

๓. คน ที่ เกี่ยว ของ เป็น ญาติกัน อย่าง สนิท ไม่ว่าจะ
อายุเท่าใด เป็น สามี ภรรยา กันไม่ได้ ดัง มี คดี บท อยู่
ใน ลักษณะ ผัว เมีย บทที่ ๓๖ มีว่า “พ่อ. แม่. ลูก.
พี่. น้อง. ยายหลาน. ลูกน้ำ หลาน ทำ คู่กันไว้ ๑ ๓ ๑
ท่านให้ โทษ ตาม โทษานู โทษ ”

ญาติ ทำ คู่กัน

กฎหมาย บทนี้ จะ คง เป็น กฎหมาย อยู่ เพียงไร ไม่
ทราบแน่ แต่ไม่ เห็นใคร พ้อง วัง กัน ใน สมัยนี้

๔. พระภิกษุ สามเณร กับหญิง เป็น ผัว เมีย กันไม่ได้
เรียกว่า เป็น ปาราชิก มีโทษ ตาม ลักษณะ ผัว เมีย
บทที่ ๔๓ หญิง จะ ได้ เคย เป็น เมีย มา ก่อน บวช แล้ว
มา ร่วม ประเวณี กัน ก็ คง มีโทษ ชยุดี เพราะ ตาม
บทที่ ๓๗ ใน ลักษณะ เดียว กันนี้ กล่าว ชัด ว่า เมื่อ ผัว
บวช เป็น ภิกษุ สามเณร แล้ว ขาดจาก ผัว เมีย กัน ทัน ที่

ภิกษุ สาม เณร
เป็น ปารา ชิก

ใน เรื่อง ปารา ชิกนี้ คง แยก ใช้ กฎหมาย ลักษณะ
อาญา คัด ๑๒๗ แล้ว มี ผู้ เห็น กัน ว่า จะ ไม่มี โทษ หลวง
เพราะ เหตุ ว่า ไม่ได้ มี บัญญัติไว้ ในกฎหมายลักษณะอาญา

ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งในลักษณะผู้เมีย
 บทที่ ๔๓ มีข้อความว่า ๆ ไม่เป็นบทลงโทษซึ่ง
 ใช้อยู่ในเวลานี้ อย่างไรก็ตามก็ถึงแม้ว่าจะไม่มีโทษ
 ก็ไม่มีใครเถียงว่ามีธรรมเนียมยอมให้พระภิกษุสามเณร
 มีภรรยาได้ (ให้ดูลักษณะผู้เมีย บทที่ ๔๐ แต่ ๔๓
 และพระราชบัญญัติรัชกาลที่ ๔ ลงวันศุกร์เดือน ๓-
 แรม ๑๓ ค่ำปีฉลูเบญจศก ๑๒๑๕ แต่ลงวันศุกร์
 เดือน ๘ แรม ๓ ค่ำปีวอกโทศก)

ข้าราชการในพระ ๕. ข้าราชการในพระราชสำนัก ซึ่งได้รับราชการ
 ราชสำนัก ประจำอยู่ในเวลานี้ จะมีภรรยาต้องได้รับอนุญาต
 จากผู้บังคับบัญชาสูงสุดในกรมของตนก่อน หรือ
 ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน มิฉะนั้น
 ผู้นั้นมีความผิดฐานทุจริต ต้องระวางโทษขึ้น
 ครุฑฉันทน์ ตามกฎหมายแพ่ง ๒๔๕๗ มาตรา ๕๔

จะเอาเมียคนอื่น ๖. ชายจะเอาเมียคนอื่นในเวลาที่ถูกหมายยังเรียก
 มาเป็นเมียคนไม่ได้ ได้ ว่าเป็นเมียเขาอยู่นั้นมาเป็นเมียของตนไม่ได้ ลักษณะ
 ผู้เมีย บทที่ ๒๕ มีว่า “ผู้ใดทำชู้ด้วยเมียท่าน แล
 ชายชู้นั้นจะเอาเมียท่านมาเป็นเมียตน ท่านว่า
 อย่าฟังให้ ๆ ต ๆ” แต่ถ้าชายผู้ใดได้เมียผู้อื่นที่ยัง

ไม่มีบุตรมาเลี้ยง เช่น อย่างภรรยาของคน เป็นตัว
 เมยกินได้เมื่อมีบุตรตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป ตามบทที่ ๒๐
 ซึ่งมีความว่า “ถ้าหญิงนั้นอยู่ด้วยผัวเก่ายังหาบุตร
 ไม่ได้ แต่หนีผัวไปมีผัวอื่นเกิดบุตรได้ คนหนึ่งต้อง
 คนให้ใหม่ ชายหญิงโดยปกมณิตเมย ถ้าหญิง
 มีบุตรด้วยผัวใหม่แต่ ๓ คนขึ้นไป จะปรับโทษเขา
 ชายหญิงนั้นมิได้ ตัวหญิงนั้นให้เป็นสิทธิ์แก่ผัว
 ใหม่” ในเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๖ ปี ๑๒๒
 ซึ่งมีความใกล้เคียงกับกฎหมายบทนี้ ในฎีกา
 ฉบับนี้มีข้อความโดยย่อว่า “ชายเป็นชู้กับภรรยา
 ผัวอื่นผัวเขาไม่ฟ้อง ชายชู้ก็ไม่ได้เลี้ยงหญิงเต็มที
 ถ้าหญิงมีชู้ต่อไม่ ชายชู้เต็มจะฟ้องชายชู้ครั้งที่ ๒ ไม่
 ได้” ฎีกาในฉบับนี้ดูเหมือนจะแสดงว่า ถ้าชาย
 ได้เลี้ยงดูหญิงที่ตนเป็นชู้จนเต็มทีแล้ว อาจเป็นสามี
 ภรรยากันได้ (ให้ดูหมวดที่ ๗ ว่าด้วยชายชู้)

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยทรัพย์สินระหว่างผู้เมีย

ชื่อทรัพย์สินต่าง ๆ ทรัพย์สินระหว่างผู้เมียมีชื่อต่าง ๆ กัน บางอย่าง
 มีกฎหมายอธิบายโดยจำกัดจำเขี่ย เช่น สิ้น เดิม,
 สิ้น สมรค์ นอกจากนั้น กฎหมายพูด ถึง บ้างไม่พูด
 ถึงบ้าง กล่าวคือ ทองหมั้น สิ้น สิ้นสุด, เวียนหอ, ซันหมาก
 แด่ทรัพย์สินส่วนตัว ที่กฎหมายได้ อธิบาย ชื่อ เพื่อ ถึง
 สิ้น เดิม สิ้น สมรค์ นั้น ด้วย เหตุ ว่า เป็น ชื่อ สำคัญ
 สำหรับ เวลา ที่ ผู้เมีย จะ หย่า จาก กัน อย่าง หนึ่ง แด่
 ผู้เมีย ตาย จาก กัน อีก อย่าง หนึ่ง แด่ ทรัพย์สิน ที่มี ชื่อ
 อย่างอื่น ซึ่งได้ ออกชื่อ มา แล้ว นั้น ก็ เป็น การ จำเป็น
 ที่ จะ ต้อง รู้ ไว้ เหมือน กัน มิฉะนั้น จะไม่ รู้ว่า ทรัพย์สิน
 อย่าง นั้น อย่าง นั้น สำหรับใช้ เพื่อ ประโยชน์อะไร ใน การ ที่
 หญิง ชาย อยู่กัน เป็น ผู้เมีย กัน

อธิบายสิ้นสุด ทองหมั้น แด่ สิ้นสุด ใน เรื่อง หมั้น เดิมใช้ ทอง
 ทองหมั้น คำหมั้นกัน ครั้น ต่อ มา ใช้ เงิน หรือ ทรัพย์สิน แทน
 ทองคำ จึงได้ มี คำ เรียก กัน ซันใหม่ ว่า ของหมั้น

ทอง หรือ ของ หมั้น นี้ ฝ่าย ชายได้ ให้ แก่ บิดา มารดา หญิง หรือ ผู้ปกครอง หญิง ใน เวลา ที่ รับ คำว่า จะ ยก หญิง ให้ เป็น ภรรยา ชาย เพื่อ ประโยชน์ นั้น คือ ถ้า ฝ่าย ชาย ชาย ทำ ผิดสัญญาไม่ มา แต่งงาน กับ หญิง ด้วย ประการใด แล้ว ของหมั้น ที่ได้ ให้ เป็นเงินเป็น ค่าทำขวัญแก่ฝ่ายหญิง เหตุ ที่ มีธรรมเนียม ให้ ของหมั้น แก่ กันนั้น เกิดขึ้น ด้วย ว่าไม่ เคยมี ตัว อย่าง ที่ คาด ได้ กำหนด สั้นใหม่ ให้ ใคร เป็น ค่า เสี้ย หายใน เวลา ฝ่ายใด ทำ ผิด สัญญา แท้จริง การ ให้ ของ หมั้น แก่ กัน แด่ นิต แต่งงาน กัน นี้ หาใช่ ธรรมเนียม ซึ่ง มีใหม่ไม่, มี ตัวบทยุ ใน ลักษณะ ผัว เมีย หลาย บท แสดง ว่า เป็น ธรรมเนียมโบราณ มี มา นาน เป็น อัน ทราบ ทัด กัน ทั้ง นี้ (ให้ ดู กฎหมาย ลักษณะ ผัว เมีย บทที่ ๓๓๔ แล คำพิพากษาฎีกา ที่ ๗๔๗ ปี ๑๒๓ ระหว่าง นายบุญ ใจทย์ นายกตัต จำเลย)

ทองหมั้น หรือ ของหมั้น นั้นเคย วินิจฉัย กันว่า เป็นส่วน ทองหมั้นเป็นส่วน
หนึ่งของสินสอด เพราะ เหตุว่า สิน สอด นั้น เป็น ทรัพย์สิน ที่ ของสินสอด
ฝ่าย ชายให้ แก่ฝ่าย หญิง คล้าย กับ เป็น ราคาใน ระหว่าง
บิดา มารดา ของ หญิง แด่ ตัว ชาย หรือ จะ พูดยุ อีก คำ
หนึ่ง ว่า เป็น เหมือน ราคา ของ ที่ เรา ซื้อมาได้ เมื่อ ชาย
ได้ หญิง เป็น ภรรยา ชาย แล้ว หญิง ก็ ขาด จาก อิศระ

บิดามารดา มา อยู่ในอิศระสามี (ให้ดู หมวดอำนาจ
อิศระ)

ในเรื่อง สิ้น สอด หรือ ทอง หมั้น นี้ ได้มีประกาศ
รัชกาลที่ ๕ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก ๓๑๑๘
เรียกว่าประกาศเรื่องสิ้นสอดหรือของหมั้น ในระหว่างผัวเมีย
ประกาศ นี้ มีความว่า “เฉพาะแต่ในเรื่อง ผัวเมีย
จะอย่า กันด้วย เรื่องประการใด ๆ ก็ดี อย่าให้ฝ่ายหญิง
ต้อง คืน สิ้น สอด ทอง หมั้น หรือของ หมั้น นั้น เคย หญิง
จะมี บุตร ก็ดี ไม่มี บุตร ก็ดี ให้ เหมือน คู่ เดียว กัน
แม้ว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง จะได้ ให้ สิ้นสอด
ทอง หมั้น นั้น คืนไว้ แก่ ชายหญิง นั้น แล้ว ก็ให้ นับ ว่า
เปน ของรับไว้ให้ ให้ แก่ หญิง ชาย นั้น แล ”

ประกาศฉบับนี้ เปนประกาศ เปลี่ยนแปลง กฎหมายเก่า
ใน กฎหมายเก่า เคย วินิจฉัยให้ ฝ่ายหญิง คืน สิ้น สอด ทอง
หมั้นให้ ชาย บาง คราว ใน เมื่อ เวลา จะ เลิก กัน ด้วย
ประการ ต่าง ๆ นอก นั้น ก็ มี ข้อ ที่ สู้ ที่ ฝ่ายหญิง จะ
ต้อง คืน แล กฎหมายไม่ ก่อถึง เคย ใน เวลา ที่
ผัว เมีย ตาย จาก กัน เพราะ ฉนั้น เมื่อ หญิง ชาย ได้ เปน
ผัว เมีย กัน แล้ว ข้อ โศก ใน เรื่อง นี้ ก็ไม่ มี อะไร ที่
ยุ่ง ยาก คือไป

สินเต็ม เป็น ทรัพย์สิน ของ ชาย ที่ ดี หญิง ก็ ดี ซึ่ง ได้ มี
 มาก่อน ที่ได้ เป็น สามี ภรรยา กัน จะเป็น ทรัพย์สิน ชาติไร
 และมีจำนวน มากน้อย เท่าไรไม่กำหนด แต่ จะ ต้อง
 สามารถ ใช้ เป็นทุน ได้ ในการ ที่ จะ อยู่ กัน ด้วยกัน แต่จริง
 คำว่า “สินเต็ม” นี้ ก็มี นัย หนึ่ง เดียว กับ ที่ เรียก ว่า
 ทุน นั้นเอง ทรัพย์สิน มี จำนวน เท่าไร จึง จะ เรียก ว่า เป็น
 ทุน ได้ นั้น ต้อง แยก แยก คุณานุรูป ของ หญิง ชาย นั้น ๆ
 เป็น ประมาณ ตัว อย่าง นายแดง เป็น บุตร ตรีศก
 คน บริบูรณ์ ด้วย ทรัพย์สิน เมื่อ นายแดง จะ อยู่ กับ หญิง
 ผู้มี ทรัพย์สิน สัมบัติ มาก ด้วยกัน นายแดง มี เงิน คิด ตัว
 ไม่ อยู่ กับ หญิง เพียง ๑๐ บาท ดัง นี้ ไม่ เรียก ว่า
 นายแดง มีทุน เพราะ เงิน ๑๐ บาท ไม่ อาจ จะ บำรุง
 ความ สุข ระหว่าง นายแดง กับ หญิง นั้นได้ แต่ ถ้า
 นายแดง เป็น คน ซัด สั้น เมื่อ นายแดง จะ ไป อยู่ กับ
 หญิง ซึ่ง เป็น คน จน ด้วยกัน แม้ นายแดง มี เงิน คิด ตัว
 ไป เพียง ๑๐ บาท ก็ ยัง พอ เห็น ได้ ว่า เงิน ๑๐ บาท นี้
 จะ บำรุง ความ สุข กัน ได้ ใน ถาน คน ยาก จน ตาม ที่
 ยก ตัว อย่าง มา นี้ ก็ พอ เสนอ เดา เท่านั้น จะ ซัด เส้น
 เป็น แน่นนอน ยาก

ทุนหรือสิ้นเติมใน
กฎหมายเหมือน
กัน

ในเรื่อง สิ้นเติม หรือ ทุน นี้ คัน ๓ ในกฎหมายเก่า
จะเห็นได้ว่า กฎหมายใช้คำระ ปรน กันไป หาได้ บัญญัติ
ต่าง กันไม่ แต่ตาม ความรู้ สึก ของ คน ชรรวมตา
ดู เหมือน จะ ถัด ว่า เฉพาะ ทวพีย ที่ ฝ่าย ชาย และ ฝ่าย หญิง
เข้ามา กองมี จำนวน เท่านี้ เท่านี้ ใน เวลา แต่งงาน จึง เรียก
ว่า ทุน ซึ่ง เป็น การ แคม กว่ ความ ประสงค์ ของ
กฎหมาย อย่างไร ก็ ดี การ ที่ ได้ กำหนด ทุน เสีย แต่
ใน เวลา แต่งงาน เป็น แน่ นอน แล้ว ก็ เป็น การ สัดวก
มากใน เมื่อเวลา จะ หย่า กัน เพราะ ข้อ ที่ ว่า ฝ่ายใด
มี ทุน หรือ ไม่ นั้น เป็น ข้อ สำคัญ มาก ถึง นาท ว่า ชาย
ใน เวลา หย่า
หญิง จะ ไม่ ได้ นำ ทุน มา กอง ฝ่ายใด ฝ่าย หนึ่ง ใน เวลา แต่ง
งาน ก็ ดี ถ้า ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิง ได้ มี การ ตกตง กัน เป็น
แน่ แอนไว้ แล้ว ก็ อาจ เรียก ฝ่าย ผู้ ที่ ไม่ ได้ นำ มา กอง
นั้น ว่า เป็น ผู้ มี ทุน ได้ เพราะ ทุน อีก ฝ่าย หนึ่ง เป็น สิ้นจ้าง
ที่ พอ เพียง ตาม กฎหมาย อยู่ แล้ว (ให้ ดู คำ พิพากษา
ฎีกา ที่ ๓๕๒ ปี ๑๓๘ นายรอง ส่นอง (แย้ม) โจท
เงิน จำเลย)

อธิบาย สิ้นส่ม รัค

สิ้น ส่มรัค คือ ทวพีย ที่ สำมี ภรรยา ได้ มี ๓ ใน เวลา
ที่ ได้ อยู่ กับ ด้วย กัน จะ ได้ มา โดย ทางไร ก็ ตาม
ทวพีย นั้น ต้อง เป็น สิ้น ส่มรัค ทั้ง สิ้น ใน กฎหมาย
ลักษณะ ๖๖ เมฆ บทที่ ๗๒ (ใน ส่วน ที่ ยัง คง ใช้ อยู่)

มีว่า “๑๓๖ บิดา มารดา พี่น้อง ลูกหลาน หนหญิง
 กัด ชาย กัด และ เขา ต้ม ตาย ไซ้” หนชายได้ สิ่ง สิ้น
 มาก น้อย เท่าไร กัด ท่าน ว่า เขา ผัว เมีย ได้ ด้วย บุญ
 เขา ให้ เขา เป็น สิ้น ส้ม รศ แม้ บิดา มารดา ญาติ หนหญิง
 ให้ สิ่ง สิ้น แก่ หญิง กัด แม้ บิดา มารดา หนชาย ให้ แก่
 ชาย กัด เมื่อ วัน มี แหก ให้ เขา เป็น เดิม ถ้า ให้ มา
 เมื่อ อยู่ เป็น ผัว เมีย กัน แล้ว ให้ เขา เป็น ส้ม รศ อนึ่ง สิ้น
 ที่ นอน แด เหล่า เขา ของ กัน เที่ยง ผู้ เก่า ผู้ แก่ วัน มี แหก มิ
 พอล จะ เขา แก่ กัน ถ้า จะ ชยา กัน กัด ตาย จาก กัน
 กัด ท่าน ให้ ยก เสีย ”

และ ใน บท ที่ ๖๔ มี ว่า “ชาย หญิง กัด ๑ ๓ ๖
 ได้รับ ภักขา ไว้ นาน อากกร เมื่อ เขา ผัว เมีย ยัง อยู่ ด้วย กัน ไซ้
 ให้ เขา เป็น ส้ม รศ ”

ทรัพย์สินนั้นจะได เกิดขึ้น โดย สามี หรือ ภรรยา เป็น หัวแรง ฝ่ายใด หา ได้ ไม่
 ทำมา หา ได้ ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง กัด ฝ่าย ที่เป็น หัวแรง จะ อ้าง สำคัญ
 ว่า ไม่ เป็น ส้ม รศ ระหว่าง สามี ภรรยา นั้น ไม่ได้ มี ตัว
 อย่าง อยู่ใน คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๒๗๐ ปี ๑๓๘๘ แต่
 ทรัพย์สิน สัมบัติ ที่ ภรรยา หา ได้ ใน ระหว่าง ที่ สามี ได้ ร่าง ไป เมีย ร่าง หา ทรัพย์สิน
 โดย ไม่ ใช้ ความ ผิด ของ ภรรยา นั้น หา ไม่ เป็น ส้ม รศ ไม่ (ให้ ได้
 ดู คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๓๗๗ ปี ๑๓๒๒) แม้ ว่า หญิง ได้
 ร่าง สามี หรือ หัน สามี ไป โดย ไม่ ใช้ ความ ผิด ของ สามี ใน

ระหว่าง นั้น ถ้ามี หารทรัพย์ สัมบัติได้ จะเรียก ว่า เป็น ส้มรถ
หรือไม่ เทียบ ความ ตาม กฎา ที่ กล่าว มา แล้ว น่า จะ
ถือ ว่า ไม่ เป็น ส้มรถ เหมือน กัน

ทรัพย์ ที่ ไม่ เป็น
ส้มรถ

ส่วน ทรัพย์ เด็ก น้อย ที่ มี ขน ระหว่าง สามี ภรรยา เช่น
เสื้อผ้าตาม ธรรมดา ไม่ เป็น ส้มรถ ที่ ควร แบ่ง บั้น กัน ตาม
คำ พิพากษา กฎา ที่ ๓๕๓ ปี ๑๓๘

ในที่ นี้ จะ ได้ อธิบาย ถึง วิธ แบ่ง สิ้น เดิม สิ้น ส้มรถ
ใน การ ที่ สามี ภรรยา หย่า กัน ก่อน แต่ การ ที่ จะ แบ่ง
ทรัพย์ เมื่อ สามี ภรรยา ฝ่ายใด ฝ่าย หนึ่ง ตาย นั้น จะ ได้ พู
ใน เรื่อง มรฎก

วิธ แบ่ง ทรัพย์
เมื่อ หย่า

ตาม ธรรมดา นอก จาก กฎหมาย บัญญัติไว้ เป็น พิเศษ
สามี ภรรยา จะ หย่า กัน กฎหมาย บังคับ ให้ แบ่ง บั้น ทรัพย์
สัมบัติ ตาม ตักษณ มีว เมฆ บทที่ ๒๘ ซึ่ง มีความ ว่า
“ มีว เมฆ อยู่ ด้วย กัน ต่างคน ต่างผิด ใจ กัน จะ หย่า กัน ไชร
ๆ ฤ ฤ ให้ เรียก สิ้น เดิม ทั้ง ๒ ข้าง สิ้น ส้มรถ ไชร
ให้ แบ่ง บั้น เป็น ๓ ส่วน ให้ ชาย ๒ ส่วน ให้ แก่ หญิง
ส่วน หนึ่ง ถ้า หญิง นั้น เขามี ทุน เดิม ซ้อ ชาย จ่าย ได้
กำไร แล ชาย หา ทุน เดิม มิได้ ไชร ท่าน ให้ บั้น สิ้น
ส้มรถ นั้น ๓ ส่วน ให้ แก่ หญิง สอง ส่วน ได้ แก่ ชาย
ส่วน หนึ่ง เพราะ ชาย หา ทุน มิได้ ชาย ได้ ไป หาก
รักษา จึง ได้ ”

ที่กฎหมายได้ แบ่งสมรรถให้ชายได้ ๒ ส่วน หญิง ๑ ส่วน
 นั้น ต้อง เข้าใจ ว่า ประสงค์ แต่ เมื่อ ชาย หญิง มี ทุน มา
 ชย ด้วย กัน ทั้ง ๒ ฝ่าย และ หญิง นั้น จะ เป็น ภรรยา
 ชนิดไร ก็ ตาม คง ต้อง ถือ เขา ทุน เป็น ประมาณ เสมอ
 ทั้ง ไม่ ได้ มี กฎหมาย บทไร บัญญัติ ให้ แบ่ง ทรัพย์สิน ใน เรื่อง
 ภรรยา หลวง ภรรยา น้อย ผิด กัน ด้วย ส่วน ชาย ไม่ มี ทุน
 กฎหมาย ยอม ให้ ได้ ส่วน เสมอ นั้น เพราะ กฎหมาย ถู
 ว่า ชาย เป็น หัว นำ จัดการ ทำมา หา กิน ที่จริง ถึง ชาย จะ
 ไม่ เป็น หัว นำ จัดการ กฎหมาย ก็ ถู ตั้ง นี้ เสมอ เป็น
 ความ สันนิฐาน ของ กฎหมาย อย่าง หนึ่ง ส่วน หญิง ไม่
 มี ทุน ชาย มี ทุน ฝ่าย เดียว หญิง จะ ได้ ส่วน สมรรถ หรือ ไม่ นั้น
 ตาม ธรรมดา พย พด ได้ ว่า หญิง ไม่ ได้ ส่วน

หญิง ไม่ มี ทุน
 ไม่ ได้ สมรรถ

ใน เรื่อง หญิง ไม่ มี ทุน สัน เดิม นี้ ได้ มี คำ พิพากษา
 ฎีกา ที่ ๑๗๓ ปี ๑๒๓ เป็น ตัวอย่าง ที่ ไม่ แบ่ง สมรรถ ให้ หญิง
 แต่ ฎีกา ฉบับ นี้ ไม่ ปรากฏ ว่า ได้ มี สมรรถ ชน ใน ระหว่าง สามี
 ภรรยา และ คู่ ความ ก็ ไม่ ได้ ได้ แยก ใน ข้อ นี้ จึง ว่า
 ของ ฎีกา ฉบับ นี้ ได้ เขียน ไว้ ว่า “ มี มี เมีย คน เดียว
 เมีย นั้น ไม่ มี สัน เดิม ศาล ไม่ แบ่ง ทรัพย์สิน ออก เป็น ส่วน
 สมรรถ ให้ เมีย ๆ ได้ ภาค ภรรยา ทั้ง ภาค ” ถึง แม้ ว่า
 ฎีกา นี้ จะ เป็น เรื่อง ที่ สามี ตาย ไม่ ไซ้ ใน เรื่อง อย่าง กัด วิชา
 อย่าง นี้ แบ่ง เหมือน กัน อีก ประการ หนึ่ง ใน เรื่อง หญิง

ไม่มีทุนทั้ง ๒ ฝ่าย
แบ่งเพิ่มจนมีทุน
ด้วยกัน

ไม่มีทุนนี้ แม้ว่าหญิงเป็นหัวหน้าจัดการทำมาหากิน
และชายมีภรรยาคนเดียวแต่ตัวหญิงนั้นตั้งน บางที
ศาลจะแบ่งสมรค์ให้ตามที่เรียกว่าแม่เจ้าเรือน ที่ได้
กล่าวมานี้สำหรับชายมีทุนฝ่ายเดียว แต่ถ้าชายหญิง
ต่างไม่มีทุนทั้ง ๒ ฝ่ายในระหว่างอยู่กินด้วยกันเกิดมีสมรค์
ขึ้น เห็นได้ชัดว่าหญิงควรได้ส่วนแบ่ง และตาม
ลักษณะบัญญัติ ๖๘ ก็ไม่ได้เปิดโอกาสอันนี้ของ
ฝ่ายหญิงด้วย ในเรื่องแบ่งสมรค์นี้ ดูเพิ่มเติมของ
ชายที่มีเมียคนเดียว แม้ว่าชายมีเมียหลายคน
เมียมีทุนบ้าง ไม่มีทุนบ้าง หรือมีทุนน้อยมากกว่า
กัน เป็น การยากที่สุดที่จะถืออะไรเป็นหลักเป็นเกณฑ์
ในการที่ภรรยาคนหนึ่งขอหย่าจากสามี ศาลบางศาล
ได้เคยวินิจฉัยกันว่า แม้ว่าชายมีเมียหลายคน
เมียมีทุนด้วยกันทั้งหมด คนใดขอหย่าควรแบ่งสมรค์
ให้ชาย ๒ ส่วน อีกส่วนหนึ่งแบ่งให้ภรรยา คน ๓
เท่า ๆ กัน ตามจำนวนภรรยา คนที่จะขอหย่าควร
ได้ส่วนที่จกย่อยนั้นไป แต่ก็ยังไม่ได้เคยมีคดีถึง
ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นหลัก

เขาสมรค์ใช้เต็ม

ในเรื่องสินเดิม ฝ่ายใดสูญเสียหมดหรือสูญเสียบ้าง เป็นส่วน
อย่างไร เมื่อเวลาจะหย่ากันต้องเอาสินสมรค์ใช้เต็ม
จนครบทั้ง ๒ ข้าง แม้ว่าไม่มีสมรค์จะใช้ฝ่ายใดขาด

มากขึ้นกว่ากันก็ให้เสียกันเสียตามส่วน (กฎหมาย
มีอยู่ในลักษณะฉ้อฉลเมื่อบทที่ ๗๒ ตอนต้นว่าด้วยวิธี
สมัครใช้เดิม)

กฎหมายซึ่งว่าด้วยสินเดิมสินสมัครนั้น ดูเหมือน
จะได้บัญญัติไว้สำหรับชายกับหญิงได้คู่ขอแต่งงานกัน
แต่กฎหมายได้เอื้อเฟื้ออธิบายว่าทรัพย์สินที่ได้มาเวลาใด
เป็นสินเดิม ในเวลาใดเป็นสินสมัครตามที่ศาล
ประพาศมา ถึงแม้ว่าในเรื่องฉ้อฉลที่ได้เสียกันเอง
เมื่อเขาจะอย่ากันก็แบ่งสินเดิม แลสินสมัครเหมือน
ฉ้อฉลอื่น แต่ยังไม่เคยได้ยินว่าศาลใดได้วินิจฉัย
วิธีแบ่งทรัพย์สินในเรื่องฉ้อฉล ๒ จำพวกนี้ต่างกันอย่างไร
ด้วย

เรือนหอ กฎหมายได้เคยออกข้อบัญญัติบาง เช่นใน อธิบาย เรือนหอ
ลักษณะฉ้อฉลที่ได้กล่าวไว้ว่า “ชายปลุกเรือนบาง
ต่างเรือนแฝง” ในเมื่อเวลามาอยู่กินเลี้ยงดูหญิง
ที่จริงตามธรรมดาเรือนหอมักจะเป็นของฝ่ายชายได้
จัดปลูกขึ้นในที่ดินของหญิงแลญาติฝ่ายหญิง แต่
ที่บิดามารดาหญิงได้เคยคิดเอาเงินค่าเรือนแก่ชายแล้ว
มอบเรือนที่มีอยู่แล้วนั้น ให้ชายหญิงอยู่กินด้วย
กันก็มีบ้าง อย่างไรก็ตามการที่บิดามารดาฝ่าย
หญิงได้คิดเอาเงินค่าเรือนแก่ชายก็เหมือนหนึ่งว่า ยอม
คิดเอาเงินแทน
เรือน

ให้ เว็อน นั้น เบน เว็อน หอน นั้น เอง แต่ต้อง เข้าใจ คัด
ไป ว่า เว็อน หอน นั้น เหมอน เบน สันเตม ของ ชาย ในเวตา
เมือ ผัว เเมีย จะ อย่า กัน ชาย อาจ จะ รือ เว็อน หอน ของ คน
กดับ คั้นไปได้ หรือ มิฉนั้น ก็ให้ ชาย ถอน เงิน ค่า เว็อน
คั้นได้ ตาม ที่ได้ ออกไป นั้น ใน ข้อ ที่ บิดา มารดา หึง
คิด เขา เงิน ค่า เว็อน แก่ ชาย นี้ ได้ มี คำ พิพากษา ฎีกา
ที่ ๕๕๐ ปี ๑๒๘ วินิจฉัย ว่า เมือ ชาย หึง เลิก จาก ผัว เเมีย
กัน ให้ บิดา มารดา หึง มี อำนาจ ที่ จะ คั้น เงิน แต่ ยัด เว็อน
ไว้ ได้ ตาม เติม ซึ่ง มี นัย อัน เดียว กับ ที่ กล่าว นี้ ไม่ ใช่
ตามใจ ชาย เลือก เขา แต่ ถ้า เบน เว็อน หอน ของ
ฝ่าย หึง เอง ก็ ไม่ ต้อง ส่ง ใส่ ย อะไร เหมอน กัน ต้อง
ถือ ว่า เบน สันเตม ฝ่าย หึง แล้ว แต่ ว่า จะ เบน
ฝ่าย ไต จิต ปลูก ขน เบน ประมาณ (ให้ ดู คำ พิพากษา ฎีกา
ที่ ๔๓๗ ปี ๑๒๒)

เว็อน หอน ฝ่าย ไต เมือ วินิจฉัย ว่า เว็อน หอน อยู่ ใน ประเภท สันเตม ของ
เบน สันเตม ของ ฝ่าย ชาย หรือ ฝ่าย หึง แล้ว แต่ เหตุ ที่ ฝ่าย ไต ได้ เบน
ฝ่าย นั้น แม้ ว่า เว็อน หอน นั้น ได้ เบน อัน ทราย ลง
เสีย ทั้ง หมัด หรือ ส่วน ไต ส่วน หนึ่ง ซึ่ง ทำ ให้ เว็อน หอน นั้น
ตด ถอยราคา ลงกว่า เติม ใน เมือ เวตา อยู่ กัน ด้วยกัน ถ้า
ชาย หึง อย่า กัน จะ เขา สัมรค์ ใช้ ค่า เว็อน หอน เหมอน สันเตม
ธรรมตา ได้ หรือ ไม่ หรือ ถ้า ไม่ มี สัน สัมรค์ จะ คิด เฉลี่ย

เขา สิ้นเต็ม ออก ฝ่ายหนึ่ง มา ถูให้กันได้ หรือไม่ บัญหา
 อันนี้ ยังไม่ เคยมี คำตัดสิน วินิจฉัย เลย ที่ เคย มีคดี มา
 แล้ว ในศาลฎีกา คู่ ความ หา ได้ ใด แข่ง เงาะ ข้อนี้ ไม่
 สงสัยว่า ถ้า เว้น หอนั้นได้ เก่า หรือชุด โทรม ลงเพราะ
 เหตุ ตาม ขรรคมดา ของ เว้น ที่ อาจจะเป็น เช่นนั้น ฝ่ายใด
 ฝ่ายหนึ่ง จะ ขอให้ เขา สิ้นมาใช้ เต็มไม่ได้ หรือได้ มี
 การร้าย เกิด ขึ้น แก่ เว้น เช่นลม พายุพัด หักพัง เป็นต้น ก็
 เชื่อว่า ทำนอง เดียว กัน เว้น แค่ ชาย หญิง นั้น จะได้
 จำหน่าย ชาย เว้น หอ มา คำ ชาย มี คำ ไร เป็น สิ้นรับ ขึ้น
 จึง จะ ต้อง เขา สิ้นรับใช้ คำ เว้น เหมือน สิ้น เต็ม ขรรคมดา
 (ให้ ดู คำ พิพากษาฎีกา ที่ ๘๒๘ ปี ๑๒๓) ขอให้
 สังเกตว่า เว้น หอ เป็น สิ้นเต็ม ก็จริง แต่ มี ข้อ ที่ ยก เว้น
 ผิดกว่า สิ้นเต็ม ตาม ที่ได้ กล่าว มา แล้ว ข้างต้น อย่างไร

เว้น หอ ผิด กัน
 สิ้นเต็ม อย่างอื่น
 หรือไม่

เว้น หอ สิ้นนี้ บาง ราย กลาย เป็น คัดกรวมใหญ่โต
 แม้ ว่า เว้น หอ ของ ฝ่าย ชาย ปลูก อยู่ ใน ที่ ดิน ของ หญิง
 การ ที่ จะ เต็ก ทอน ใน เวลา เมื่อหญิงชาย จะ เต็กกัน นั้น มีใช้
 เป็น การ ง่าย แต่ ก็ คง แยก ออก จนได้ เพราะ
 ไม่ มี กฎหมาย บัญญัติไว้ เป็น อย่าง อื่น ตาม ที่ เป็น
 มา แล้ว คำตัดสิน เคยใช้ วิธ ประมูล ราคา หรือ ชาย

ทอด ตัดตึง ^๕ที่ ^๕ดิน ^๕แต่ ^๕ตกราม ^๕รวมกัน ^๕ไป ^๕แล้ว ^๕คิด ^๕แยก
เงิน ^๕แบ่ง ^๕กัน ^๕มี ^๕ฉนั้น ^๕ยอม ^๕มี ^๕การ ^๕เสีย ^๕หาย ^๕เป็น ^๕อัน ^๕มาก

อธิบาย ทรพีย์

ทรพีย์ ส่วน ตัว

ชื่อ ^๕ทรพีย์ ^๕ชนิด ^๕นี้ ^๕ไม่ ^๕ปรากฏ ^๕ใน

ส่วนตัว

กฎหมาย ^๕พึง ^๕บัญญัติ ^๕ขึ้น ^๕เป็น ^๕การ ^๕ใหม่ ^๕หา ^๕ค่อย ^๕ให้
แพ้ว ^๕หลาย ^๕นัก ^๕ใน ^๕โรง ^๕ศาล ^๕ไม่ ^๕คาม ^๕ที่ ^๕เข้า ^๕ใจ ^๕กัน ^๕นั้น
คือ ^๕ว่า ^๕จะ ^๕เป็น ^๕ทรพีย์ ^๕ของ ^๕ชาย ^๕ก็ ^๕ดี ^๕หญิง ^๕ก็ ^๕ดี ^๕ที่ ^๕มี ^๕มา
ก่อน ^๕ได้ ^๕เป็น ^๕ผัว ^๕เมีย ^๕กัน ^๕แต่ ^๕ชาย ^๕หญิง ^๕มิ ^๕ได้ ^๕เข้า ^๕มา ^๕รวม
อยู่ ^๕ใน ^๕อำนาจ ^๕ของ ^๕ผัว ^๕เมีย ^๕เป็น ^๕ทรพีย์ ^๕ที่ ^๕ได้ ^๕กัน ^๕ไว้ ^๕ส่วน
หนึ่ง ^๕ต่าง ^๕หาก ^๕มี ^๕ตา ^๕มารดา ^๕หรือ ^๕ญาติ ^๕เป็น ^๕ผู้ ^๕ปกครอง
รักษา ^๕ไว้ ^๕แต่ ^๕ดู ^๕เหมือน ^๕จะ ^๕เป็น ^๕ข้าง ^๕ฝ่าย ^๕หญิง ^๕เสีย ^๕โดย
มาก ^๕ที่ ^๕ได้ ^๕จัด ^๕ให้ ^๕มี ^๕ทรพีย์ ^๕ส่วน ^๕ตัว ^๕ขึ้น ^๕ใน ^๕การ ^๕อย่า ^๕เห็น
ได้ ^๕ชัด ^๕ว่า ^๕ไม่ ^๕เกี่ยว ^๕ข้อง ^๕กับ ^๕ฝ่าย ^๕ชาย ^๕ผู้ ^๕เป็น ^๕สามี ^๕เว้น ^๕แต่
ใน ^๕เรื่อง ^๕มรดก ^๕สงสัย ^๕ว่า ^๕สามี ^๕มี ^๕อำนาจ ^๕ได้ ^๕รับ ^๕ส่วน ^๕จะ
ได้ ^๕กล่าว ^๕ใน ^๕หมวด ^๕มรดก

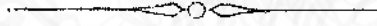
อธิบาย ชั้น หมาก

ชั้น หมาก

ใน ^๕ลักษณะ ^๕ผัว ^๕เมีย ^๕ได้ ^๕กล่าว ^๕ถึง ^๕ชั้น ^๕หมาก

หลาย ^๕บท ^๕ชั้น ^๕หมาก ^๕หมั้น ^๕ชั้น ^๕ตะ ^๕ตะ ^๕ตั้ง ^๕ชั้น ^๕หมาก
กล่าว ^๕ถาม ^๕ชั้น ^๕ตะ ^๕เพ็ช ^๕แต่ ^๕ไม่ ^๕เคย ^๕ได้ ^๕ยิน ^๕ว่า ^๕มี ^๕ข้อ
พิพาท ^๕ใน ^๕โรง ^๕ศาล ^๕ถึง ^๕กฎหมาย ^๕จะ ^๕ได้ ^๕กล่าว ^๕ไว้ ^๕ก็ ^๕ดี
ดู ^๕ก็ ^๕ไม่ ^๕สู้ ^๕จำ ^๕เป็น ^๕อะไร ^๕นัก ^๕ถ้า ^๕ผัว ^๕เมีย ^๕อย่า ^๕กัน ^๕ด้วย
ประการ ^๕ต่าง ^๕ๆ ^๕เชื่อ ^๕ว่า ^๕จะ ^๕ไม่ ^๕มี ^๕การ ^๕โต้ ^๕เถียง ^๕ไว้ ^๕แต่

เท่า นั้น
ชั้นหมากนี้ ตาม กฎหมาย ดั้งเกตุ เจ้าใจ ว่า
อยู่ในจำพวก สิ้น สอด ของ หมัน ซึ่งได้ มี ประการศ
มิให้ ฝ่าย หญิง ต้อง คืนให้ ชายใน เมื่อ เวลา ที่ ย่า กัน แล้ว
(ให้ ดู ตักษณ ณั้ เมษ บทที่ ๓๑๔)

ชำนาญหอสมุด

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยอำนาจอิศระ

อิศระผู้มี
เห็นเมย์

ความ กฏหมาย ที่ เรียกว่า ส่ามี เป็นอิศระแก่ภรรยา นั้น
คือ อำนาจ ที่ ส่ามี จะ ว่า กล่าว ปกครอง ภรรยา ฝ่าย
ภรรยา จำเป็นต้องอยู่ กับ ส่ามี หรือในเขต ของการ เสดงตู่
แห่ง ส่ามี และ ต้อง ปฏิบัติ ส่ามี อย่าง ตาม ขวมนดา
ที่ ประพฤติ กัน เมื่อ ภรรยา มี ความ ผิด ส่ามี มี อำนาจ
ทำโทษได้ พอ ปราม พอ จำ ตาม ส่ม ควร ซึ่ง ศ่ามี
อำนาจ เต็ม จะวินิจฉัย ดำเนิน ตาม ลักษณะ ผู้ เมย์ บทที่ ๒๐
ภรรยาไม่มี อำนาจ ทำร้าย แก่ ส่ามี ตั้ง แต่ ต่ำ ขนไป เมื่อ
ส่ามี ทำโทษภรรยา เหลือเกิน หรือทำ โดยไม่ มี เหตุสมควร
ภรรยา พอง ร้อง เอา โทษได้ แล พอง ขย่าได้ ด้วย

ก่อน ที่ หญิง จะ ได้ ตก เข้า มา อยู่ ใน อิศระ ของ ชาย ผู้
เป็น ส่ามี นั้น หญิง อยู่ ใน อิศระ ของ บิดา มารดา หรือ
ญาติ ผู้ ปกครอง หญิง เมื่อ บิดา มารดา หรือ ญาติ ได้
ประกอบ ให้ มี ส่ามี แล้ว ส่ามี จึง เป็น อิศระ แก่ ภรรยา
ใน ลักษณะ ผู้ เมย์ บทที่ ๑๘ นี้ ความ ว่า “ บุตรี ท่าน
บิดา มารดา ท่าน ยัง มิ ได้ ประกอบ ส่ามี ให้ ไชรี บิดา
มารดา นั้น มี อิศระ แก่ บุตรี ถ้า ชายใด พังใจ ด้วย ลูก

สาว ท่านให้ คำนับ บิดา มารดา ตาม ประเพณี ให้ บิดา
มารดา ยกให้ แก่ คำนี้ จึง จะ เป็น อิศระ แก่ ภรรยา ฯ ๓ ฯ”
แต่ บทที่ ๑๓๓ มีความ ว่า “ชายใด ไป สู้ออก
หลาน สาว ท่าน บิดา มารดา หมึง ให้ หมึง ผู้ บุตร ผู้ หลาน
แก่ ชาย ชาย ยัง มิ ได้ คำนับ ทำ งาน บิดา มารดา หมึง
ยัง มิ ได้ เวร ชาติ หมอน ก่อน หมึง ยัง สัตย์ อยู่ กับ บิดา
มารดา ฯ ๓ ฯ”

ตาม กฎหมาย สอง บท นี้ แสดง ว่า เมื่อ ชายใด สู้ออก หมึง อยู่ ใน อิศระ
บุตร หลาน ผู้ เป็น ภรรยา เมื่อ บิดา มารดา หรือ ชาย เมื่อ ไร
ญาติ ของ หมึง ได้ ยก หมึง ให้ แก่ ชาย ตาม ประเพณี ครบ
ถ้วน แล้ว จึง จะ สัตย์ เป็น ภรรยา ชาย ซึ่ง กระทำให้
ชาย มี อานาจ อิศระ ใน หมึง อัน ทน ที่ และ ตาม
ลักษณะ ผัว เมีย บทที่ ๑๔๐ มี ว่า “บุคคล ผู้ใด ให้ ยก บุตร ให้ เป็น
บุตร เป็น ภรรยา ท่าน แล้ว อยู่ มา ภาย หลัง ได้ คิด จะ ภรรยา แล้ว คั้น
กด บั้น เขา บุตร มา เต่า ไซ้ ท่าน ว่า จะ คั้น เขา นั้น ไม่ได้
มิได้ เลย ”

กฎหมาย ที่ ก่อ มา ข้าง บน ตบ เป็น ท่าน ของ ว่า มิ มี ทาง ไດ
ที่ บิดา มารดา หมึง จะ ย่น มอ เขา เกยว ของ ดว ยบุตร หมึง ของ
ตน คอ ไป โน เมื่อ ได้ ยก ให้ เป็น ภรรยา เขา แล้ว แต่ ก็ มี
กฎหมาย อี ก หลาย บท ใน ลักษณะ เดียว กัน นี้ ที่ ยัง ยอม

ให้อ่านาจอแก่ บิดา มารดา หญิง อยู่บ้าง เช่น ชายได้
 ช่มเหง หญิง ด้วยเหตุร้ายแรง ซึ่ง ปรากฏจาก ความ
 บิดามารดา หญิง ชอบธรรม บิดา มารดา มีอำนาจว่า กล่าว ชายผู้เป็น
 มีอำนาจว่ากล่าว บุตร ชายได้ เช่นใน บทที่ ๕๘ เป็นต้น บทที่ ๑๔๐ จึง เป็น
 บุตร ชาย อันแปล แต่เพียงว่า ไม่ยอม ให้ บิดา มารดา หญิง ปฏิเสธ
 ว่า บุตรหญิง ของตนไม่ได้ ไปเป็นภรรยา เขาเท่านั้น และ
 บิดา มารดาไม่มีอำนาจ ยกหญิงให้ แก่ชายอื่น ต่อไป ได้
 (ให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๖ ปี ๑๒๘ ระหว่างเงินอินโจทย
 อ่าเตงเฮม จันโพ. จำเลย)

ญาติ ขึ้นไม่ มี
 อำนาจ ต่ กว่
 บิดา มารดา

แม้ว่า บิดา มารดา หญิง ยังมีชีวิตอยู่ หาได้ ยก
 หญิงให้ แก่ชายไม่ ญาติผู้ขึ้นไม่ มีอำนาจ ยกให้ ชาย
 และหญิง นั้นไม่สิทธิ์ เป็น ภรรยา ชายได้ ตาม ตักขณ
 ณีวิ เมีย มาตรา ๑๓๗ นี้ว่า “บุคคลผู้ใด เอา บุตร และ
 ญาติ มาอยู่ ณ เว้น ด้วย ประกอบ สามี ให้ แก่ บุตร นั้น ถ้า
 บิดา มารดา รู้ เขา มี พึง พอใจเอา อิดสัตว์ นั้น ค้นไปได้
 สามี นั้นจะ เอา โทษ แก่ บิดามารดา อิดสัตว์ ว่าตัก เหาภรรยา
 ไปว่า มิได้ ควรให้ ผู้ตก แต่ง นั้น ค้น สิ้น แห่ง ชาย นั้น
 ให้ แก่ ชาย เพราะ สามี รู้ ว่า สัตว์ นั้น มิได้ เป็น บุตร
 แห่ง ญาติ ผู้ตก แต่ง ถ้า ผู้เป็น ญาติ นั้น เขา อิดสัตว์ มา
 ประกอบให้ อยู่ กับ บุตร ตน และ ทริพย สิ้น สัตต นั้น

ควรให้ แก่ บิดามารดา แห่ง บุตร นม กิ่ง หนึ่ง เพราะเหตุ
บิดา มารดา วิชา บุตร นม มีได้

ชัษ ยก เว้น

ชายได้ เป็นสามีภรรยา กับหญิง แล้ว บางอย่างอำนาจ
อิศระ ยังไม่ตก เข้า อยู่ใน มีชช ชาย โดย มี ชัษ ยก เว้น อยู่ใน
ลักษณะ มรรฎก บทที่ ๒๐ มีว่า “อนึ่ง ถ้า บุตร ผู้ใด ยัง
อยู่กับ เว้น บิดา มารดา ๆ ให้ ทรัพย์ แก่ บุตร ผู้ นั้น แล้ว
และ คืน เขาก็ ได้ เต่า เหตุ บุตร อยู่ กับ เว้น บิดา มารดา ๆ
นั้น เป็น อิศระ แก่ บุตร ถ้า บุตร นั้น ออกไป จาก เว้น
บิดา มารดา แล้ว บิดา มารดา มิได้ เป็นใหญ่ แก่ บุตร
นั้น เลย สามี นั้น ได้ เป็น อิศระ แก่ บุตร นั้น แล ”

อีก บท หนึ่ง ใน ลักษณะ ผัว เมีย บทที่ ๓๑๗ มีว่า
“ชาย ผู้ ขอลหญิง แล ชาย เข้า มาฝาก บำเรอ แล้ว มัน ละ เลี้ย
ไปได้ เมีย อื่น มัน กลับ มา ทำ หนึ่ง สืบ กล่าว ความเป็น
ประมาท ประจาน พ่อ แม่ หญิง ให้ เวียก ให้ สั่ง หญิง นั้น
และ หญิง นั้น พ่อ แม่ ยัง มิได้ ทำงาน เวร สัด หมอน หญิง
นั้น ยัง สืบ หนึ่ง อยู่ กับ บิดา มารดา จะ สั่ง หญิง ให้ แก่ มัน
มิได้ เลย ”

กฎหมาย ที่ เป็น ชัษ ยก เว้น ๒ บทนี้ แสดง ว่า ตาม
ที่ บิดา มารดา หญิง ได้ ยก หญิง ให้ เป็น ภรรยา ชาย แล้ว
แต่ หญิง ชาย ยัง อยู่ กับ ใน บ้าน เว้น บิดา มารดา หญิง

ไม่ได้มี เรือน แยก ออกไป ต่าง หาก ชาย ยังไม่ เปน
อิสระ แก่ หญิง อย่าง หนึ่ง อีก อย่างหนึ่ง นั้น ชาย ได้ เสี้ย
กับหญิง แล้ว แต่ ชาย ได้ เคย เข้า ฝาก นำ เรอ หญิง แต่ ยัง
หา ได้ ออก หน้า เปน การ เบ็ด แผะไม่ หญิง ยัง คง อยู่
ใน อิสระ ของ มิตา มารดา ตาม เดิม

ใน ตักษณ เบ็จ เด็จ มทที่ ๓๑๐ มี ว่า “ ผู้ ไต เสน่หา
ยก ภรรยา ดัง ชั่วครู่ ให้ แก่ ท่าน ด้วย เสน่หา แล้ว และ
อยู่ มา จะ คั้น เขา เถ่า ท่าน ว่า จะ คั้น มิได้ เถย ”

กฎหมาย บทนี้ ดู เหมือน ว่า หญิง เปน สิทธิ แก่ ชาย
มาก กว่า ที่ กล่าว มา แล้ว คือ ชาย อาจ ยก ภรรยา ของ
คน ให้ แก่ ผู้ อื่น ได้ ถึง กระนั้น ก็ ดี คง เข้าใจ ว่า การ
ยก ให้ นั้น ไม่ เปน การ ชื่นใจ หญิง หรือ หญิง คง ยินยอม ด้วย
จึง จะ สำเร็จ หรือ จะ พุด อีก คำ หนึ่ง ก็ แปล ว่า หญิง
สมัคร ที่ จะ เปน ภรรยา ชาย คน หนึ่ง ฝ่าย ชาย ที่ เปน
สมัคร อยู่ ก็นั้น ว่า จะ เติง จาก การ เปน สมัคร หญิง แต่
ยอม ให้อำนาจ ของ คน ให้ แก่ ชาย คน หนึ่ง ต่อไป เมื่อ
เข้าใจ ดัง นี้ แล้ว การ ที่ ชาย ยก ภรรยา ของ คน ให้ คน อื่น
หา ใช่อำนาจ อิสระ ของ คน โดย ตรง ไม่

ชาย ยก เมีย คน
ให้ เปน เมีย ผู้
อื่นได้ เมื่อ
เมีย ยินยอม

อิสระใน ทรพีย

หนึ่งใน เรื่อง ทรพีย ระหว่าง ผู้ เมีย ที่ ระคน ปน กัน
ชาย มี อำนาจ ที่ จะ ให้อำนาจ ทรพีย นั้น ได้ สัตถก ที่ กี่ยวด้วย

ครอบครัว แต่ชายจะได้จัดการ ดี ชั่ว อย่างไร กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ อันนี้ก็คล้ายกับว่า ชาย เป็น อีศัระ ใน ทรัพย์ ของ หญิง ที่ ระคน บน กัน ด้วย แม้ชาย จะไม่ได้ มี ทรัพย์ สมบัติ อะไร เมื่อ มา อยู่ กับ หญิง มี แต่ ทรัพย์ หญิง ฝ่าย เดียว ก็น่า กฎหมาย ก็ ยัง ยอม ให้ ชาย เป็น หัว หน้า จัดการ ใน เรื่อง นี้ ได้ ตลอด ตาม ที่ บราภฏ ใน ตัณฑณ ณีว เมย บทที่ ๖๘ ตอน ท้าย ซึ่งได้ อธิบาย มา แล้ว ใน หมวด ว่า ด้วย ทรัพย์ ระหว่าง ณีว เมย แต่ กฎหมาย ไม่ ยอม ให้ ชาย ยักยอก ทรัพย์ สมบัติ ณีว หญิง ได้ เป็น ประโยชน์ตนผู้ เดียวได้ และ เหตุ ที่ ชาย ณีว โกงหญิง ตั้งนี้ ไม่ได้ อยู่ ใน อีศัระ ของ ชาย ดัง กล่าว มา แล้ว เพราะ เป็น การ ผิด ความ ประสงค์ ของ สามี ภรรยา บางอย่าง อาจ เป็น เหตุ ให้ หญิง อายา ชาย ได้ ตาม กฎหมาย ดังจะ ได้ กล่าว ใน หมวด ว่า ด้วย อายา ค่อไป

หมวดที่ ๖

ว่าด้วย ขย่า

บุตรเหตุ ที่หญิง
จะขย่า ชาย

ตาม กฎหมายใน เรื่อง ขย่า นั้น เบน ที่ เจ้าใจ กัน อยู่ แล้วว่า หญิงชาย เบน สามี ภรรยา กัน เมื่อหญิงไม่ได้ เบน ภรรยา แล้วก็ไม่ ต้องฟ้องขย่าหรือ กระทบทำ พิธอย่างใด หญิง มีอำนาจ ที่ จะ ถ้อ เบน อีกระ แก่ คนได้ ใน กฎหมาย ที่ อนุญาตให้ หญิง ขย่า ชายได้ นั้น เฉพาะ แก่ หญิง ซึ่ง เบน ภรรยา ชาย

นอกจาก หญิงชาย จะได้ ยินยอม กัน เอง เป็นสัญญา แก่กัน แล้ว การ ที่ หญิง จะ ขย่า ชายได้ ต้อง มี เหตุ อันสมควร อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สามีไม่ สามารถ จะเลี้ยง ฟู หญิง เป็น ภรรยาได้ หรือ ชาย ประพฤติ กิริยา ค่อ ภรรยา ผิด ลักษณะ ของ สามี เหตุ เหล่า นี้ ประกาศ ขย่า ใน กฎหมาย เก่า ๒ เถ่ม บัญญัติว่า เมื่อไร ขย่าได้ และ เมื่อไร ขย่าไม่ได้ แต่ที่ จะ กล่าว ค่อไปนี้ เบน เหตุ กระทบทำให้ สามี ภรรยา ขาด กัน หรือ มีชนัน กระทบทำให้ เป็น เหตุ ขย่า ของ หญิงได้ คือ

ชายร้างหญิง โดย
ฉิฉาท มี กำหนด
ต่าง ๆ

๑. ชายได้ตั้ง หรือร้าง ภรรยาไปจาก ที่ ซึ่ง เคย อยู่ ด้วย กันโดย ปราศ จาก ความ บรอง ของ ใน ระหว่าง สามี ภรรยา การ ที่ สามี ได้ร้าง ภรรยาไปนี้ มีตัว บท

บัญญัติอยู่ในลักษณะนี้ เมื่อบทที่ ๕๗.๕๐.๕๓.๕๕ โดย
เหตุที่ตัวบทเหล่านี้ มีข้อความเกี่ยวพันกัน จะยก
กล่าวแบบบท ๆ ไม่ได้ ได้รับความติดต่อกัน เมื่อ
รวมกัน เข้า แล้ว อาจจำแนก กิริยา ของ ชาย ออกได้ เป็น
ข้อ ๆ มีลักษณะ ต่างกัน ดังต่อไปนี้

ก. ชาย ทั้งหญิงไว้เฉย ๆ ไม่ได้เก็บทรัพย์ ไปและ
ไม่ได้ ประทุษร้าย ร้าย ค่อ เวียน หอ เมื่อ เวลา ได้ ดัง
พิน ๓ เดือน เป็น อย่าง น้อย และ บ้าง กับ ๔ เดือน เป็น
อย่าง มาก ตาม ระยะ ทาง ใกล้ ใกล้ แล้ว ให้ หญิง บอก
ผู้เช่า ผู้แก่ หรือ ผู้มี บรรดา ศักดิ์ คนใด คนหนึ่ง เป็น คำนับ
แล้ว ส่ง ทรัพย์ ส่วน ของ ชาย (ถ้า คก อยู่ ใน มือ หญิง)
ให้ ไป หญิง ก็ ขาด จาก สามี ภรรยา (ไม่ ต้อง
ฟ้อง ร้อง)

ข. ชาย ทั้งหญิงแล้วเก็บเอาทรัพย์ ไปแต่ไม่ได้ ประทุษร้าย
ร้าย เวียน หอ เมื่อ พิน กำหนด ๘ เดือน เป็น อย่าง
น้อย บ้าง เป็น อย่าง มาก ไป แล้ว ชาย มิได้ ไป มา
หา ผู้ให้ หญิง ส่ง ทรัพย์ ของ ชาย ที่ เหลือ อยู่ ให้ ไป หญิง นั้น
ก็ ขาด จาก ชาย (หญิง ไม่ ต้อง บอก ผู้เช่า ผู้แก่ หรือ ฟ้อง ร้อง)

ค. ชาย เก็บ ทรัพย์ ลง จาก เวียน และ ประทุษ ร้าย
ต่อ เวียน หอ เสีย ด้วย หญิง ขาด จาก ชาย ได้ ใน วัน ที่
โดย หญิง ไม่ ต้อง ทำ พิธี อย่าง หลง อย่าง ไต

๗. ชายชื่อ เว็อนหอบ แล้วไปแต่ตัว มีได้ เก็บทรัพย์สินไป
ด้วย พัน กำหนด เดือนหนึ่ง หญิงส่ง ทรัพย์สิน แก่ชาย แล้วก็ขาด
จาก ชายได้

๘. ชายยก ย้าย ทรัพย์สิน สมบัติ เจรฉ้อหญิง ละ หญิงไม่
มี ภรรยา คน กดี ขบีได้ หญิง เสีย เก็บ ทรัพย์สิน ไว้
ผู้เดียว กดี หญิง อย่า ขาดได้ ในทันที ส่วน สิ้น
สมรส แบ่ง เป็น พิเศษ คน ๓๖ (ให้ คำ พิพากษา
ฎีกา ที่ ๘๘ ปี ๑๓๗ ระหว่าง จันทงฮั่ว โจทย์ นายเล็กเย่ง
จำเลย และฎีกา ที่ ๑๓๗ พ.ศ. ๒๔๕๗ ระหว่าง อำแดงผ่อง
โจทย์ นายผลัด จำเลย).

ชายไปค้าต่าง
เมืองมีกำหนด
อย่างหนึ่ง

๙. ชายไปค้าขายในจังหวัดหัวเมือง หญิงไม่
ได้ ไป ด้วย ให้หญิง รช ชาย มีกำหนด ตามใกล้ ใกล้ แต่
แล้ว แต่เหตุ การณ์ แม้ว่าชายไม่กลับ มา เดียง ดูหญิง
ภายในกำหนด หญิง ขาด จากสามี ภรรยา กับ ชายได้
แต่มี กำหนดให้ หญิง รอคอย คน ๓๖ อย่าง จาก จีรชาย ร้าง
โดยฉิวาท รวง อย่า เอา มา ปน กัน เสีย และ หญิง
ขาดจากชายได้ ใน ตัวเอง โดยไม่ต้อง บอก ผู้เก่า
ผู้แก่ หรือผู้ มี บวรา ศักดิ์ ผู้ใด ผู้หนึ่ง ทั้ง หญิงไม่
ต้อง ส่งทรัพย์สิน ส่วนของชาย ให้แก่ชายไปก่อน ด้วย กำหนด
ที่ กล่าวใน ข้อ นี้ มี เพียง ปี หนึ่ง เป็น อย่าง น้อย ๘ ปี เป็น

อย่างมาก ดังมีศัพท์บัญญัติอยู่ใน ลักษณะ ฌัว เมีย
บทที่ ๖๒

๓. กฎหมาย เกณฑ์ ให้ชาย มีความ ย่ำ เกรง บิดา
มารดา หรือ ญาติ ผู้ใหญ่ ของ หญิง ประคอง บิดา มารดา
หรือ ญาติ ผู้ใหญ่ ของ ชาย เอง เพราะ ฉนั้น เมื่อ ชาย
หญิง วิวาท กัน ด้วย ประการใด ๆ ก็ ดี บิดา มารดา
หรือ ญาติ ของ หญิง มี อำนาจ ห้าม ปราบได้ ตาม สันควร
เมื่อ ชาย ยัง ชันไม่ เชื้อ พัง ทลั้มกล่าว คำ หั้นประมาท
หรือ ทำ ร้าย บิดา มารดา แล ญาติ ผู้ใหญ่ ของ หญิงไม่ ถึง
ลำหัด (ลำหัดใน ที่นี้ เข้าใจ ว่าไม่ ได้ หมายถึง ความ ถึง
ลำหัดใน ลักษณะ ชาญา มาตรา ๒๕๖) ถ้า ชาย มี ได้
สมัก ส้มมา หรือ ทำ ทาน บดให้ ได้ หญิง มี อำนาจ ที่ จะ
ส่ง ทรพัย ส้มบัด ของ ชาย ไป และ ถือเอา ความ เป็น ผู้ มี
อิศระ แก่ คนได้ ใน ทัน ที่ (ให้ ดู ลักษณะ ฌัว เมีย
บทที่ ๕๗.๕๘.๖๑.๑๑๗.)

ลูก เขย เดิมต
พ่อตา แม่นาย

๔. ชาย คบค้า โจร ผู้ร้าย หญิงขาดจาก สามีภรรยา
กับชายได้ เมื่อ หญิงได้ ส่ง ทรพัย ของ ชายให้ แก่ ชาย
ไป ชาย จะ รับก็ ดี มิรับก็ ดี และ ให้ บอกล บิดามารดา
ญาติ พี่น้อง แห่ง ชาย ทั้ง บอกล ผู้ มี บรพดา ศักดิ์ ผู้หนึ่ง
ผู้ใดได้ เป็น คำนับ ตาม ลักษณะ ฌัว เมีย บทที่ ๑๓๘

ชาย เป็น โจร

คำว่า “โจร” ในที่นี้ เข้าใจ ว่า หมายถึง ความ

ตลอดถึงผู้ร้ายทุกชนิด ซึ่งไม่ได้ทำผิด ถาน ๓ หุ โทษ ถึง
 แม้ลักษณะโจรจะได้ขโมยแล้วโดยกฎหมายลักษณะอาญา
 ก็ดี คำอธิบายเป็นเหตุก็อย่างนั้น คงยังใช้ได้ อยู่ ตาม
 บัญญัติในกฎหมายลักษณะฉ้อโกงที่ข้างมาแล้ว หญิง
 ไม่ต้องฟ้องอย่าต่อศาล แต่ในสมัยนี้ ความรับผิดชอบ
 ของ หญิง ผิด กัน กับใน ครั้งโบราณ เข้าใจว่า
 หญิง ต้อง ฟ้อง อย่า และ ความ ผิด ของ ชาย นั้น ต้อง ได้ มี
 ศาลใด ศาลหนึ่ง เป็น ผู้ ชำ แล ก่อน ว่า ชาย มี ความ ผิด ใน
 อาญา หญิง จึง จะ ยึด เขา เหตุ นี้ เป็น ข้อ ฟ้อง อย่า ได้
 (ให้ ดู ลักษณะ ฉ้อ โกง บทที่ ๓๐๗)

ชายไปบวช เป็น
 ภิกษุสามเณร

๕. ชาย สละหญิงไปบวช เป็น ภิกษุ สามเณร หญิง
 ชขาด จาก สามี ภรรยา กับ ชาย ไม่ แต่ ชขาด จาก สามี
 ภรรยา กัน อย่าง เดียว ททรัพย์สิน สัมบัติ ของ ชาย ที่ ระคน
 ปน กับ ของหญิง ก็ เป็น สิทธิ แก่ หญิง ด้วย ญาติ พี่
 น้อง ของ ชาย จะ ขอ ส่วน ไม่ได้ เว้น แต่ เมื่อ ก่อน ชาย
 จะ บวช ได้ แม่ บ้น ให้ ญาติ พี่ น้อง จึง จะ ได้ ชาย มี
 ภรรยา แต่ คน เดียว ก็ เป็น อัน สดวก ไป แม้ ว่า ชาย มี
 ภรรยา หตาย คน อยู่ ร่วม เว้น กัน ก็ ดี อยู่ ต่าง เว้น
 กัน ก็ ดี ไม่มี กฎหมาย บัญญัติ แบ่ง ส่วน กัน อย่างไร
 ใน ระหว่าง ภรรยา นั้น ๆ นอกจาก ส่วน ที่ กำหนด ไว้
 ใน ลักษณะ มรฎก บทที่ ๕-๖ ซึ่ง เป็น ส่วน แบ่ง สำหรับ

ในเรื่องวัน มรวุก ขาย ค่าง หาก จะ ยก เขา ใช้ สำหรับ
ในเรื่องชายบวชได้ เพียงไรนั้น ยังไม่แน่ใจอย่างในโรงศาล

ถึง หญิง จะ ขาด กับ ชาย และมี อำนาจ ได้ รับ ทริพย์
สัมบัติ ของ ชาย เป็น สิทธิ ก็ ดี แต่ ถ้า หญิง รอคอย อยู่ ทำ
สามี ครั้นสามี ตา ลึกขา บท แล้วหญิงยินยอม อยู่ กับเป็น
สามี ภรรยา กับ ชาย ต่อไป ตัว หญิง แล ทริพย์ สัมบัติ
ทั้ง ปวง กลับ คืน เข้า อยู่ใน อิศระของชายตามเดิม แลหญิง
เคย เป็น ภรรยา ของชาย มา ชนิดไร ก็คง เป็นไปอย่างเดิม
ทุก ประการ เหมือน อย่าง ว่า ชายไม่ บวช นั้น แต่
ต้อง ระงับ ใน ข้อ นี้ กล่าว คือ ถ้าหญิง ไป มี สามี ใหม่
ขาด ตอน เดียว ระหว่าง ที่ ชาย บวช ครั้น ชาย ตา ลึกขา
บท ออก มา อยู่ กับ ด้วย กัน นี้ อาจ กระทำให้ มี การ
เปลี่ยนแปลงได้ ต้อง แต่ ว่า แต่ ว่า จะ ได้ เดียว กัน ใน ครั้ง
หลังเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ดีคงจะไม่สู้ มี คดี เกิด ขึ้น ด้วย เหตุนี้

ชาย หญิง กลับ เป็น สามี ภรรยา กัน ได้ ต่อ เมื่อ หญิง
ยินยอม เท่านั้น ถ้า หญิง ไม่ สัมมิต แล้ว ชาย จะ รื่นใจ หญิง
ไม่ได้ อัน นี้ ก็ คล้าย กับ หญิง นั้น ไม่ เคย เป็น ภรรยา
ชาย มา แต่ ก่อน (ให้ ดู ตักษณ ผี เฌียง บท ที่ ๓๗ -
๓๘)

ในเรื่อง ชาย บวช เป็น ภิกษุ สัมณเณร แล้ว ทริพย์
สัมบัติ ของ ชาย จะ เป็น สิทธิ แก่ หญิง ผู้ เคย เป็น ภรรยา มา

แต่ก่อนได้เพียงโรนิน ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๔ ปี ๑๒๗ ระหว่างนายสินใจทย์ อำแดง หริมจำเอย อธิบาย กฎหมาย ตักษณ ผัวเมีย บทที่ ๓๗ ว่า การที่ทรัพย์ชาย เป็น สัตย์ แก่ หญิงนั้น แปลว่า เป็น สัตย์ ในระหว่างหญิงกับ ญาติ ของชาย จะ ได้ เกียง กัน มากกว่า อันไม่ได้ เป็นการ คัด อำนาจ ชาย ที่ เดียว ชาย อาจ เรียก คั้น จาก หญิง ได้ ภายหลัง ถ้า ถ้อ ตาม นั้ แล้ว ชาย ลี้ก ออก มา หญิง จะ ยอม เป็น ภรรยา ชาย ตาม เดิม หรือ ไม่ก็ได้ สังกสัย ว่า ชาย คง จะ เรียก ทรัพย์ ของ คน คั้น ได้ เด็ดมือ (ให้ดู คำ พิพากษา ฎีกา ที่ อ้าง มา ข้าง บน)

ส่วน ชาย ที่ เป็น ข้า ราชการ บวช มี กำหนด ลี้ก มี กฎหมาย บัญญัติไว้ เป็น พิเศษ ใน พระราชกำหนด ใหม่ บทที่ ๓๔ ชาย หญิง ยัง ไม่ ขาด จาก ตำม ภรรยา กัน ทรัพย์ ก็ ไม่ เป็น สัตย์ แก่ หญิง แม้ ว่า หญิง มี ชู้ ระหว่าง ชาย บวช ชาย อาจ พอง ชาย ชู้ ได้ เมื่อ ลี้ก ออก มา

อธิบาย เรื่อง ชาย มี ชู้ ที่ นำ สังกสัย ว่า ถ้า เป็น แต่ ชาย ได้ ห่ม นั้ หญิง ห่ม นั้ หญิง แล้ว ไป ไว้ ใน ระหว่าง นี้ ชาย ไป บวช เป็น ภิกษุ ตำม เณร เสีย อำนาจ เด็ด นั้ ที่ ๆ หญิง ชาย จะ เป็น ตำม ภรรยา กัน นั้น จะ ลี้ก ตาม กัน ไป หรือ ไม่ ตาม กฎหมาย ตักษณ ผัวเมีย กัด ตำม พระราช กำหนด ใหม่ กัด ที่ พุด ถึง ชาย บวช นั้ มีความ ประสงค์ จะ ให้ หญิง ชาย ขาด จาก กัน โดย ไม่ มี ชู้

สิ่งคล้าย การที่ชายหมั้นหญิงก็เพื่อจะได้หญิงมา
 แปลงสามัมภรรยากันในภายหลัง นับว่าเป็นส่วน
 หนึ่งของ การเป็นสามัมภรรยา กัน เมื่อ กฎหมาย บัญญัติว่า
 ชาย บวช หญิง ชาย ชาติ จาก กัน นั้น นำ คิด ว่า ข้อ
 ที่ หมั้น นั้น ควร ชาติ ไป ด้วย ฝ่าย หญิง จะ ได้ ยิน ยอม
 ตก ลง ให้ ชาย บวช ก็ได้ หรือ มี ยิน ยอม ก็ได้ ไม่ เป็น
 ข้อ วินิจฉัย

ในข้อนี้ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรก
 ฤทธิ ได้ ทรง ราช สั่ง ไว้ ใน คำ พิพากษา ของ ศาล แห่ง (คดี
 ที่ ๓๐๒ ปี ๑๒๘๗ เนื่อง โจทก์ จัน ชก หลี่ จำเลย) มี
 ใจ ความ เฉพาะ ที่ ต้อง การ ดังนี้ “ ใน ชั้น ที่ โจทก์ ได้
 ไป ขอ บุตรสาว จำเลย แรก และ จำเลย ได้ ยก บุตรสาว
 ให้ นั้น แต่ หา ได้ มี ผู้ใด ได้ กล่าว ถึง จะ บวช กัน ไม่
 จะ เขา ข้อ นี้ มา อ้าง ใน เวลา นี้ ไม่ได้ ก็ ต้อง เป็นการ
 ว่า โจทก์ วาง เพิ่ม ข้อ ความ ใน สัญญา ลง โดย พด การ ฝ่าย
 เดียว ขึ้น ใหม่ ให้ เป็น การ มัด จำ จำเลย ต้อง รอคอย
 ไม่มี ที่ สุด ซึ่ง กฎหมาย หา ยอม ไม่ ใน เวลา
 นี้ นับ ได้ ถึง ๓ ปี แล้ว คง แต่ วัน ได้ สู้ ขอ กัน นาย ช่ง
 ก็ ยัง ไม่ สามารถ จะ บวช ได้ และ เมื่อ จะ บวช ได้ เมื่อ

ใดก็ดี การที่จะตั้งออกจากภิกษุก็ได้แล้วแต่ใจของนายเอง ไม่มีใครจะบังคับได้ ทั้งในกฎหมายลักษณะผิดเมียที่ได้กล่าวมาแล้ว (บทที่ ๓๗) ก็ให้หญิงหลุดจากชายไป ไม่แต่หญิงที่หมั้นไว้ กฎหมายเข็มน ถึงหญิงที่ได้เป็นภรรยาแล้วด้วย ทรพียุสมนัตติ เป็นชั้นเด็ดขาดกันไป”

หญิงไปบวช

อีกประการหนึ่ง หญิงสาธัมไปบวช เมื่อสามีได้ขอม อนุญาตให้บวช หญิงจึงจะขาดจากสามีภรรยาทันที หญิงตั้งออกมา หากมีสามีอื่นได้ตามชอบใจ ชายที่เคยเป็นสามีแต่ก่อนไม่มีอำนาจหวงห้าม แต่ถ้าหญิงไปบวชโดยไม่รับอนุญาตก่อน หญิงตั้งออกมา ก็ยังคงเรียกว่าเป็นภรรยาชายตามเดิม ตั้งมีศิวบทอยู่ในลักษณะผิดเมียบทที่ ๓๘

ชายเลี้ยงหญิง
ไม่เป็นธรรม

๖. ตามกฎหมายชายจำเป็นต้องเลี้ยงภรรยาของตนตาม ประเพณี หรือตาม ลักษณะ ของ การ เลี้ยงดูอย่าง ธรรมดา ชายจึงจะอ้างตัวว่าเป็นสามีหญิงได้ มิฉะนั้น กฎหมาย เรียกว่า เลี้ยง หญิงไม่ เป็น ธรรม หญิงมีชายพ้องไม่ได้ กฎหมายเรื่องนี้ อยู่ในพระราชบัญญัติบทที่ ๓๘ (กฎหมายราชบุตรเล่ม ๒ หน้า ๔๗) ซึ่งมีความว่า “ผู้ซึ่งพาภรรยา หลวง อุทุมจินดา หลวง อุทุมไซ์ หรือหญิงไป เทียบรับจ้าง ชนเจ้า เขาตอก เบย

รายวัน ชี้แจงไปรับจ้าง จนเข้า และให้นาย บุญ
รอดทำข้าเราโดยได้รับเงิน สิบสอง หอง
พองไม่ได้

ตาม กฎหมาย ที่ กล่าว มาจน พุด ถึง เรื่อง ทาษ
ภรรยา กัด เข้า ใจว่า กิน ความ คลอด ถึง ภรรยา ทุก ชนิด
แต่ ที่ กฎหมาย ใช้ คำ ว่า ชาย เหยง หญิง ไม่ เป็น ธรรม
นี้ กว้าง มาก ซึ่ง คำนี้ มี อำนาจ ที่ จะ วินิจฉัย ได้ เป็น
เรื่อง ๆ ไป เป็น การ ยาก ที่ จะ ชัด ชั้น ต้อง แล้ว
แต่ ถา นาน รูป ของ ตำม ภรรยา คู่ นี้ ๆ เป็น ประมาณ กล่าว
คือ การ เหยง ดู ของ ชาย บาง อย่าง เป็น การ สัมคอร แก่ ตรี
กุต ชาว นา ไม่ สัมคอร แก่ ตรี กุต ผู้ มี บรธา ศักดิ์
ฝ่าย ชาย ที่ มี บรธา ศักดิ์ จะเอา การ เหยง ดู ที่ เป็น การ สัม
คอร แก่ ตรี กุต ชาว นา มา อ้าง ไม่ได้ หญิง ไต ที่ ถูก
ชาย เหยง ไม่ เป็น ธรรม ดัง ว่า นี้ หญิง นี้ สามารถ
จะ ออย่า ซาต จาก ชาย ได้ ตาม กฎหมาย

๗. ชาย ช่มเหง ทำร้ายหญิง โดยไม่มี เหตุ สัมคอร หรือ ชายช่มเหงหญิง
โดยหญิงไม่ได้ มีความผิด อย่าง หนึ่ง อย่าง ไต หญิง
มี อำนาจ พ้อง ออย่า ได้ ตัวอย่าง ภรรยา นาย แดง มี
ได้ มี ชู้ นาย แดง ได้ ความ ว่า ภรรยา มี ชู้ แล้ว นาย
แดง ทำร้าย ภรรยา มี ฆาต ใจ เป็น เหตุ ให้ ภรรยา พ้อง
ออย่า ได้ ดัง มี ศิว บท ออย่า โน ตักษณ ผู้ เมีย บทที่ ๒๖

มี ความ ตัง^๕ “ชายใด เมีย มีได้ มีชู้ว่ามีชู้กับชู้ มีได้
คือ เมีย ช้า แดก หัก ส่ำหักศ่ำ ภรรยา^๖ ท่าน ให้ ใหม่ ชาย นั้นตัง
คน ตัง ท่าน ถ้า ชาย กับ หญิง มี เลี้ยง กันไว้^๗ ดั้นใหม่
นั้นให้แก่ พ่อ. แม่. พี่. น้อง. น้า. อา. หญิง นั้น เพราะ ว่า
เขา เลี้ยง หญิง นั้น มา ยาก ”

ชาย ทำโทษ เกิน
สมควร ชาย ทำโทษ หญิง เกิน สมควร กว่า อำนาจ อิศระ ของ
สมควร ชาย หญิง มี อำนาจ พ้อง อย่า ได้ เพียงไร จึง เรียกว่า
ว่า ทำโทษ เกิน สมควร นั้น อยู่ ใน อำนาจ ศาสตร์ จะ วินิจฉัย
(ให้ ดู หมวด ที่ ๕ ว่า ด้วย อำนาจ อิศระ)

ชาย หลอก หลวง
หญิง ชาย มี เมีย แล้ว จำ พราง ว่า ยัง ไม่มี หญิง หลง เชื้อ จึง
ยอม เป็น ภรรยา อย่าง หนึ่ง อีก อย่าง หนึ่ง ชาย
หลอก หลวง ว่า จะ ช่วย ทุกข์ ยาก ของ หญิง ๆ จึง ยอม เป็น
ภรรยา ชาย แม้ว่า ภรรยา ก่อน ของ ชาย ได้ ทำ ร้าย
หญิง เจ็บ ปวด ก็ ดี หรือ ชาย ไม่ ช่วย ทุกข์ ยาก ของ
หญิง ตาม คำ ของ คน ก็ ดี หญิง มี อำนาจ พ้อง อย่า ได้
ก่อน มี บุตร ด้วย กัน (ตักษณ ฝั่ เมีย บท ที่ ๓๓๒ และ
บท ที่ ๓๔๓)

ชาย พ้อง ชู้ ได้
ปรับแล้วหรือไม่
อยาก พ้อง ชู้ ๘. การ ที่ ชาย พ้อง ชาย อื่น ว่า ทำ ชู้ ด้วย ภรรยา ของ คน
ได้ เมีย ปรับ ใหม่ จาก ชาย ชู้ แล้ว ชาย จะ ยัง คง เขา
หญิง ไว้ เป็น ภรรยา ต่อ ไป ไม่ ได้ อัน นี้ ก็ เหมือน
กับ เป็น เหตุ อย่ำ อย่าง หนึ่ง เหมือน กัน (คำ พิพากษา

ฎีกาที่ ๑๕ มี ๓๑๘ คำแดง วาดโจท เจ้า หมื่นไวย
วรหารต จำเลย)

ถึงแม้ว่า สามี ไม่ได้ พ้อง ชายชู้ แต่ ถ้า ชายได้
ปลัดยหนึ่ง อยู่ เคย ๆ ไม่จำกต่างเกินเวลาอันสมควร และ
หญิง ก็ ไปอยู่ กับชายชู้ ชำ นานจน มี บุตร แล้ว เปน
เหตุให้ หญิง ขาด จากสามี ภรรยา กับ ชาย ได้ (ให้ดู
ลักษณะ ผัว เมียบทที่ ๒๐ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗ มี
๑๒๘ คำแดง พจนโจท คำแดง ทิมจำเลย)

๘. โดยเหตุที่ ชายได้ มีความชั่วร้ายมา แต่ก่อน ที่เปน ชายผิด ทาน บน
สามี หญิง หรือ ระหว่าง เมื่อ เปน สามี ภรรยา กับหญิง
นั้น ชายได้ ประพฤติ ความ ชั่ว บิดา มารดา หญิง หรือ
ญาติ ผู้ใหญ่ ของ หญิง มี ข่านจเวียก หนังสือ สัญญาทาน
บน จาก ชาย ได้ ได้ มี ฉนั้น บิดา มารดา หรือ ญาติ
ของ หญิง ไม่ยอมให้ หญิง อยู่ กับ เปน ภรรยา ชาย คือ ไป
เพราะ ฉนั้น ถ้า ชาย ยัง กระทำ ความ ชั่ว ผิด ทาน บน นั้น อีก
ก็ เปน เหตุให้ หญิง อย่า ขาด จาก ชายได้ ตาม ข้อ ความ ใน
ทาน บน นั้น ดังได้ ว่า หญิง จะ ต้อง พ้อง ร้อง ก่อน (ให้
ดู ลักษณะ ผัว เมียบทที่ ๒๘, ๓๐๗ แต่ รับ พ้อง บทที่ ๑๔)

ขอให้ สั่ง เกิดว่ากฎหมายในเรื่อง อย่า ทั้ง หลายดัง ได้
กล่าว มา ฉนั้น ได้ มุ่งหมายให้ เปน โอกาศแก่หญิง
ที่ จะ อย่าจากชาย ฝ่าย เดียว ส่วน ชาย ไม่กล่าวได้ เลย

กฎหมายไม่ได้กล่าวไว้ก็ เพราะ ถัดว่า หญิง ต้อง ถัด ชาย
 ประพฤติ อยู่ใน ชีวิต ของ ชาย ที่จริง มี คดี หลาย
 เรื่อง ที่ ชาย พ้อง อยา หญิง ใน โรง ศาล การ ที่ ชาย ต้อง
 พ้อง อยา มัก จะ เป็น เกี่ยว ด้วย เรื่อง ทรพีย สมบัติ ซึ่ง ตก
 อยู่ใน มือ หญิง โดย ชาย ไม่มี โอกาส จะ จัดการ เรียก
 ร้อง ได้ ตาม ตำกั และ ศาล ไม่ ยอม ให้ ชาย เรียก ทรพีย
 สมบัติ ได้ ก่อน วิมฉดัย ซึ่ง ชาย อยา หญิง ตาม ที่ ศาล
 ทำ มา ก็ ทำ ของ เดียว กับ หญิง อยา ชาย จะ ให้ ชาย
 อยา ได้ หรือ ไม่ นั้น ศาล ใช้ วิช กฎหมาย เรื่อง หญิง
 อยา ชาย มา เทียบ เคียง นั้น เอง

ผิดเมีย อยากันไม่
 ต้อง แบ่ง ทรพีย
 พร้อม กัน ไป

หนึ่งใน คดี เรื่อง ตำม ภรรยา อยา กัน ตาม ที่ ศาล ได้
 ประพฤติ มา ใน เวลา อยา ไม่ จำเป็น ต้อง แบ่ง ทรพีย
 พร้อม กัน ที่ เดียว เสมอไป ถึง แม้ ว่า ได้ อยา กัน ก่อน
 แล้ว ก็ ตี ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง ก็มี ขำนาจ พ้อง ขอ แบ่ง ทรพีย
 ที่ ระคน ปนกัน นั้น ได้ ตาม ส่วน ตาม เกณฑ์ (คำ พิพากษา
 ฎีกา ที่ ๔๐๕ ปี ๑๓๘ ระหว่าง ขำแดงแก้ว โจทย์ นายเถิง
 นายจอน จำเลย)

อยา แล้ว ถัดบคน
 ต่ กัน

ตาม กฎหมาย หญิง ชาย อยา ขาดจาก ตำม ภรรยา กัน
 แล้ว ถัดบคน ต่ กัน ออก ก็ เป็น ตำม ภรรยา กัน ได้ ไม่ มี ข้อ ห้าม
 แต่ จะ เรียก ว่า เป็น ภรรยา ชนิด ไร ของ ชาย ผู้ นั้น ต้อง
 คู่ต แล้ว แต่ การ แม้ ว่า เดิม หญิง เป็น ภรรยา หดวง

หรือ เอกภรรยา ชายที่ได้ อย่าไป ยังไม่ได้ มี ภรรยา
 ตก แต่าง กัน หญิง ชาย กลม คั้น เป็น ภรรยา ชนิด นั้น ได้
 ตาม เดิม เว้น แต่ มี การ เปลี่ยน แปลง เสีย แล้ว ซึ่ง
 คัด กัน ไม่ คิด เช่น ชาย ได้ มี ภรรยา แต่าง งาน กัน เสีย
 ก่อน ใน ระหว่าง นั้น ก็ ดี หรือ หญิง ไป มี สามี ใหม่ เสีย
 แล้ว เด็ก กับ สามี ใหม่ มา คัด กับ ชาย ซึ่ง เป็น สามี เก่า อีก
 เจ้า ใจ ว่า หญิง นั้น จะ ไม่ มี เกียรติยศ สูง เหมือน แต่ ก่อน
 ที่ ว่า นี้ เหนาะ แต่ หญิง ที่ อย่า จาก ชาย แล้ว ไม่ กลม
 คั้น เข้า ไป อยู่ ใน อิศระ ของ บิดา มารดา แม้ว่า หญิง ได้
 ไป อยู่ ใน บ้าน เรือน บิดา มารดา กลม คั้น เข้า อยู่ ใน
 อิศระ ของ บิดา มารดา หญิง ตาม เดิม ดังนี้ ถ้า หญิง จะ
 คัด กับ ชาย ต้อง ได้ รับ อนุญาต จาก บิดา มารดา เสีย ก่อน
 ซึ่ง เท่า กับ หญิง นั้น ยัง ไม่ เคย เป็น ภรรยา ชาย เลย ดังนี้
 คัด บท อยู่ ใน ลักษณะ ผัว เมีย บทที่ ๑๖ และ บทที่ ๓๓๘

ใน เรื่อง ชายหญิง อย่า กัน แล้ว กลม คั้น คัด กัน ต่อ ไป อีก แบ่ง ทรัพย์ เมื่อ
 ใน เมื่อ จะ อย่า กัน ครัง หลัง การ แบ่ง ทรัพย์ สัมบัติ อย่า ครัง ที่ ๒
 ระหว่าง สามี ภรรยา จะ มี อธิ ที่ ผิด กับ ชาย หญิง ซึ่ง
 ยัง ไม่ เคย อย่า กัน เลย อย่างไร แม้ว่า ชาย หญิง ได้
 อย่า กัน แล้ว แต่ ยัง ไม่ ได้ แบ่ง ทรัพย์ สัมบัติ แก่ กัน
 เมื่อ ชาย หญิง กลม คั้น อยู่ กัน ด้วย กัน อีก และ จะ อย่า กัน
 เข้า ใจ ว่า การ แบ่ง ทรัพย์ นั้น ต้อง แบ่ง เหมือน อย่าง ว่า ยัง

ไม่ เคย ชย่า กัน มา แต่แรก กฎหมายไม่มีโดย ตรง
 ก็จริง แต่ควร จะ ยกเอา ตักษณ ผู้ เมีย บทที่ ๓๗ มา ใช้
 เที่ยง เคียง กล่าว คือ กฎหมาย บทนี้ ได้ กล่าว ถึง เรื่อง
 สามี บวช การ ที่ สามี บวช โดย ยัง ไม่ได้ มี การ แบ่ง
 ททรัพย์ นั้น สามี ตัก ออก มา ชยู่กิน กับหญิง ตามเดิม การ
 แบ่งทรัพย์ ครั้ง หลัง ต้อง ดำเนิน ตามวิธี แบ่งทรัพย์ เหมือน
 การ ชย่า ทั้ง ปวง การ จึง เปน ว่า ชาย หญิง ได้ ชย่า กัน
 ครั้ง แรก นั้น แบ่ง ททรัพย์ กัน ไป ตอน หนึ่ง แล้ว เมื่อ ชาย
 หญิง จะ ชย่า ครั้ง หลัง ต้อง คิด คั้ง คั้น กัน ใหม่ คั้ง แต่ ตอน
 กติบ คั้น ตัก กัน นั้น ไป แปลว่า ใน เมื่อ เวลา กติบ คั้น ตัก
 กัน นั้น ททรัพย์ ของใคร มี ชย่ อย่างไร ให้ คิด เขา คั้ง คั้น ตรง
 * ไม่ ยอม ให้ กล่าว เชื่อม ชนไป ถึง แต่ กาด ก่อน มา
 สม ต้าง (ให้ ดู ฟูค โน้ต ใน คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๓๗๖
 ปี ๑๒๓ จัน ห่าน โจอท จันใจ จำเลย)

หมวดที่ ๗

ว่าด้วยชายชู้

ที่จริงในเรื่องชายชู้ การเกี่ยวข้อไม่ถึงคนอื่น
หรือที่เรียกว่าคนที่ ๓ ด้วย ไม่ใช่ในระหว่างสามี
ภรรยา กัน และกันโดยตรง แต่เห็นว่าควรรวมเอา
มา กล่าวไว้ด้วยกัน

ในชั้นต้นควรจะต้องรู้ว่าชายชู้นั้นคืออะไร ชายชู้คืออะไร
ชู้ตามกฎหมายไม่ได้หมายความว่าเฉพาะแต่ชายทำชู้ด้วย
ภรรยาผู้อื่นอย่างเดียวก่อน หมายความว่าถึงทำชู้ด้วย
หญิงอื่นอยู่ในปกครอง มิตา มารดา หรือญาติ ซึ่งเขาไม่
ได้ยกให้เป็นภรรยาชายด้วย ส่วนหญิงโสเภณีซึ่งไม่
ได้อยู่ในอิศระของผู้ใดเลยนั้น กฎหมายไม่เรียกว่า
เป็นชู้ จะได้อธิบายเฉพาะแต่ชายชู้ในเรื่อง
ภรรยาเท่านั้น

การฟ้องชายชู้ ๒ อย่างคือ ชายผิดภรรยา ฟ้องชู้ ๒ อย่าง
ชายอื่นยังไม่ถึงร่วมประเวณี เช่น จับมือถือนม เป็นต้น
อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งชายได้เป็นชู้ถึงชำเรา
ชายได้ประพฤติกริยาเช่นไร เรียกว่าผิดภรรยา ยังไม่ถึง

วิชั ปรบั ฐั

ข้าเอนัน มี ๕ ประการ ปรากฏอยู่ ใน ลักษณะฉั ฌเมย บท ข.
 การผิด ภรรยาใน ๕ ประการนี้ กฎหมาย ปรบั ต่างกัน
 ตามลำดับ ความผิด ของชาย ตาม ที่ บัญญัติไว้ ใน บท ที่ ๒
 แห่ง ลักษณะ เดียวกันนี้ ซึ่งได้ ตั้ง เอา การผิด ภรรยา ถึง ข้า
 เเรา เป็น เกณฑ์ แล้ว ตด ทอน ลง มา เป็น ลำดับ ชาย
 ผิด ภรรยา ถึง ข้า เเรา กฎหมาย เรียก ว่า ประถมผิด ฌเมย และ
 ใช้ เป็น เกณฑ์ ปรบั ใน ที่ ทั้งปวง ตลอดถึง ภรรยา ของ คน
 ทุกชนิต ทุกชั้น แล้ว แ่ ความผิด ของ ฐั เช่น ก.
 เป็น ข้าราชการ ต้องไป ราชการ ทพิศัก ภรรยา ก. มี
 ฐั ปรบั ใหม่ ชาย ฐั ทวี คุณได้ ตาม ลักษณะ ฉั ฌเมย บทที่ ๓
 และ ศัตรา ปรบั ชาย ฐั ทั้ง หตาย นั้น มี ปรากฏ อยู่ใน พระ
 ราชกำหนด เก่า บทที่ ๖๕ ปรบั ตาม บรรดา ศักดิ์ ผู้สูง นาน
 นอกจากเบย ปรบันั้น แล้ว ชายยัง วับริพัย หึงได้ อีก ตาม
 ลักษณะ ฉั ฌเมย บทที่ ๓๐ ชายทำ ฐั ด้วยหึงซึ่งไม่ ใช้เป็น
 ภรรยา หลวง หรือ เอก ภรรยา ต้อง ตดการ ปรบั ลงมา เป็น
 ส่วน ตาม ลักษณะ ฉั ฌเมย บท ก. (ดูวิชั ปรบั ชาย ฐั ใน
 หมวดที่ ๓)

วับริพัย หึง
ได้ ด้วย

ทำ ฐั ด้วยเมย ร้าง
ถูก ปรบั กงหนง

ที่ ได้ กล่าว มา ข้าง ต้น หมาย ความ เฉพาะ แ่ ชาย ฐั
 ซึ่งได้ เป็น ฐั ด้วย หึง อัน เป็น ภรรยา ชาย ตาม กฎหมาย
 บริบูรณ์ แม้ว่า ชาย ที่ เบ่น ลำมี ได้ ร้าง หึงไว้ เกิน

กำหนด ตาม ลักษณะ ผู้เมีย บทที่ ๕๘ แต่หญิงยังมี
 ได้ ส่ง ทรพียให้ ชายไป หรือ บอก ผู้เก่า ผู้แก่ เป็น
 คำนับไว้ ก่อน ชายที่ ทำ ชู้ ถูก ปรับใหม่ เพียง กงประณม
 ผิด เมีย และ หญิงไม่ ต้อง ถูก รับ ทรพีย ตั้ง มี คดี
 บท อยู่ ใน ลักษณะ ผู้เมีย บทที่ ๕๖ แล คำ พิพากษา
 ฎีกา ที่ ๓๓๐๒ ปี ๑๓๓๓ นาย ตำราญ โจิต ข้า แดง
 แม้น จำ เจย

โดย เหตุ ที่ หญิง ผู้มี สามี ทำ ชู้ ด้วย ชาย อื่น กฎ ผู้ ตี กับ เมีย ใน
 หมาย ถือ ว่า ชาย ชู้ ได้ ทำ ผิด อย่าง หนึ่ง เพราะ ฉนั้น ระหว่าง คดี ที่ พอง
 เมื่อ สามี ได้ พอง ร้อง จน พิจารณา ได้ ความ จริง แล้ว แต่ ชู้
 สามี หวน เข้า เลียง ตู หญิง ใน ระหว่าง คดี ยัง ไม่ ถึง ที่ สู้
 ชาย ชู้ นั้น ก็ ยัง ต้อง ถูก ปรับ อยู่ ตี เว้น แต่ เบย ปรับ
 ซึ่ง สามี จะ พัง ได้ นั้น ให้ ส่ง เจ้า พระคลัง หลวง ไม่ ให้
 ได้ แก่ สามี ตั้ง มี คดี บท อยู่ ใน ลักษณะ ผู้เมีย บท
 ที่ ๑๕ ซึ่ง คำ ฎีกา ได้ ยก ชน ใช้ เป็น แบบ อย่าง ใน คดี ที่ ๓๘๓๓

พ,ศ, ๒๔๕๖ นาย ฉาย โจิต นาย ร้อยตรี สุวรรณ จำ เจย

เมื่อ สามี ได้ เบย ปรับ จาก ชาย ชู้ แล้ว ส่วน หญิง สามี ได้ ปรับ จาก
 นั้น กฎหมาย บัญญัติ ไว้ อย่างไร กฎหมาย ใน เรื่อง นี้ ชู้ แล้ว ไม่ มี อำนาจ
 อยู่ ข้าง จะ ชัด กัน บ้าง คือ ชาย ที่ เป็น สามี จะ มี อำนาจ
 เขา หญิง ได้ คือ ไป
 นาง เขา หญิง ได้ เป็น ภรรยา ค่า ไป ได้ หรือ ไม่ และ

ชายชู้จะเอาหญิงไว้เป็นภรรยาได้หรือไม่ ในลักษณะ
 ผู้เมีย บทที่ ๒๕ ไม่ยอมให้ภรรยาไปกับชู้ให้ตั้งหญิง
 นั้นให้แก่สามีจึงได้ แต่ตามลักษณะผู้เมีย บทที่ ๓๐
 และบทที่ ๕๖ นั้น ชายชู้แต่หญิงอาจเคียงคู่กันได้
 ค่อยไป ตามความสมัคร สามีไม่มีอำนาจที่จะขัดขวาง
 ที่จริงตามบทที่ ๒๕ นั้น ไม่ปรากฏว่าชายที่เป็น
 สามีได้ฟ้องได้ ค่าปรับใหม่ บางทีจะถือว่าหญิงนั้น
 ยังไม่ขาดจากอิศระของสามี แต่อย่างไรก็ดีเมื่อ
 สามีได้เบียดเบียนแล้ว สามีไม่มีอำนาจที่จะเอาหญิงเลี้ยง
 ไว้เป็นภรรยาต่อไป เมื่อหญิงไม่สมัคร ดังมีตัว
 อย่างที่ศาลได้ทำมาแล้ว คือคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕
 ปี ๑๑๘ ระหว่างข้าแดงวาศใจท เจ้าหมื่นไวยวรนาถ
 จำเลย แม้ว่าหญิงนั้นสมัคร เป็นภรรยาชายที่เป็น
 สามีต่อไป ชายที่เป็นสามีก็ได้เลี้ยงดูหญิงนั้นตาม
 เติม ภายหลังหญิงมีชู้ชุกเป็นครั้งที่ ๒ สามีมีอำนาจ
 จะฟ้องชายชู้ได้ ตามลักษณะผู้เมีย บทที่ ๕ และ
 ชายไม่มีอำนาจที่จะได้รับเบียดเบียนมากกว่า ๒ ครั้ง
 ตามบทนี้

สามีปรับได้
 เพียง ๒ ครั้ง

ชายจะร่วม
 ประเวณีกับ
 หญิงอื่นของ
 ระวัง

ตามธรรมเนียมเป็นหน้าที่ของชายที่จะต้องระวังใน
 การที่จะร่วมประเวณีด้วยหญิงอื่นซึ่งไม่ใช่ภรรยาของตน
 มิฉะนั้นถ้าไปถูหญิงที่เป็นภรรยาผู้อื่นเข้า ชาย
 อาจถูกปรับตาม กฎหมาย ชายจะแก้ตัว

ว่าไม่รู้ว่าเป็น ภรรยาเขา นั้นไม่ได้ และการ ทำ ชู้ นั้น
ไม่ สำคัญ ว่า ที่ใด เป็น ประมาณ เว้น แต่ ที่ บาง แห่ง
ซึ่งใด คง ชน เพศ การ นี้ ซึ่ง ชาย ไม่ สามารถ จะ รู้ ได้
ว่า หญิง นั้น มี สามี หวง ห้าม อยู่ จึง จะ เป็น ข้อ แก่ ตัว ของ
ชายได้ ดังคำตักกาทได้ วินิจฉัย มาแล้วใน คดีที่ ๒๔๘ ปี ๑๓๓๓
ระหว่าง ชุน ศุภรัตน์ พิทักษ์ โจทย์ ชุน ประพุทธ นิตถาวร
จำเลย

ข้อ แก่ ตัว ของ ชาย ที่ ไม่ รู้ ว่า หญิง มี สามี อื่น อย่าง
หนึ่ง ก็ คือ ตาม ลักษณะ ผู้ เมีย บทที่ ๒๘ หญิง หนี สามี
ไป ต่าง เมือง ยอม ร่วม ประเวณี กับ ชาย โดย ไม่ บอก ให้
ชาย รู้ ว่า มี สามี อยู่ ตาม บทนี้ ชาย ไม่ ต้อง รับ ผิด ชอบ
ของ ถึง แม้ ว่า ชาย จะ ได้ รู้ ว่า หญิง มี สามี อยู่ ก็ คือ
ถ้า หญิง ยัง ไม่ มี บุตร ด้วย สามี ชาย ชู้ ได้ ทำ ชู้ ด้วย
หญิง เกิด บุตร ด้วย กัน ตั้งแต่ ๓ คน ชนไป ชาย สามี หมด
ความชอบ กรรมที่จะฟ้องชายชู้ ตามลักษณะ ผู้ เมีย บทที่ ๒๐
กฎหมายบท นี้ ก็ เป็น กำหนด ชาย คุกคาม อย่าง หนึ่ง ใน
ระหว่าง ชาย ชู้ กับ หญิง เกิด บุตร ด้วย กัน ยัง ไม่ ถึง ๓ คน
ชาย ชู้ ต้อง รับ ผิด ชอบ เสมอ กำหนด คุกคาม ตาม
บทนี้ ผิด กัน กับ ใน ลักษณะ รับ ฟ้อง บทที่ ๑๓ ซึ่ง ว่า
ด้วย การ ทำ ชู้ ทั่วไป เข้าใจ ว่า ตาม บทที่ ๒๐ นั้น

หญิงหนีไปต่าง
เมือง

อายุความชายชู้
มี ๒ อย่าง

ใช้ ได้ แต่ ใน เรื่อง หญิง หนี สามี ไป มี ชู้ สามี อาจ
ตาม ว่า ก ล่า ได้ ก่อน หญิง มี บุตร ๓ คน แต่ ถ้า ใน
ระหว่าง หญิง หนี ไป นั้น ชาย ได้ รั้ง ใจ กับ ตัว ชู้ และ
ทราบ ความ แล้ว ตั้ง สัจ ว่า ชาย จำ เป็น ต้อง พ้อง ชู้
ภายใน ๓ เดือน ตาม ลักษณะ รับ พ้อง บทที่ ๑๓ เหมือน กัน
ตัวอย่าง เช่น ภรรยา ก. หนี ไป มี ชู้ แต่ ได้ อยู่ กับ ชู้ ใน
ตำบล เดียว กับ บ้าน ของ ก. เมื่อ ก. ทราบ ความ ต่ แล้ว
ก. ต้อง พ้อง รั้ง ชาย ชู้ ใน ๓ เดือน เว้น แต่ มี เหตุ
จำเป็น ซึ่ง กฎหมาย ได้ อนุญาต ได้

ผู้ ผู้ เดียว
พ้อง ชู้ ได้

ใน เรื่อง ชาย ชู้ นี้ นอกจาก สามี แล้ว ญาติ ยืน ของ
สามี ไม่ มี อำนาจ พ้อง รั้ง ชาย ชู้ ตาม ลักษณะ ผู้ เมีย บทที่ ๑๔
ตาม บทที่ ๓๐ ยอม ให้ ญาติ พ้อง ได้ มี อยู่ อย่าง เดียว ที่
เรียกว่า ชู้ เหนือ ผ, แต่ ก็ ไม่ เคย ได้ ยืน ว่า พ้อง
รั้ง กัน.

๑. มรวูก คืออะไร

ก่อนที่ จะกล่าวต่อไปในเรื่อง มรวูก ในขั้นต้น อธิบายคำ มรวูก จะต้องเข้าใจ คำว่า “มรวูก” หมายความว่าอย่างไร มรวูก ตาม กฎหมาย นั้น หมายความว่า ททรัพย์ สัมบัติของ ผู้ตาย ทุกสิ่ง ทุกอย่าง บรรดา ที่มี อยู่ จะ อยู่ ใน ที่ ไใด ๆ ก็ตาม คง เรียกว่า เป็น มรวูก ทั้งสิ้น ใช้แต่เท่านั้น หมายความว่า ตลอด จน ถึง อำนาจ การ พ้อง ร้อง ซึ่ง ผู้ ตาย อาจ จะ เรียก ททรัพย์ มา ได้ จาก ผู้ อื่น หรือ จะ พุด ออก คำหนึ่ง ว่า อำนาจอันชอบธรรมในทรัพย์สมบัติ ทั้งหลาย เมื่อ ก่อน ผู้ นั้น ตาย มี อยู่ เพียงไร ผู้ นั้น ตาย ลง อำนาจ อัน ชอบ ธรรม ใน ทรัพย์ นั้น ๆ เรียกว่า มรวูก ตัว อย่าง ก. มี ททรัพย์สมบัติ อยู่ในบ้าน เรือน ก. ตายลง ททรัพย์ ใน บ้าน เรือน เรียกว่า มรวูก ก. หรือ ก. ได้ ให้ เพื่อน ยืม เงิน ไป ก. ตายลง ก่อน ที่ เพื่อน ใช้ เงิน อำนาจ ที่ จะ พ้อง เรียก เงิน จาก เพื่อน เป็น มรวูก ก. ด้วย อีก ประการ หนึ่ง ข. มา เขา ททรัพย์สมบัติ ในบ้าน เรือน ของ ก. ไป โดยไม่ มี อำนาจ หรือ ได้ ทำร้าย ททรัพย์ เสีย หาย ใน ระหว่าง ที่ ก. ยังมี ชีวิต อยู่ นั้น อำนาจ ที่ จะ พ้อง เรียก ททรัพย์ คืน และ เรียก ค่า เสียหาย ตก เป็น มรวูก ก. เหมือน กัน แต่ ต้อง เข้าใจ ต่อไปว่า ใน เรื่อง อำนาจ พ้อง ร้อง

ข้านาจ พ้อง
 บาง อย่างไม่
 เป็น มรฎก

ซึ่ง นับ ว่า เป็น มรฎกนี้
 ใช้ ได้ เฉพาะ แต่ เกี่ยว
 เนื่อง ด้วย ทรัพย์ สัมบัติ ของ ผู้ตาย โดย มาก แม้ ว่า มี
 ผู้ มา ประทษฐู ร้าย ต่อ ข้านาจ อัน ชอบ ธรรม ของ ผู้ใด
 ที่ ไม่ ได้ เกี่ยว ข้อ ด้วย ทรัพย์ สัมบัติ ไม่ เรียก ว่า มรฎก
 เช่น มี ผู้ มา ทำ ฐู ด้วย ภรรยา ของ ก. ๆ ก่าดัง จะ คิด พ้อง
 ร้อง เรียก เมฆปรินิ ถาน ชาย ฐู ก. มาตาย ลง เดี่ย ข้านาจ
 ที่ จะ พ้อง เฉพาะ ข้อ ชาย ฐู ไม่ เป็น มรฎก เพราะ เหตุ
 ว่า ตาม กฏหมาย ลักษณะ ผู้ เมีย บทที่ ๓๔ ต้องการ ให้ ดำ มี
 ผู้ เดียว มี ข้านาจ พ้อง และ ตาม บทที่ ๓๘ ใน ลักษณะ
 เดียว กัน นี้ ออก จะ ไม่ นับ ว่า เป็น มรฎก ได้.

๒๒. วิธีแบ่ง มรดกทั่วไป

ตาม พระราชบัญญัติ แก้ไข เพิ่มเติม ลักษณะ มรดก
 คัก ๑๒๓ ได้บัญญัติวิธีแบ่ง มรดก เป็น ๒ ประเภท คือ
 ๑. เมื่อผู้ตายไม่ ใ้ เป็น หญิงผู้ มี สามี
 ผู้ตาย เป็น หญิง ซึ่ง มี สามี ๆ ใดก็ อยุ่
 มรดก ๒ ประเภท นั้น ตั้ง จะ ได้ กต่าง ต่อไป

วิธีแบ่ง มี
 ๒ ประเภท

ในประเภทที่ ๑ นั้น คงแบ่ง ทรัพย์สิน เป็น ภาค ๆ เหมือน
 กฎหมายเก่า คือ ภาค บิตา มารดา, ภาคญาติ, ภาค
 ภรรยา และ ถ้า ผู้ตาย มี ศักดินา ๕๐๐ ไร่ หรือ กว่า นั้น
 ขึ้นไปเพิ่ม ภาค หลวง จน อีก ๑ ภาค เป็น แต่พระราช
 บัญญัติ แก้ไข วิธี และเกณฑ์ ที่ จะ แบ่ง ลำดับ กัน เป็นชั้น ๆ
 เท่านั้น ตั้ง ที่ ปราบกฎ อยุ่ ใน มาตรา ๑ และ ตาม มาตรา นี้
 ไม่ได้ กต่าง ถึง ว่าผู้ตาย เป็นหญิงไม่มี สามี จะ แบ่ง มรดก
 อย่างไร ก็จริง เข้าใจ ว่า เมื่อ ผู้ตาย เป็น หญิงไม่มี
 สามี ต้อง รวม อยุ่ ใน มาตรา ๑ เหมือนกัน ผิด กัน แต่
 ไม่ต้อง แบ่ง ภาค ภรรยา เท่านั้น คือ อย่าง เช่น ก.
 เป็น หญิง ส่าง หรือ เป็น หญิง ที่ ได้ อย่า ขาดจาก สามี แล้ว
 ตาย ลง มีมรดก อยุ่ ๕๐๐ บาท ก. มี บุตร แล บิตา มารดา
 ต้อง แบ่ง มรดก เป็น ๒ ภาค ให้ บิตา มารดา ๑ ภาค

มรดก หญิง
 ไม่มี สามี

๑๒

ให้บุตร ๑ ภาค และถ้า ก. มี ศักดิ์นิษา ๔๐๐ หรือ กว่า
นั้น ขึ้นไป ต้อง แบ่ง มรดก เป็น ๓ ภาค คือ ภาค หลวง
ชอก ภาค ห้าง ช้อ ความใน กฎหมาย เก่า ที่ พระราช
บัญญัติ นี้ ไม่ได้ แก่ ไช คง ต้อง เป็นไป ตาม เดิม

มรดกหญิง
ผู้มีสามี

ใน ประเภท ที่ ๒ นั้น ผิด กับ ประเภท ที่ ๓ มาก คือ
ไม่ แบ่ง มรดก ให้ แก่ ผู้ใด เมื่อ หญิง นั้น มี บุตร หลาน
เหลน ผู้ สืบ สาย โสหิต อยู่ แล้ว นอกจาก สามี และ บุตร
หลาน ผู้ สืบ สาย โสหิต ไม่ แบ่ง ให้ บิดา มารดา หญิง ที่ เดียว
เว้น แต่ จะ อยู่ ใน บัญญัติ แห่ง ข้อ ๓ ของ มาตรา ๒. ซึ่ง มี
โอกาส น้อย ที่ สุด ตาม ที่ได้ กล่าว มา แล้ว ใน ประเภท
ที่ ๓ บิดา มารดา ได้ รับ มรดก เสมอ

ไม่มี ภรรยา หลวง

การ แบ่ง มรดก หญิง ที่ เป็น ภรรยา ชาย ตาม มาตรา ๒
นี้ ไม่ได้ กล่าว ถึง ภาค หลวง เป็น การ สงสัย อยู่ เด็ด น้อย
ว่า จะ ต้อง แบ่ง ภาค หลวง ออก อีก หรือไม่ ยัง ไม่ เคย
ได้ ยิน ค่า ได้ วินิจฉัย เลย ที่ จริง พิจารณา ดู ข้อ ความ
ที่ ปรากฏ อยู่ใน มาตรา ๒ แสดง ให้ เห็น ว่า ไม่ได้ ประสงค์
จะ ให้ มี ภาค หลวง เพราะ มี ข้อ บังคับ จำกัด จำเขี่ย ใน การ
แบ่ง อยู่

ศาลไม่ใคร่แบ่ง
ภาคหลวง

แม้ ใน มาตรา ๓ จะ ได้ กล่าว ถึง ภาค หลวง ด้วย ก็ ดี
เมื่อ มี คน ขึ้น ใน โรง ศาล ๆ มัก จะ พยายาม หลีก เดียง ที่
จะไม่ ให้ มี โดย ถือ เสี่ยงว่า การที่ ศาล เรียก ค่า ชนวน เนียม

ในคดีนั้น ๆ ไว้จากคู่ความ เป็น ประโยชน์ของ รัฐ ชาติ
 อยู่แล้ว คดีที่ศาลได้เคยแบ่ง ภาค หลวง นั้น คือ
 ผู้ตายมี ศักดินา ตั้งแต่ ๕๐๐ ชนไป ญาติผู้ตายได้
 พ้องร้องว่า ถ่วง มรดก ภายใน ๓ ปี แม้ว่าผู้ตายได้
 ตายไปกว่า ๓ ปี ญาติผู้รับ ททรัพย์ มรดก ผู้ใด ปกครอง
 มา ด้วย กัน เกิด พ้อง ร้อง มี คดี จน ศาลไม่ ยอม แบ่ง
 ภาค หลวง เลย ผู้ตาย จะ เป็น คน มี ศักดินา สูง เพียงไร
 ก็ ตาม

อนึ่ง การ พิจารณา ความ มรดก ตาม พระราช บัญญัติ
 ใหม่ ผิด กับ กฎหมาย เก่า ใน ดัชนี มรดก ใน กฎหมาย
 เก่า มาที่ ๕๗ ไม่ ยอม ให้ ผู้ ที่มิได้ เข้า ขอ กล่าว หา มรดก
 ได้ รับ ส่วน แบ่ง ถึง จะ ปรากฏ ว่า เป็น ญาติ ที่ ควร ได้
 รับ มรดก ก็ได้ แต่ ตาม มาตรา ๔ แห่ง พระราช บัญญัติ
 นี้ เมื่อ ปรากฏ ว่า ผู้ มรณภาพ มี ญาติ อื่น อีก ที่ ควร ได้
 รับ มรดก ตาม กฎหมาย แต่ คน พวก นั้น มิได้ มา ร้อง
 ขอ ส่วน ให้ ศาล มี อำนาจ เรียก มา ถาม ว่า จะ เอา
 ส่วน หรือ ไม่ หรือ มีฉันทน์ แบ่ง ส่วน มอบ ให้ ใคร ๆ
 เก็บไว้ ให้ แก่ ผู้ ที่ ควร ได้ ส่วน นั้น ๆ วิชา แบ่ง มรดก
 เก่าใหม่ ผิด กัน ตั้ง นี้ ศาล ต้อง ถ้อย ตาม วิชา ซึ่ง พระ
 ราช บัญญัติ ได้ บัญญัติ ขึ้น ใหม่ ขอให้ สังเกต คำ ว่า
 “ ญาติ ” ใน มาตรา ๕ นี้ หมาย ความ เพียงไร ถ้า

การ พิจารณา
 กฎหมาย เก่า
 ผิดกับพระราช
 บัญญัติ

ปรากฏในตำนาน ความที่ศาล ก่าตัง พิจารณาอยู่ว่า ผู้
ตาย เป็น คน มี ภรรยา หลาย คน ที่ ควร ได้ รับ ส่วน มรดก
ตามกฎหมาย มี ภรรยา คนหนึ่ง ที่ ไม่ได้ เกี่ยวพัน กับการ
หรือไม่ได้ มา ร้อง ขอ ส่วน ศาล จะ เรียก ภรรยา ผู้ นั้น
มา ถาม ใน การ รับ ส่วน หรือ ไม่ เพราะ ภรรยา ไม่ใช่ ญาติ
ของ ผู้ ตาย ยัง ไม่ เคย เห็น ศาล ได้ เรียก ภรรยา ผู้ ตาย
มา ถาม ถึง เรื่อง รับ ส่วน แบ่ง ดั่ง นี้ เคย เห็น จะ เป็น
ความ ถึง ผู้ ที่ ได้ ส่วน ทุก คน ด้วย ยัง ไม่ มี เรื่อง เช่น นี ซน แต่ ตาม ความ ประสงค์
ของ พระ ราชนิ ญัตติ เห็น ได้ ชัด ว่า หมาย ถึง คน ทุก จำ พวก
ทุก คน ซึ่ง ควร ได้ รับ ส่วน แบ่ง ตาม กฎหมาย แปล ว่า
ภรรยา ของ ผู้ ตาย ซึ่ง ควร ได้ รับ ส่วน นั้น รวม อยู่ ใน คำ ที่ ว่า
ญาติ ด้วย เหมือน กัน

๓. วิธี แบ่ง ภาค และ ส่วน

เมื่อ กฎหมาย บัญญัติ ให้ แบ่ง มรดก เป็น ภาค บิดา มารดา. ภาคญาติ. ภาคภรรยา และ ถ้า ผู้มรดกภาพ มี ศักดิ์มา ตั้งแต่ ๔๐๐ ไร่ ขึ้นไป ก็ เพิ่ม ภาค หลวงจีน อีก หนึ่ง ภาค ดังได้ ถัดมา มา แล้ว ข้าง นั้น ควร จะ ต้อง ตั้ง เอก ท่อไป ว่า นอก จาก ภาค หลวงจีน แล้ว เมื่อไร จะ ต้อง แบ่ง ครบ ถ้วน ทุก ภาค และ เมื่อไร จะ ต้อง แบ่ง ภาค ไต บ้าง ซึ่ง เป็น ข้อ สำคัญ ชัด อย่าง หนึ่ง เพราะ เหตุ ว่า ผู้มรดกภาพ บาง คน บาง ที่ ก็ ไม่มี บิดา มารดา เหลือ อยู่ หรือ บิดา มารดา ยัง อยู่ แต่ ไม่ มี ภรรยา และ ญาติ อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง ก็ อาจ จะ เป็น ได้ และ ใน ภาค หนึ่ง ๆ ต้อง แบ่ง ออก เป็น ส่วน ๆ ตาม จำนวน คน ที่ จะ ได้ รับ มรดก ใน ภาค นั้น ๆ ภาย ทั่วไป

ภาค บิดา มารดา มรดก ภาค นี้ ได้แก่ บิดา มารดา ภาค บิดา มารดา ของ ผู้มรดกภาพ ทั้ง ๒ คน แม้ ว่า บิดา หรือ มารดา คน ไต คน หนึ่ง ตาย เสีย แล้ว ก็ ให้ บิดา หรือ มารดา ที่ ยัง มี ชีวิต อยู่ ได้ รับ มรดก ภาค นี้ ทั้ง ภาค ถ้า บิดา มารดา ขยาย ร่าง กัน ให้ ได้ หรือ พ้น ภาระ กิจ ภาค ตาม ลักษณะ มรดก บทที่ ๓ และ ถ้า บิดา มารดา ไม่มี ชีวิต อยู่ ทั้ง ๒ คน ภาค บิดา มารดา เป็น อัน ยก เด็ก ไม่ ต้อง มี ภาค นี้ (ให้ ดู ลักษณะ มรดก บทที่ ๔.)

ภาค ญาตี

ภาค ญาตี

มรรทุก ภาค ญาตีนี้

ถ้าผู้มรณภาพ

ไม่มีบุตร หลาน เหล่น ผู้สืบสายโลหิต และไม่มีพี่น้อง

ร่วม บิดา มารดา เดียว กัน กับผู้มรณภาพ แต่บิดา

มารดา ยังมีชีวิตอยู่ คนใด คนหนึ่ง แล้ว ไม่ ต้อง มี ภาค

ไม่มีญาติ ต้องยก

นี้ คือไป นอก นั้น ต้อง มี ภาค ญาตี เสมอ ใน ที่ สุด

รวม ภาค ภรรยา

เมื่อไม่มี ญาติ ทั้งหมด ต้อง เอา มรรทุก นี้ ไม่ รวม กับ มรรทุก

ภาค ภรรยา ให้ดู พระราช บัญญัติ เพิ่ม เติม ตักษณ

มรรทุกที่ ๑๒๓ มาตรา ๓ ข้อความใน พระราช บัญญัตินี้

ได้กล่าวไว้ โดยชัด เจนว่า เมื่อไร ควร แบ่ง ภาค ญาตี

และ เมื่อไร ไม่ ควร แบ่ง เช่น ดังต่อไปนี้ ไม่จำเป็น จะ

ต้อง ยกเอา มา กล่าว อีก

ญาตี รับ ราย ตัว

หนึ่งใน ภาค ญาตีนี้ มี ผู้ จะ ได้ รับ มรรทุก หลาย คน

คาม หมู่ เหล่า

ก็ ต้อง แบ่ง ให้ผู้รับ มรรทุก เหล่า นั้น ๆ ราย ตัว ถ้าผู้

ที่จะได้ รับ มรรทุก นั้น ถึง มรณภาพ เสีย ก่อน แต่มี

บุตร ผู้สืบสายโลหิตอยู่ ก็ให้ ได้รับในนาม กัน ต่อๆ ลงไป

เป็นต้น ก. มีบุตร ๒ คน คือ ข. ค. ก. มรณภาพลง

ข. และ ค. ได้ รับมรรทุก ภาค นี้ คน ละ ส่วน แต่ ถ้า ข.

หรือ ค. ตาย เสีย ก่อน ก. แล้วคน หนึ่ง บุตร ของ

คนที่ ตาย จะมี คน ที่ ต่ ต้อง ได้รับใน นาม บิดา ของ เขา

ไม่ใช่เอา มรรทุก ภาค นี้ กระจาย ออก มา กว่า ๒ ส่วน มิได้

มีดนั้น ก็ไม่ เรียกว่า รับ มรรทุกใน นาม กัน หรือ อีก,

อย่างหนึ่ง ถ้า ผู้มรณภาพ มีพี่น้องร่วมบิดา มารดา
 เดียวกัน ๓ คน พี่น้องเหล่านั้น เป็นผู้ควรจะได้รับ
 มรดก ก็ต้องแบ่งรายตัว ถ้าคนใดคนหนึ่งตายเสีย
 ก็ให้บุตรของเขารับมรดกในนามผู้ที่ตายต่อ ๆ กัน
 ลงไปเหมือนกัน ผู้ที่จะได้รับมรดกภาคนี้จะได้
 รับส่วนแบ่งยิ่งหย่อนกว่ากันอย่างไรนั้น ต้องแล้ว
 แต่เกียรติยศของญาติผู้ควรจะได้รับมรดกเป็นประมาณ
 ตามเกณฑ์ ซึ่งมีปรากฏอยู่ใน กฎหมายลักษณะมรดก
 หาดายบท เช่น บทที่ ๘-๑๐ และ ๑๒ เป็นต้น ไม่
 สัมมประโยชน์ที่จะกล่าวให้ละเอียดในที่นี้

ภาค ภรรยา มรดกภาคนี้ ได้แก่ ภรรยาของผู้
 มรณภาพ ตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ ๓ และที่ ๔
 จำเป็นต้องให้มีเสมอ ถึงแม้ว่าผู้มรณภาพจะไม่มี
 ภรรยา หรือที่เรียกว่าแม่เจ้าเรือนก็ดี ถ้าผู้มรณภาพ
 ไม่มีภรรยาอยู่ในเวลานั้น กฎหมายให้ยกเอาได้เป็น
 หดวง พระราชบัญญัติมรดกปี ๑๒๓๑ ที่ได้ ออกชื่อ
 ภาคภรรยาอยู่บ้างก็ไม่ได้มีข้อความเปลี่ยนแปลงกฎหมาย
 เก่าอย่างไร ที่จริงมีคดีเป็นอันมากที่ปรากฏใน
 โรงศาลเวตาน ถ้าผู้มรณภาพไม่มีภรรยาอยู่แล้ว
 ศาลไม่แบ่งภาคนี้ ออก พุค ตามกฎหมายข้างบนนี้
 แล้ว อาจจะต้องส่งมรดกเป็นภาค หดวง ถึง ๒ ซ้ำ แต่

ภาค ภรรยา

อย่างไร ก็ ตี ผู้มรณภาพ ต่ำกว่า ๔๐๐ ตงมาไม่มี ภรรยา อยู่
ก็ไม่ต้อง แบ่ง มรดก ออก เป็น ภาค ภรรยา เพราะเหตุ
ว่าไม่ได้ เกี่ยว ข้อง กับ ภาค หดง เดย (ให้ดู สักชน
มรดก บทที่ ๕๑.)

แบ่ง ส่วนใน ภาค ภรรยา ใน ภาค ภรรยา นี้ ถ้า ผู้มรณภาพ มี ภรรยา หลาย คน
ภรรยา ก็ให้ ได้ รับ มรดก เป็น ส่วน แด้ว แต่ ถ้านานรูป ของ ภรรยา
นั้น ๆ ตาม กฎหมาย สักชน มรดก บทที่ ๕ และ บทที่ ๖
และ ถ้า ภรรยา คนใด มรณภาพ เสีย ก่อน นั้น แด้ว ส่วน
ของ คนมรณภาพ ต้องยก บุตร หรือ ญาติ ผู้อื่น ของภรรยา
นั้น จะยื่นมือ เข้ามา เอา ส่วนของภรรยาที่ตายไม่ได้ เพราะ
เหตุที่ไม่ได้ เป็น ผู้สืบสาย โลหิต ของ ผู้มรณภาพ เช่น
ผู้มรณภาพ มีภรรยา ซึ่งเขาได้ บุตร มา ก่อน แด้ว ภรรยา
ตายก่อนผู้มรณภาพ เหลือ แต่ บุตร อยู่ ครั้น ผู้มรณภาพ
ได้ มรดก ตง บุตร ซึ่ง คิด มา นั้น จะ ขอ ส่วน แบ่ง
ใน นาม ของ มารดา ไม่ได้.

๔. อำนาจและความรับผิดชอบ ใน มรรฎก

จิตรับ ทรัพย์ มรรฎก ตาม กฎหมายไม่ได้ หมาย ความ
อธิบาย
ว่า ทรัพย์ ของ ผู้ ตาย ตก อยู่ กับ ญาติ ผู้ รับ มรรฎก อย่าง
เดียว ยัง จะ ต้อง รับ อำนาจ และ ความ รับผิดชอบ
ต่าง ๆ ที่ เกี่ยว อาศรัย แก่ ทรัพย์ มรรฎก นั้น ให้ ถูก ต้อง ตาม
ข้อ บัง คั้น ของ กฎหมาย ใน เรื่อง โอน อำนาจ ทั้ง ม่วง ด้วย
จึง จะ นับ ว่า ทรัพย์ นั้น ได้ เปลี่ยน เจ้า ของ แล้ว ได้ ถ้า
จะ เปรน แก่ รับ เอา ทรัพย์ และ ผล ประ โยชน์ ที่ เกิด จาก ทรัพย์
นั้น ได้ เป็น ของ ตน อย่าง เดียว แ่ ความ รับผิดชอบ ที่ เกี่ยว
อาศรัย แก่ ทรัพย์ ซึ่ง มี มา แต่ เดิม นั้น จะ บัด เสีย ตั้ง นี้ ไม่
นับ ว่า เป็น การ รับ ทรัพย์ มรรฎก ที่ ถูก ต้อง ตาม กฎ หมาย
ตัวอย่าง ผู้ มรณภาพ ได้ ทำ สัญญา เรื่อง หนี้สิน หรือ
สัญญา เจ้า ถือ ที่ ดิน อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง กับ ผู้ ไต ได้ ผู้
รับ มรรฎก มี อำนาจ ที่ จะ พอง เรียก เงิน หรือ ผล ประ โยชน์
จาก คู่ สัญญา อีก ฝ่าย หนึ่ง ของ ผู้ มรณภาพ ตาม อำนาจ
ของ ผู้ มรณภาพ ได้ เหมือน หนึ่ง อย่าง ว่า ผู้ มรณภาพ เป็น ผู้
พอง ร้อง ดนนี้ ที่ จริง อำนาจ การ พอง ร้อง เช่นนี้ ก็ นับ

เป็นส่วนหนึ่ง รวม อยู่ในทรัพย์สิน ของผู้ มรณภาพ นั้นเอง ดัง
 ได้ เคย อธิบาย มา แล้ว ส่วน ความ รับผิดชอบ ที่ เกิด
 ผู้รับมรดก ต้อง มีมา แต่ เต็ม อย่างไร ผู้รับมรดก ต้อง ประพฤติตาม โดย
 เขา มรดก ใช้ หนี้ เขาทรัพย์สิน ของ ผู้ มรณภาพ ออกตอบแทน ใช้ ให้ เขาเหมือน
 ผู้ตาย เช่น ผู้ มรณภาพ กู้ หนี้ เขา มา เมื่อ ก่อน ที่ ตน มรณ
 ภาพ ผู้รับมรดก ต้อง เขา ทรัพย์สิน ของ ผู้ มรณภาพ ออก ใช้
 เจ้า หนี้ ตาม จำนวน ที่ ได้ เป็น หนี้ หนี้

ผู้รับมรดกรับผิดชอบ ใน เรื่อง นี้ เห็น ได้ ชัด ว่า ผู้รับมรดก นั้น เป็น แค่ รับ
 รับผิดชอบ หนี้ และ สิ่ง อื่นๆ หรือ ความ รับผิดชอบ ต่าง ๆ ที่ เกี่ยว
 มรดก กับ ทรัพย์สิน แทนผู้ มรณภาพ ต่อ ผู้ อื่น ๆ จำนวน แล ความ
 รับผิดชอบ ที่ ได้ ตก ทอด มา แก่ ผู้รับมรดก หา ได้
 มี ผู้รับมรดก ใน ส่วน ตัว เอง โดย ตรง ไม่ จำนวน
 และ ความ รับผิดชอบ เป็น แค่ คิด มา โน กองมรดก เท่านั้น
 (ให้ ดู คำ อธิบาย ใน ฎีกา ที่ ๕๓ ปี ๑๓๗ หลวง นิเทศ กฤตกิจ
 โสภ ธีร จำ เถย) แม้ ว่า ผู้รับมรดก จำ ต้อง รับ จำนวน
 และ ความ รับผิดชอบ แทน ผู้ มรณภาพ แล้ว การ รับ
 มรดก บางอย่าง อาจ จะ กระทำให้ ผู้รับมรดก ได้ รับ ความ
 เดือด ร้อน ได้ เป็น ตน ผู้ มรณภาพ เป็น หนี้ เขา อยู่
 ๓๐๐๐ บาท มีมรดก อยู่ เพียง ๕๐๐ บาท ผู้รับมรดก
 ก็ ต้อง รับผิด กระเบา อีก ๕๐๐ บาท ใช้ หนี้ เขา ซึ่ง ตาม ตัว อย่าง

นี้ เบนไปไม่ได้ กฎหมายในลักษณะ กู้หนั แด่ ลักษณะ
 มรรฎก หตย บท มีใจ ความ ว่า ให้ ญาติ ของ ผู้มรฎน
 ภาพ เตามรฎกใช้ หนี้เขา เสียก่อน ความมาก แตน้อย เหลือ
 หนี้ จึง แบ่ง มัน กัน ตาม พระราชกำหนด กฎหมาย ถ้ามี
 ททรัพย์ มรฎก อยู่ ไม่ พอใช้ หนี้ เจ้า หนี้ ของ ผู้มรฎนภาพ จะ
 พอง เรื่ง เติง จาก ผู้รับ มรฎกใน ส่วน เงิน ที่ ยัง ชาติ อยู่
 ไม่ได้ ผู้รับ มรฎกไม่ ต้อง ออก หนี้ ถ้า จะ พุด ผู้รับไม่ ต้อง ออก
 หนี้ ใดๆ ก็ คือ ผู้รับ มรฎก มี แต่ จะ ได้ รับ ผล ประโยชน์ กับ หนี้

เสมอ ตัว เท่า นั้น เพราะ ฉนั้น ญาติ ของ ผู้มรฎนภาพ
 ผู้ใด ผู้หนึ่ง มีโอกาส เสมอ ที่ จะ ไม่ ยอม รับ มรฎก ของ ผู้
 มรฎนภาพ เมื่อ เห็น ว่า มี มรฎก น้อย ไม่ พอ กับ
 จำนวน หนี้ สิ้น

ที่ จะ รู้ ว่า อำนาจ และ ความ รับผิด ชอบ ที่ ได้ ตกทอด อำนาจ และ ความ
 มา ยัง ผู้รับ มรฎก จะ หมด หรือ ยัง อยู่ เพียงไร ภายหลัง รับ ผิดชอบ หมด
 ผู้มรฎนภาพได้ มรฎนภาพ นั้น ต้อง แก้ว แต่ รุปคต นั้น ๗ เมื่อไร

เป็น ประมาณ ฉนั้น ก็ คือ อาจ จะ อยู่ ใน หตัก ประ
 กฤษฐ์ ร้าย ส่วน พ่ง ที่ ว่า ด้วย อำนาจ การ พอง ร้อง เมื่อ
 ผู้กระ ทำผิด หรือ ผู้ถู กกระทำ ผิด ตาย ฝ่าย ไต ฝ่าย หนึ่ง
 หรือ อาจ อยู่ ใน หตัก สัจญญา ที่ ว่า ด้วย ผู้สัจญญา ฝ่าย ไต
 ฝ่าย หนึ่ง ตาย นั้น เอง จำเป็น ต้อง ศักษา ลักษณะ นั้น ๗

แปลแพนท ๆ ไป เป็น ต้นใน คดี ประทฤษฎ์ ร้าย สำนวน
 แพ่ง ก. เขาไม่ ค. ศ. ศรัทธา แดก รุ่ง ชน อีก ๒-๓ วัน
 ก. ตาย เสีย ข. จะ พ้อง บุคร์ ภรรยา ก. ที่ เป็น ผู้รับ
 มรดก ให้ เขา มรดก มา ให้ คำ ปรับ ใหม่ ใน การ ที่ ถูก ก.
 ค. ไม่ ได้ เพราะ กฎหมาย ตักษณ ฮาญา มาตรา ๗๖
 กล่าว ว่า การ ที่ จะ พ้อง ลงโทษ ผู้กระทำ ผิด นั้น ท่าน ให้ ถ้อย
 ว่า เป็น อัน รมณ์ ด้วย ความ มรณภาพ ของ ผู้ นั้น เพราะ
 ฉะนั้น ตาม คดี อย่าง นี้ ผู้รับ มรดก ไม่ ต้อง เขา มรดก ของ
 ผู้ตาย ออก รมณ์ ผิด ชอบ แต่ ถ้า ผู้มรณภาพ ได้ ถูก
 จำเลย เก็บ เอาทรัพย์สิน ของ ผู้มรณภาพ ไป โดยไม่ มีอำนาจ
 ผู้รับ มรดก พ้อง เรียก ทรัพย์สิน คืน หรือ ราคา จาก จำเลย
 ได้ อีก ประการ หนึ่ง ใน เรื่อง สัญญา ที่ ผู้มรณภาพ ได้
 ทำ ไป กับ ผู้ อื่น ฝ่าย หนึ่ง บาง อย่าง ผู้รับ มรดก ต้อง ประ
 พฤติ ตาม คือ ต้อง รมณ์ ผิด ชอบ ที่ ได้ ยก คดี อย่าง
 มา นี้ ก็ พอ เป็น เสนอ เท่านั้น

ผู้รับ เป็น เจ้าหนี้
 หรือ ลูกหนี้ ผู้ตาย

ใน เรื่อง อำนาจ แด ความ รมณ์ ผิด ชอบ ที่ กล่าว นี้ ไม่
 เฉพาะ แต่ ผู้รับ มรดก จะ ต้อง ใช้ ต่อ คน อื่น ๆ อย่าง เดียว
 ถึง ใน หมู่ ผู้รับ มรดก ด้วยกันเอง ถ้า เป็น เจ้า หนี้
 หรือ ลูก หนี้ ของ ผู้มรณภาพ อยู่ มี จำนวน เท่าใด ก็ ต้อง
 ประพฤติ เหมือน อย่าง ที่ กล่าว มา แล้ว ข้าง ต้น คือ จะ

ต้อง เอา มรดก หัก ใช้นั้น ของ ผู้มรดกภาพ ให้ แก่ ผู้รับ
 มรดก ที่เป็น เจ้า หนี้ เสีย ก่อน หรือ ถ้า ผู้รับ มรดก
 คนใด เป็น ลูก หนี้ ผู้มรดกภาพ ย่อม ให้ เอา จำนวน หนี้ กับ
 ส่วน แบ่ง ซึ่ง ผู้หนี้ จะ รับ เทียบ กันดู จำนวน ที่ มากกว่า
 กัน เท่าไร นั้น เช่น จำนวน ที่ ญาติ จะได้ แบ่ง บั้น กัน
 คือ จะ ต้อง ส่ง เข้า ใน กอง มรดก ของ ผู้มรดกภาพ แล้ว หนี้
 สิ้น รายนั้น ก็ เลิก กันไป (ให้ ดู ลักษณะ มรดก บท ที่
 ๓-๓๒ และ ลักษณะ กู้ หนี้ บท ที่ ๑๖-๒๖-๓๒)

อนึ่ง น้ํา ที่ ของ ผู้รับ มรดก นั้น จะ ต้อง รับ ผิด ชอบ คือ น้ํา ที่ ผู้รับ มรดก
 เจ้า หนี้ ของ ผู้มรดกภาพ เสมอ ตาม จำนวน ที่ เขา เป็น
 เจ้า หนี้ ผู้มรดกภาพ อยู่ (รับ ผิด ชอบ เฉพาะ ททรัพย์ ที่ คน
 ได้ ไว้) ผู้รับ มรดก คนใด คนหนึ่ง ที่ ถูก เป็น จำเลย จะ
 แย้ง ไม่ได้ เสีย ว่า ได้ มี การ แบ่ง มรดก เสีย กันไป
 แล้ว ใน ระหว่าง ผู้รับ มรดก ด้วย กัน (ตาม คำ พิพากษา
 ฎีกา ที่ ๓ ปี ๑๓๗ ระหว่าง จันทน์ ใจท อิม จำเลย) แต่ คน
 มี อำนาจ จะ ไม่ ได้ แย้ง เขา จาก คน อื่น ใน ระหว่าง ผู้ที่ ได้ รับ
 มรดก นั้น ตาม ส่วน ตาม ขรรมตา เจ้า หนี้ มี อำนาจ
 เรียก ร้อง เขา แก่ ผู้รับ มรดก ได้ ภายใน ๓ ปี นับ ตั้ง แต่
 วัน ผู้มรดกภาพ ได้ มรดกภาพ ข้อ นี้ จะ ได้ พู ด ใน เรื่อง
 กำหนด อายุ ความมรดก ต่อไป (ให้ ดู หมวด อายุ ความ)

๕ ข้อ คัด หรือ เปลี่ยน แปลง อำนาจ ในการ รั้ง มรดก

มี เหตุ พิเศษ

ตามธรรมเนียมที่เกี่ยวข้อ เป็นญาติหรือ สามีภรรยา
ของผู้ตาย เป็นผู้ควรได้รับ มรดก ตาม ส่วน ตาม เกณฑ์
เห็น แต่ จะมี เหตุ พิเศษ ซึ่ง กฎหมายไม่ ยอม ให้ คน เหล่า
นั้น ได้ รับ ส่วน แบ่ง อย่างใด อย่าง หนึ่ง เหตุ พิ
เศษ นั้น

มรดก ผู้ เมีย ที่
ยัง อยู่ ถิ่น ใน บิดา
มารดา

(๓) หญิง ชาย ที่ บิดา มารดา ประกอบ ให้ มี สามี
ภรรยา แล้ว แต่ ยัง อยู่ ถิ่น ด้วย กัน ใน เรือน บิดา มารดา
ผู้ เมีย ยัง ไม่ เกิด บุตร ด้วย ฝ่ายใด ฝ่าย หนึ่ง ตาย ลง
ใน ระหว่าง นั้น มรดก ของ ผู้ ตาย ให้ ได้ แก่ บิดา มารดา
ผู้ ตาย ซึ่ง เป็น เจ้า ของ บ้าน เรือน อีก ฝ่าย หนึ่ง ซึ่ง
เป็น สามี หรือ ภรรยา ของ ผู้ ตาย ไม่ มี อำนาจ จะ ได้ รับ มรดก
ตัวอย่าง ก. เป็น บุตร หญิง ของ ข, ข ได้ แต่ง ก. ให้ เป็น
ภรรยา ค. แต่ ก. กับ ค. สามี ภรรยา คู่ นี้ ยัง อยู่ ถิ่น ด้วย
กัน ใน บ้าน เรือน ของ ข. ยัง ไม่ มี บุตร ด้วย กัน ก. ตาย ลง
มรดก ของ ก. ได้ แก่ ข. ผู้ เป็น บิดา ค. ไม่ มี อำนาจ
ใน มรดก ของ ก. หรือ อีก อย่าง หนึ่ง ค. ได้ ก. มา เป็น
ภรรยา อยู่ ถิ่น ด้วย กัน ใน บ้าน เรือน ของ บิดา มารดา ค.

ก่อน ที่มี บุตร ด้วยกัน ๓. คาย มรรฎก ของ ๓. ได้ แก่ บิดา
 มารดา ๓. ก. ไม่ได้ เว้น นี้ อยู่ใน ลักษณะ มรรฎก
 บทที่ ๒๖ ที่ กฎหมาย บัญญัติ ให้ มรรฎก ตก อยู่ กับ บิดา
 มารดา ผู้ มรณภาพ ตั้ง นั้น โดย ที่ บิดา มารดา ยัง
 เกี่ยวของ ต้อง เลี้ยง ดู นั้น ว่า ยัง เป็น อีกระ แก่ บุตร
 อยู่ แต่ ต้อง เข้าใจ ว่า ผิด เมีย คู่ นั้น ได้ ฮาคัย กิน อยู่
 ใน อก ของ บิดา มารดา จริง ๆ ถ้า เปน แค้ ได้ อยู่ ใน
 บ้าน เว้น บิดา มารดา ส่วนใด ส่วน หนึ่ง แต่ การ กิน
 การ อยู่ เปน คน ละ ส่วน ไม่ เกี่ยว กับ บิดา มารดา ซึ่ง
 แยก ออก ได้ เปน คน ละ แพนก แถ้ว บุตร ของ บิดา มารดา
 ได้ คาย ลง มรรฎก คง ต้อง แบ่ง ตาม ธรรมดา

(๒) ผู้มรณภาพ กับญาติผู้ ที่จะรับมรรฎก เปน คน
 มี ชีวิต อีก กัน ต่าง ไม่ นับ กัน ว่า เปน ลูก หลานญาติ พี่น้อง
 กฎหมาย ไม่ ยอม ให้ ญาติผู้ นั้น ได้ รับ มรรฎก แต่ ใน
 เรื่อง นี้ ต้อง เข้าใจ ว่า ผู้ มรณภาพ กับ ญาติ ที่ ควร ได้
 รับ มรรฎก ได้ โกรธ เคือง กัน แต่ ไม่ นับ ถ้อ กัน ว่า เปน ญาติ
 ต่อไป ถึง แม้ ว่า จะ ได้ เคย เปน ความ กัน ก็ดี แต่
 ถ้า ยัง นับ ถ้อ กัน อยู่ แถ้ว ยัง ไม่ เปน เหตุ ที่ จะ ตัด ไม่ ให้
 รับ มรรฎก กัน ได้ ข้อ สำคัญ ต้อง เล็ง ดูใจ คอ ของ ผู้
 มรณภาพ ประกอบ เข้า ด้วย คิว อย่าง บิดา มารดา มีความ

มี อภิกับ ผู้ คาย
 หรือ ผู้ คาย ไม่
 นับ ถ้อ เลย

โกรธเคือง ข. ว่าตามผู้ชายไป บิดามารดา เป็นคนมีบุตรคนเดียวแค่ ข. ภายหลัง ข. ได้ไปมาหาสู่ บิดามารดาบ้าง บิดามารดาไม่ใคร่พอใจที่ จะพูดด้วย ข. แต่ บิดามารดา ยังนับว่า เป็นบุตรอยู่ เมื่อ บิดามารดา มรณภาพ ข.คงได้รับมรดก บิดามารดา (ให้ ตู ดัก্ষณมรดก บทที่ ๒๓-๒๔-๒๕ และคำพิพากษาฎีกา บางเรื่อง ที่ ๒๐๕ ปี ๑๒๓ และที่ ๑๖๗ ปี ๑๒๓)

ตาม ตัวอย่าง และคำพิพากษา ฎีกาที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นเรื่อง ที่แสดงว่า ผู้มรณภาพ ได้ตัด ญาติเพียงไร และ ไม่ตัด เพียงไร ญาติ ที่ ถูกตัด ที่ กล่าวนี้ ผู้ มรณภาพ หาได้ ปฏิเสธไม่ นับว่า เป็น ญาติมาแต่ เดิมไม่ ในเรื่อง ตัด ญาตินี้ บาง ที่ ผู้มรณ ภาย ญาติ ที่ จะ ขอรับมรดก ไม่ได้ มี ข้อ อธิบาย กันเลย แต่ เพราะเหตุ ที่ ผู้ มรณภาพ ไม่ได้ รับรองว่า เป็น ญาติ เดียว ที่ เดียว ญาติ ผู้ นั้นไม่ ได้รับ มรดก ตาม กฎหมาย อันนี้ ก็ แปลว่า ผู้ มรณภาพ จะ ตัด ญาติ แต่ เดิมมา หรือ ตัด เมื่อ ภายหลัง ก็ ตูจ เดียว กัน (ให้ ตู คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๑๐๐๓ ปี ๑๒๓ ว่างอ้าง ชัม โจรย์ อ้าง พิ กับ พวก จำเลย.)

บุตรที่โต แต่งให้ มีเรือนได้ ทรัพย์สิน ไปมากแล้ว

(๓) บุตร ที่ บิดามารดา หรือ ญาติ ได้ แต่งให้ มี เรือนและได้ ทรัพย์สิน ของ บิดา มารดา หรือ ญาติไปมากแล้ว เมื่อ บิดามารดา หรือ ญาติ ของ ผู้ นั้นตายลง มี ทรัพย์สิน มรดก น้อย

บุตรหลาน ผู้หนึ่งไม่ได้รับมรดก ผู้มรดกภาพ ออก ถ้าเมื่อ
 บุตรหลาน ผู้หนึ่ง มี เว้นได้รับทรัพย์ ไป น้อย มรดก มีอยู่
 มาก คงได้รับออกถึงส่วน ของบุตรหลานที่ยังไม่ได้ มี เว้น
 อดที่ จะรู้ว่า จำนวน ทรัพย์ ที่ ได้ รับ ไป แล้ว กับ มรดก
 ผู้ มรดกภาพ มีอยู่ มาก น้อย กว่ากัน อย่างไร นั้น ให้
 คำวนดู ตาม ส่วน ที่ ญาติ ทั้งหลาย จะ ได้ รับ แม้ว่า ส่วน
 ได้ ของ ญาติ อื่น ๆ น้อย กว่า ส่วน ที่ ผู้หนึ่ง ได้ รับ ไป แล้ว
 ก็ เป็น อันไม่ได้รับ ออก คือไป ถ้า ส่วน ได้ ของ ผู้หนึ่ง ยัง
 น้อย กว่า ส่วน ที่ จะ ได้ รับ มรดก ก็ ได้ รับ กิ่ง หงษ์ เรื่อง
 นี้ มี อยู่ใน กฎหมาย ดักษณ มรดก บทที่ ๓๘-๓๙ กฎ
 หมาย ๒ บทนี้ พูด ถึง เรื่อง บุตร หลาน ที่ บิดา มารดา หรือ
 ญาติ แดง ให้ มี เว้นไป กฎหมาย ยัง ได้ เดิน โกด ออก
 ไป อีก คือ จาก กฎหมาย ๒ บทนี้ คือ ไม่ เฉพาะ แต่ บุตร
 หลาน ที่ ได้ มี เว้นไป อย่าง เดียว ถึง บุตร หลาน ผู้
 นั้น จะ ไม่ ได้รับ ทรัพย์ สัมบัติ เพราะ มี การ ตก แดง จาก
 บิดา มารดา ก็ ดี ถ้า บิดา มารดา หรือ ญาติ มรดกภาพ
 ลง เป็น เหตุ ให้ บุตร หลาน ผู้หนึ่ง ได้รับ ทรัพย์ ไป มาก กว่า
 มาก โดย ที่ ได้ เอา ชื่อ บุตร หลาน ผู้หนึ่ง ได้ ไว้ ใน โฉนด ตรา
 แดง สำหรับ ที่ ดิน แล้ว ค่าดี ไม่ จำ เป็น ต้อง แบ่ง มรดก ให้

บุตร ได้ ทรัพย์
 มาก โดย บิดา
 มารดา ตาย

อีก (ให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๓ ปี ๑๒๗ ระหว่าง
อามแดง บางโจท นาย เล็บ จำเลย)

พระเดช ศฤหิษฐ์
รับ มรฎกกันได้
เพียงไร

(๔) พระสงฆ์ แดศฤหิษฐ์ มรฎกภาพตงรับมรฎกกัน
แตะกันได้ เพียงไร กฎหมายในเรื่องศฤหิษฐ์ มรฎกภาพตง
ได้บัญญัติ ห้ามไม่ให้ พระสงฆ์ รับ มรฎกศฤหิษฐ์ เว้น
แต่ ผู้มรฎกภาพ จะได้ ทำ พิณัยกรรม อุทิศ ถวายไว้ แต่
ในเรื่อง พระ สงฆ์ มรฎกภาพ นอก จาก ผู้มรฎกภาพ จะ ทำ
พิณัย กรรม ยก ทรัพย์ ให้ ศฤหิษฐ์ แด้ว กฎหมาย ยอมให้
ได้รับ บาง อย่าง แต่ ไม่ ยอม ให้ ได้ รับ บาง อย่าง แต่
กฎหมาย ไม่ ยอม ให้ ศฤหิษฐ์ รับ มรฎก พระ สงฆ์ เมื่อ
ทรัพย์ นั้น เป็น ทรัพย์ ที่ มี ผู้ เขา เจตนา ทำบุญ แก่ พระสงฆ์
ผู้ มรฎกภาพ เป็น ของ สำหรับ ใช้ ใน พระ อาราม แม้ ว่า
ทรัพย์ มรฎก ของ พระสงฆ์ ผู้ มรฎกภาพ นั้น ไม่ ได้ เกี่ยวข้อง
เป็น ทรัพย์ สำหรับ ใช้ ใน พระอาราม หรือ ไม่ ได้ เป็น ทรัพย์
ที่ จำ เป็น สำหรับ พระ สงฆ์ ใช้ ตาม ธรรมเนียม แด้ว ศฤหิษฐ์
ผู้ เป็น ญาติ คง มี อำนาจ จะ ได้ รับ ตาม กฎหมาย อย่าง
มรฎก ของ คน ธรรมดา ข้อ ที่ จะ รู้ ว่า อย่างไร เป็น
ทรัพย์ ที่ ควร ตก เป็น ของ อาราม และ อย่างไร เป็น
ทรัพย์ ที่ ควร รับ มรฎก กัน ได้ นั้น ไม่ ใช่ เป็น การ ง่าย ค้ำต
ฎีกา ได้ วินิจฉัย เป็น คิ้ว อย่าง แด้ว คือ คำ พิพากษา

ฎีกาที่ ๒ มี ๑๒๓ ระหว่าง ข้าแดง ขม เวทยาวัจกร วัดช้อย
 โจท นายพ่วง, นายอิน จำเลย โจทความในคดีนั้น
 มี คนเอนา นาคธาแดง ถวายไว้แก่ เจ้า อธิการ โชติ วัด ช้อย
 เจ้า อธิการ โชติ ถึง มรณ ภาพ ข้าแดง ขม พ่วง จำเลย
 ด้วย เรื่อง ที่ นารายณ์ โดย ช่าง คน ว่า เป็น น้อง เจ้า อธิการ
 โชติ ศาลตัดสินว่า เป็น ที่ ธรณ ดั่งขี้ แต่ ตาม
 คำ พิพากษา ฎีกาที่ ๕๙๔ มี ๑๒๓ ระหว่าง พระธำจรรย์
 จันฉวี สماعيل วัดโจทย จันฉวี จำเลย วินิจฉัยว่า มี คนยก
 ที่ ดิน ถวาย สัมภาร วัด ๆ มรณภาพ สัมภาร วัด องค์ ใหม่
 พ่วง เรียก ที่ ดิน นั้นไม่ได้ ต้อง ให้ ญาติ ของ สัมภาร ที่
 มรณภาพ ผู้ที่จะได้ รัับมรดก เป็นผู้ พ่วงร้อง คำพิพากษา
 ฎีกา ๒ ฉบับ ออก จะ ชัด กัน คือ ฉบับ แรกวินิจฉัยให้
 ที่ ดิน เป็น ของ วัดไม่ให้ ญาติ ของ พระได้ รัับมรดก ฎีกา
 ฉบับ หลัง วินิจฉัย ว่าที่ ดิน เป็น ส่วน ตัว ของ พระที่ มรณภาพ
 ซึ่ง ควรได้ แก่ ญาติ ผู้ควรได้ รัับ มรดก ตาม กฎหมาย วัด
 หรือ พระสังฆ์ องค์ โต โม่ มี อานาจ ที่ จะ พ่วง เรียก ที่ ดิน
 ของ พระสังฆ์ ที่ มรณภาพ นี้ อย่างไร ก็ ดี ใน ฎีกา
 ฉบับ หลัง ได้ มี คำอธิบาย ชัด เจน ว่า คน ที่ ถวาย ที่ ดิน
 ให้แก่ พระสังฆ์ องค์ นั้น ได้ ถวาย เป็น ส่วน ตัว ไม่ ใ้

ให้ที่คืนแก่พระ
เป็นส่วนตัวที่
นั้นเป็นมรรค

ถวายแก่วัด ข้อที่ควรจำต่อไปก็คือว่า เขา
ได้ให้ที่คืนแก่วัดหรือแก่พระสงฆ์เป็นส่วนตัว ถ้า
ให้เป็นส่วนตัวของพระสงฆ์ถึงฎีกาฉบับนี้แล้วต้อง
เป็นมรรคที่ควรได้แก่ญาติ นอกจากคำพิพากษา
ฎีกาฉบับนี้ ยังมีกฎหมายในลักษณะมรรคบทที่ ๓๖
ว่า “ภิกษุจตุจจาก อตถภาพ และคฤหิษฐ์จะ
เอาทรัพย์สินมรรคมิได้ เหตุว่าเขาเจตนาทำบุญ
ให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้า
เจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คฤหิษฐ์ ๆ จึงรับท่าน
ท่านได้”

ทรัพย์สินมากกว่าชน
บวชเป็นมรรค
ธรรมดา

ตามลักษณะมรรคบทนี้ แสดงให้เห็นชัดว่าในเรื่อง
พระมีทรัพย์สินสมบัติมาก่อนบวชซึ่งได้มอบหมายให้
ผู้ใดเป็นผู้เก็บรักษาไว้ให้มัน กฎหมายไม่ได้บัญญัติ
ถึงที่จะเป็นข้อห้ามไม่ให้ญาติรับมรรคพระนั้น เฉพาะ
แต่ทรัพย์สินที่มีผู้เจตนาทำบุญให้แก่พระเมื่อกำลังบวช
อยู่ เพราะตามกฎหมายใช้คำว่า “เหตุว่าเขาเจตนา
ทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในพระอารามท่าน
แล้ว” เพราะฉะนั้นทรัพย์สินที่พระได้นั้นมาก่อนบวช
เป็นอันพ้นจากอำนาจของกฎหมายที่กล่าวมา ญาติ
ของพระคงต้องรับมรรคได้ตลอดทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่า
ทรัพย์สินชนิดใด ๆ.

หนึ่งในเรื่อง คฤหิษฐ์ มรณภาพ พระ จะ รับ มรฎกได้
 หรือไม่ได้ นั้น ไม่มี ปัญหา เมื่อ ผู้ มรณภาพ ไม่ได้
 อุกิ์ ถวาย โดยมี พิณัยกรรม ตาม กฎหมาย แล้ว พระ จะรับ
 มรฎกไม่ได้ และ ผู้ มรณภาพ จะ เป็น ญาติ กับ พระ
 หรือไม่ใช่ ญาติ ก็ เหมือน กัน ลักษณะ มรฎก บท ที่
 กล่าว มา ข้าง บน มีความ คือไปว่า “ หนึ่ง ถ้า คฤหิษฐ์
 มรณภาพ บิดา มารดา ญาติ พี่น้อง ตกหลาน เป็น เจ้า ภิกษุ
 อยู่ใน สิกขา บท แล้ว จะมัน เขา ทรัพย์สิน มรฎก คฤหิษฐ์
 นั้นมิได้ เหตุว่า เป็น บุตร พระ เจ้า แล้ว ” ตาม จำนวน
 กฎหมาย ดู ถือเป็น ข้อ ห้าม ไม่ให้ พระ รับ มรฎก คฤหิษฐ์
 อย่าง เคร่ง ครัด ศาล ฎีกา ยัง คง ดำเนิน ตามนี้ อยู่ เค็ม
 บริบูรณ์ ไม่ เหมือน กับ ที่ คฤหิษฐ์ จะ รับ มรฎก พระ
 ดัง กล่าว มา ข้าง ต้น กล่าว คือ ศาล ยอมให้ คฤหิษฐ์
 รับ มรฎก พระ ได้ บาง อย่าง โดย ไม่ ต้อง มี พิณัย กรรม
 เพราะ ฉนั้น ต้อง เข้าใจ คือไปว่า ถ้า บิดา มารดา ก. มรณภาพ ญาติ ค่าย ก่อน
 มี ทรัพย์สิน มรฎก อยู่ แล้ว ก. ไป บวช เป็น พระ เลี้ย แล้ว จึง บวชรับ
 (ยังไม่ เกิน ๓ ปี) ใน ระหว่าง ที่ ก. บวช เป็น พระ อยู่ ไม่ได้
 นี้ จะ เรียก ร้อง เขา มรฎก จาก ญาติ พี่ น้อง ของ ก. มา
 เป็น ส่วน แบ่ง เหมือน อย่าง ว่า ก. เป็น คฤหิษฐ์ อยู่ ไม่ได้
 เหมือน กัน แต่ ใน เรื่อง ญาติ ของ ผู้ใด มรณภาพ

ญาติ คาย กำ ตั้ง
 บวชสึกมารับได้
 ดงใน เวลา ที่ คน กำตั้ง บวช เมิน พระ อยู่ เมื่อ ผู้ นั้น
 ฉา สึกขา บท แล้ว ก็มี โอกาส ได้ รับ มรรค ของ ญาติ อย่าง
 คน ธรรมดา ได้ ตาม กฎหมาย (ไม่ เกิน ๓ ปี) และ
 ไม่ เป็น เหตุ ที่ ญาติ อื่น ๆ จะ ได้ แย้ง สำ เร็จ ได้ คำ ตักขี
 ได้ วิญญาย เป็น คดี อย่าง แดง คือ คำ พิพากษา ที่ ๓๐๘๔.
 ปี ๓๓๓ ระหว่าง นาย ศาสต ใจท นาย นวม ฉำแดง ชาว จำเลย
 (โมโนสาร เล่ม ๒ หน้า ๖๐)

เนรรับ มรรค ได้
 อย่าง คนธรรมดา
 ใน เรื่อง สามเนร จะ รับ มรรค คฤหัสถ์ หรือ
 คฤหัสถ์ จะ รับ มรรค สามเนร ควร รวม กล่าว ใน ที่ นี้ ด้วย
 กฎหมาย ลักษณะ มรรค บท ที่ ๓๗ มี ความ ว่า “ ดู
 หตาย เหย่น หรือ ผู้ ไต่ บวช คดี เป็น สามเนร แต่ บิดา
 มารดา มี ย่า คาย ยาย ถึง มรณภาพ ไชร์ ควร ให้ ได้ ทรัพย์สิน
 ส่วน แบ่ง ตาม พระราช กฤษฎีกา ” ตาม กฎหมาย บท
 ยอม ให้ สามเนร ได้ รับ มรรค คฤหัสถ์ ได้ อย่าง คนธรรมดา
 แต่ คฤหัสถ์ จะ รับ มรรค สามเนร ได้ เพียง ไร กฎหมาย
 ไม่ได้ กล่าว เพราะ ฉนั้น ต้อง เข้าใจ ว่า สามเนร
 มรณภาพ ญาติ ของ สามเนร รับ มรรค ได้ อย่าง มรรค ของ
 คน ธรรมดา เหมือน กัน จริง อยู่ กฎหมาย ไม่ได้ บัญญัติ
 เลย ถึง ข้อ ที่ ว่า พระแด สามเนร รับ มรรค กัน ได้ แต่ ไม่ได้
 แต่ เมื่อ ไต่ ยศ เขา สามเนร เป็น คน ธรรมดา แล้ว ก็ ไม่ มี ฐานะ

อะไรต่อไป นอกจาก เดิน ตาม หลักรุ่น เรื่อง กฎหิษฐ์
รับ มรรคพระ และ พระรับ มรรคกฎหิษฐ์ ที่ได้ กล่าว มา
ข้าง ต้น.

ปัญหา ที่ คง เหลือ อยู่ มี ว่า พระ กับ พระ รับ มรรค
กัน ได้ หรือ ไม่ (ไม่ มี พิณัย กรรม) และ ปัญหา นี้ จะ
เทียบ อย่าง พระ กับ ดำเนิน รับ มรรค กัน ไม่ เหมาะ ยัง
ไม่ เคย ได้ ชิน ว่า มี คดี พ้อง ร้อง กัน ที่ ไหน เลย แต่ เมื่อ
ได้ วินิจฉัย กฎหมาย ลักษณะ มรรค บท ที่ ๓๖ ให้ เครื่อง ครัด
จำกัด อำนาจ ของ พระ ฝ่าย ผู้ จะ รับ มรรค พระ ที่ มรณภาพ
ลงไป แล้ว น่า จะ เห็น ว่า พระ จะ รับ มรรค กัน ไม่ ได้
อีก เหมือน กัน และ ทวิษณ์ นั้น จะ อยู่ ใน วัด หรือ ที่ ไต ่ ๆ
ก็ ตาม เมื่อ มี คดี ชิน ไม่ แน่น กั ว่า ศาล จะ วินิจฉัย อย่าง ไ.

พระ กับ พระ รับ
มรรค กัน ได้
หรือไม่

(๕) หญิง หมาย ตาม กฎหมาย ไม่ ยอม ให้ หญิง อำนาจ หญิง หมาย
หมาย ได้ รับ มรรค สามี (คน ที่ มรณภาพ) เมื่อ อยู่ จะได้ มรรค
กัน ด้วย กัน ยัง ไม่ ถึง ๓ ปี ทั้ง ยัง ไม่ เกิด บุตร ด้วย กัน
ด้วย กฎหมาย ใน ลักษณะ มรรค บท ที่ ๔๑ มี ว่า “ หญิง
หมาย มี ผู้ คน หนึ่ง อยู่ ด้วย กัน แต่ ๓ ขวบ ลง มา และ
พ่อ เจ้า เว้น นี้ มรณภาพ อย่าง ให้ ได้ ส่วน แ่ง นั้น
มรรค นั้น เลย ” แต่ ถ้า หญิง หมาย นั้น มี บุตร
ด้วย กัน กับ สามี แล้ว ถึง จะ อยู่ กับ สามี ยัง ไม่ ถึง ๓ ปี

เกิด เชื่อว่า ศาล คง จะ ยอม ให้ ได้รับ มรฎก ได้ ตาม กฎหมาย ลักษณะ มรฎก บท ที่ ๕๒ ซึ่ง มีความ ว่า “หญิง หม้าย ชาย หม้าย และ บิดา มารดา คู่ ขอ ให้ อยู่ ด้วย กัน เกิด บุตร หญิง ชาย และ บุตร นั้น ยัง อยู่ พ่อ เจ้า เว้น มรณภาพ ให้ ภรรยา นั้น ได้ ทรัพย์สิน ทั้ง ส่วน ถ้า แต่ บุตร ที่ เกิด ด้วย กัน นั้น มรณภาพ ให้ ได้ ทรัพย์สิน แต่ กิ่ง ส่วน ”

ต่อมา ได้ มี คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๕๗๘ ปี ๓๒๗ ระหว่าง อ้าแดง ดอกไม้ กับ พวก โจทก์ อ้าแดง เชี่ยว กับ พวก จำเลย คดี นี้ ได้ ความ ว่า อ้าแดง ดอกไม้ เป็น หญิง หม้าย อยู่ แล้ว มา ได้ กับ จัน โฟ เป็น สามี จัน โฟ เป็น คน ที่ มี ทรัพย์สิน สัมบัติ ด้วย กัน กับ ภรรยา เก่า ซึ่ง ได้ ตาย ไป แล้ว และ ได้ ทรัพย์สิน ได้ ไม่ มี ผู้ใด พ้อง รัชช ชำนาญ ครั้น อยู่ กับ กัน กับ อ้าแดง ดอกไม้ ไม่ ถึง ๓ ปี และ ยัง ไม่ มี บุตร ด้วย จัน โฟ ก็ ตาย จัน โฟ หา ได้ มี ลูก หลาน ญาติ พี่ น้อง อย่าง ใด ไม่ เคย ศาล ฎีกา วินิจฉัย ว่า มรฎก ของ จัน โฟ ตก อยู่ แก่ อ้าแดง ดอกไม้ ทั้งหมด เพราะ จัน โฟ ไม่ มี ญาติ อื่น ๆ ที่ สัมควร ดี กว่า อ้าแดง ดอกไม้ กฎหมาย ลักษณะ มรฎก บท ที่ ๕๓ นั้น สำหรับ เป็น เกณฑ์ ในการ ที่ จะ แบ่ง ภาค ทรัพย์สิน เป็น ส่วน ๆ ให้ แก่ ผู้ควร ได้ รับ มรฎก

ไม่ควร จะ ยก เขา มา ใช้ ใน คดี เรื่อง นี้ เพราะ ฉะนั้น คง
เข้าใจ ค่ะ ใ้ ว่า ดัชนี นรภูมิก บก น เป็น คน ยัง ใช้ ได้ ใน
ส่วน ที่ ผู้ มรณภาพ ได้ มี ญาติ อื่น ๆ ที่ ควร ได้ รับ มรดก อยู่
แปล ว่า ผู้ ตาย มี ญาติ อยู่ แล้ว หญิง หม้าย ที่ อยู่ ก็น เป็น
สามี ภรรยา กับ ผู้ มรณภาพ ไม่ ถึง ๓ ปี ไม่ ได้ รับ ส่วน มรดก .

หญิง หม้าย โดย มี สามี มา แล้ว ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้น ไป
แล้ว มา ได้ พรหมณ์ เป็น สามี ซึ่ง เป็น คน ที่ ๓ หรือ มาก
กว่า คน ที่ ๓ ขึ้น ไป พรหมณ์ มรณภาพ ลง หญิง
หม้าย นั้น รับ มรดก ไม่ ได้ ตาม กฎหมาย ดัชนี นรภูมิก บก
ที่ ๔๓ กฎหมาย บก น บัญญัติ โดย เฉพาะ สำหรับ มรดก
พรหมณ์ เท่านั้น แต่ จะ ยัง เป็น กฎหมาย อยู่ เพียง ไร
รู้ ไม่ ได้ เพราะ ยัง ไม่ เคย เห็น คัด ยก ขึ้น พิพากษา
ใน คดี เรื่อง หนึ่ง เรื่อง ใด ที่ จริง พิจารณา ดู ตาม ส่วน วน
ออก จะ ถู ก ว่า เป็น สามี ภรรยา กัน ตาม กฎหมาย ไม่ ได้
โดย กฎหมาย ใช้ คำ ว่า “ เหตุ ว่า หญิง นั้น เป็ น แผล ษาน มี
ผัว ๒ - ๓ - ๔ คน แล้ว ”

(๒) ในเรื่อง ยก ออก มรดก ก็ เป็น บทลงโทษ ญาติ ยัก ยก ออก มรดก
ผู้ ยก ออก อยู่ ประการ หนึ่ง เหมือน กัน คือ ญาติ ผู้ ไ้
ยก ออก ซ่อน รั้น มรดก ไว้ เป็น ส่วน ตน แม้ ว่า ทรัพย์
ที่ ยก ออก ไป นั้น จะ น้อย กว่า ส่วน แบ่ง ซึ่ง ญาติ ผู้ นั้น จะ

ได้ก็ดี ไม่ให้ได้รับส่วนแบ่งอีก แต่ถ้าทรัพย์สินที่ได้เก็บก็ยกออกไปนั้น มากกว่าส่วนที่ควรได้ ต้องคืนเอา มา ทั้ง หมัด แบ่งปัน ให้ญาติพี่น้อง ตามกฎหมาย,

ถ้าได้ มี การแบ่ง มรดกใน ระหว่าง หมู่ญาติ เสร็จ กัน ไปแล้ว ภาย หลัง ความ ปรากฏ ฐน ว่า ยังมี มรดก ซึ่ง ญาติ คนใด ยก โหว่ ออก ต่าง หาก กฎหมายไม่ ยอม ให้ ญาติ ผู้ นั้น ได้รับ ส่วน แบ่ง ใน ทรัพย์สิน ส่วน นี้ คง แบ่ง ให้ แก่ หมู่ ญาติ เหล่า นั้น ๆ ตาม กฎหมาย

กฎหมายในเรื่องนี้ มีอยู่ในลักษณะ มรดกบทที่ ๔๓ ก. ๔๔-๔๖ ที่ กฎหมาย สง โทษผู้ ยก ยก มรดก ให้ ได้รับ ผลผิด กว่า ญาติ อื่น ๆ นั้น ก็ โดย จะ บ้อง กัน มิ ให้ ญาติ ผู้ ที่ จะ ได้รับ มรดก คิด เขา เปรียบ กัน แต่ กัน ข้อ พิพาท เช่น นี้ ยัง ไม่ สู้ แพ้ หตาย ใน โรง ศาล นัก ปรากฏ ตาม คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๑๒๘ มี ๑๒๘ ระหว่าง นาย บิน โจท นาย เมื่อก จำเลย แด นาย เมื่อก โจท นาย เทียน อ่ำแดง จำเลย วินิจฉัย ว่า ศาล อุทธรณ์ ช้า หลวง พิเศษ ไม่ ควร ยก บท ที่ ๔๓ ก. ขึ้น ใช้ เป็น บท ตัด อำนาจ โจท ที่ จะ เรียก ทรัพย์สิน มรดก จาก จำเลย เนื้อ เรื่อง คดี น จำเลย เป็น ผู้ ควร ได้รับ มรดก ผู้ มรณภาพ ผู้ เดียว ตาม พระ ราช บัญญัติ ลักษณะ มรดก ปี ๑๒๓ มาตรา ๒ เพราะ

เหตุว่าจำเลย เป็นสามี ของ ผู้มรณภาพ แต่จริงจะ
 ถือว่ากฎหมาย ในเรื่องนี้ ศาลสูง ไม่ยกขึ้น ไซ้ก็ไม่ได้
 เพราะเหตุว่า ตามฎีกา เรื่องนี้ ไซ้ใจ ไม่มีเกณฑ์ จะได้รับ
 มรดก จำเลยผู้เดียว มีอำนาจ จะได้รับ ผิดกัน
 กับกฎหมาย มรดก ที่กล่าว มา ข้าง ตอน ต้น ซึ่ง ได้
 บัญญัติ เฉพาะ แต่ผู้ควร ได้รับ มรดก ยักยอก มรดก กัน
 เอง เท่านั้น

๒ มรรฐก ผัวเมีย

ได้กล่าวมาแล้วว่า มรรฐก นั้น คือ ทรัพย์สินสมบัติของ
 ผู้ตาย ทุกสิ่งทุกอย่าง จะเป็น ทรัพย์สินชนิดใด ไม่กำหนด
 เพราะฉะนั้น เป็น การสมควร ที่จะกล่าวในที่นี้ว่า เมื่อ
 ดำเนิน ภาระยา ผ่าฝัด ฝัดหนึ่ง ตายลง และมี ทรัพย์สินสมบัติ
 ทรัพย์สิน ปัน กัน อยู่ ทรัพย์สิน ที่ ทรัพย์สิน ปัน กัน นั้นไม่ใช่ มรรฐก
 ของ ฝ่าย ที่ มรณภาพ ทั้ง หมัด วิธี ที่ จะ แยก ให้ ว่าเป็น
 เป็น มรรฐก ทั้ง หมัด เท่าไร นั้น ต้อง ดำเนิน ตาม วิธี
 แบ่ง ทรัพย์สิน เมื่อ ดำเนิน ภาระยา ขยาย กันนั้นเอง แปลว่า ดำเนิน
 หรือ ภาระยาควร จะได้ ส่วนแบ่ง ซึ่ง เป็น ดิน เต็ม แด่ ดิน ส้มรค์
 เท่าไร ฝ่าย ดำเนิน หรือ ภาระยา ที่ มรณภาพ ก็มี มรรฐก ตาม
 จำนวน นั้น ตัวอย่าง นายแดง เป็น ดำเนิน ข้างแดงดำ เมื่อจะ
 อยู่กิน ด้วย กัน มี ดิน เต็ม ฝ่าย ละ ๓๐๐ บาท แด่ ดิน
 ส้มรค์ เกิด ทรัพย์ราคา ๒๐๐ บาท ดำเนิน ภาระยา คู่ นั้น ฝ่ายใด
 ฝ่ายหนึ่ง มรณภาพ ลง มรรฐก ของ นายแดง ก็คือ จำนวน
 เงิน ๕๐๐ บาท และ มรรฐก ข้างแดงดำ มี จำนวน ๓๐๐ บาท
 มรรฐก ของ นายแดง หรือ ข้างแดงดำ นี้ ก็ แบ่งปัน กัน ตามกฎ
 หมายถึง แต่ ถ้า ดำเนิน ภาระยา มี ที่ ดิน ซึ่ง เป็น ดิน ส้มรค์
 ใน โฉนด แฉน ที่ได้ ลง ชื่อ ดำเนิน ภาระยาไว้ ด้วย กัน ดำเนิน
 มรณภาพ ค่าสัญญา วนจตุรย์ แบ่งที่ดิน รายน ออกเป็น ๒ ส่วน

ได้แก่จำเลย ซึ่งเป็น ภรรยา ๑ ส่วน ได้แก่โจทก์ ซึ่งเป็น ผู้รับ ตาม พินัยกรรม ของ ตำนี ๑ ส่วน ไม่แบ่งให้ ตำนี ๒ ส่วน ภรรยา ๑ ส่วน อย่าง วิถี แบ่ง สัมภวค์ ใน เรื่อง ขยัน (ให้ดู คำพิพากษา ฎีกาที่ ๓๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ ข่า แดง เล็กโจทก์ ข่าแดง เนยจำเลย)

ในระหว่าง ตำนีภรรยา นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำพินัยกรรม ยกทรัพย์สิน ที่ ระคน ปน กัน ให้แก่ ผู้ใด ผู้หนึ่ง ไป ทั้งหมด ก็ดี ผู้ที่ ได้รับ ทรัพย์สิน ตาม พินัย กรรม นี้ มี อำนาจ จะ ถอน เขา เป็น สิทธิได้ ทั้ง หมด ด้วย เหตุว่า ผู้ทำ พินัยกรรม มี อำนาจ แต่ จะยก ทรัพย์สิน สัมภวค์ ให้ ผู้อื่น ได้ เฉพาะ ส่วน ของ คน เท่านั้น ศาล ฎีกาได้ วินิจฉัย เป็น ตัวอย่าง มา แล้ว ในคดี ที่ ๑๓๓๓ ปี ๑๒๒ ระหว่าง ข่าแดง แดงโจทก์ ขนาน พรหม ข่าแดง แก้วจำเลย

อนึ่ง ถ้า ฝ่าย หญิง ก็ ดี ฝ่าย ชาย ก็ ดี มี สิ้น ส่วน คดี ซึ่ง ทรัพย์สินส่วนตัวของ ผู้ไม่ได้ นำ มา รวม อยู่ใน ทรัพย์สิน ระหว่าง ตำนี ภรรยา ก็ หญิงจะแบ่งอย่าง เชื่อกัน ศาล คง ยก เขา สิ้น ส่วน คดี มา รวม เข้า ใน มรดก ไร ของ ฝ่าย ที่ มรณภาพ ด้วย ไม่มี ทาง ที่ จะ ให้ แบ่ง เป็น อย่างอื่น จะมี ข้อสงสัย ก็ แต่ใน เรื่อง เช่น น คคือ ภรรยา มรณภาพไม่มี บุตร หรือ มีแล้ว มรณภาพ หมดก็ ต อำนาจ ของ ตำนี จะบ่งกัน ญาติ อื่นของหญิงไม่ให้เรียก

เอา สิ้น ส่วน ตัว ไป แบ่ง ได้ เพียง ไร หรือ ไม่ ตาม พระ
 ราช มัญญี ตี มรฎก ศก ๑๒๓ มาตรา ๒ ข้อ ๓ มี ว่า “ ถ้า
 มี สิ้น เต็ม แล้ว ให้ พิจารณา ดู ว่า ทรัพย์ ที่ ระคน ปน กัน
 กับ ทรัพย์ ของ สามี เมื่อ มรณภาพ นั้น มี อยู่ มาก น้อย
 เท่า ไฉน ถ้า มี มาก ถึง สอง เท่า หรือ กว่า สอง เท่า ทน
 สิ้น เต็ม ของ สามี ภรรยา ด้วย กัน แล้ว จึง ให้ ญาติ ช้าง
 ภรรยา เรียก ทน สิ้น เต็ม ส่วน ของ หญิง ไป แบ่ง เป็น มรฎก
 ก็ได้ ส่วน สิ้น ส่มรค์ นั้น ให้ คง ไว้ แก่ สามี ทั้ง สิ้น ”
 พระราช มัญญี ตี กถาว ถึง แก่ ทรัพย์ ที่ ระคน ปน กัน ระหว่าง
 สามี ภรรยา เท่านั้น ซึ่ง สันนิษฐาน ว่า อำนาจ ของ สามี ไม่ สามารถ
 จะ บัง กัน เอา สิ้น ส่วน ตัว ของ ภรรยา ได้ หนึ่ง เดียว ได้ คง
 จะ ต้อง แบ่ง ส่วน ให้ ญาติ ช้าง ตาม กฎหมาย เต็ม ด้วย นอก
 จาก ข้อ ซึ่ง สันนิษฐาน นี้ แล้ว ใน เรื่อง หญิง ที่มี สามี
 มรณภาพ ลง คง ต้อง แบ่ง มรฎก หญิง ตาม มาตรา ๒ ของ
 พระราช มัญญี ตี มรฎก ซึ่งมี ข้อ ความ ชัด เจน อยู่ แล้ว

มรฎก ชาย

ส่วน มรฎก ชาย นั้น กฎหมาย ยัง กุก กัก อยู่ บ้าง คือ
 เมื่อ ชาย มรณภาพ ไม่ มี บุตร กับ ภรรยา บาง ครั้ง
 ศาล เคย ตัด สิ้น ให้ ภรรยา ได้ รับ มรฎก บาง ครั้ง
 ก็ หา ขอม ให้ ได้ รับ มรฎก ไม่ ตาม พระราช มัญญี ตี
 มรฎก ปี ๑๒๓ ก็ หา ได้ พุด ถึง ข้อ ที่ สามี ภรรยา ไม่ มี บุตร

อย่างไรไม่ คดี ชนิด นี้ ดู เหมือนไม่ ค่อย มี ถึง ศาล สูง
 วิจัยดัย เป็น แบบ อย่าง นี้ ก็ ระหว่าง นาย คล้อย ใจท
 ข้างแดง กัดดี ข้างแดง เจ้า จำเลย ฎีกา ที่ ๕๒๘ ปี ๓๒๒ เป็น
 ครั้ง แรก ที่ ศาล ฎีกา ได้ วินิจฉัย เนื้อ เรื่อง ของ คดี เรื่อง
 นี้ นั้น ใจท เป็น พี่ ชาย ผู้ มรณภาพ ซึ่ง เป็น สามี ของ จำเลย
 เมื่อ จำเลย จะ อยู่ กับ คู่ ยี่ ยี่ กับ ผู้ มรณภาพ ใจท ได้
 ออก เงิน ซ้อ เรือน ให้ ผู้ มรณภาพ ทำ เป็น เรือน หอ อยู่ กับ
 กับ จำเลย ๆ ไม่ มี บุตร ด้วย ผู้ มรณภาพ ศาล ฎีกา
 คัด ดิน ว่า เรือน หลัง นี้ เป็น ดิน เดิม ของ ผู้ มรณภาพ
 ให้ คืน ให้ แก่ ใจท ตาม คำ พิพากษา ฎีกา ฉบับ นี้ แล้ว
 ภรรยา ไม่ มี บุตร กับ สามี ๆ มรณภาพ ภรรยา ไม่ ได้ รับ
 มรดก เลย มี กฎหมาย ใน ตักขณ มรดก บท ที่ ๓๑ อยู่
 บท หนึ่ง ความ ว่า “หญิง ชาย ส้มรส ด้วย กัน และ เขา
 นั้น มรณภาพ จาก กัน ท่าน ให้ ยก ดิน เดิม ให้ แก่ ญาติ
 พี่ น้อง เขา ตาม มาก แตน ษ์ และ ส้มรส ทำ ด้วย กัน
 เท่า ได้ ให้ แบ่ง บัน โดย พระราช กฤษฎีกา ”

กฎหมาย มรดก บท นี้ มี ข้อความ ที่ เข้า ใจยาก ใน ส่วน
 ดิน เดิม ดู เหมือน ว่า ไม่ เป็น มรดก ต้อง ส่ง ให้ แก่ ญาติ พี่ น้อง
 ของ ผู้ มรณภาพ แต่ ตอน ท้าย มี ว่า “ให้ แบ่ง บัน
 โดย พระราช กฤษฎีกา ” จะ วิจัยดัย ว่า กฎหมาย บท นี้

เมียไม่ต้องมี
บุตร ได้ มรดก

ห้ามไม่ให้เอาสิน เติม มา แบ่งปัน มรดก ก็ไม่ได้ เพราะ
เหตุว่า มรดก นั้น หมายถึง ถึง ทรัพย์สิน ทุก ชนิด ของ
ผู้ มรดกภาพ ทั้งแต่สิน เติม ตลอดจน สิน ส้มรดก และ
สิน ส่วน ตัว ดัง กล่าว มา แล้ว ใช่แต่เท่านั้น ใน กฎหมาย
มรดกบทที่ ๕ และบทที่ ๖ ที่ยอมให้ ภรรยา ได้ รับมรดกถ้ามี
นั้นก็มิปรากฏว่า ภรรยา เหล่า นั้น ๆ จำต้อง มี บุตร ด้วย
ถ้ามีเสีย ก่อน ที่ ศาล ฎีกา ไม่ยอมให้ ภรรยา ซึ่งไม่มี บุตร
ได้รับ มรดก ถ้ามี นั้น บางที จะ เป็น ความ พดิ่ง เผลอ คง
จะ ไม่ได้ ตั้ง ใจ ให้ เป็น แบบ บรรทัด ฐาน สำหรับ วินิจฉัย
คดี ต่อไป

ขอ ย้อน พูดย้ำ อีก ที่ หนึ่ง ว่าใน เรื่อง แบ่ง มรดก ถ้ามี
ภรรยา เมื่อนาย โฉนด หนึ่ง มรดกภาพ จาก ก็นั้น มี วิชา
แยก ทรัพย์สิน ของ ถ้ามี ภรรยา ออก เป็น ส่วน ของ ฝ่าย โฉนด
ไร ส่วน ของ ฝ่าย ผู้มรดกภาพ นั้น เป็น มรดก ซึ่ง ควร แบ่ง
กันตาม กฎหมาย เพราะฉะนั้น เมื่อ ถ้ามี ภรรยาคนใด
คนหนึ่ง มรดกภาพ ไป ฝ่ายหนึ่ง และมี บุตร อยู่ บุตร ภรรยา
หรือถ้ามี ของ ผู้ที่ มรดกภาพ มีอำนาจ จะได้รับ มรดก ของ
ผู้มรดกภาพ ตาม ส่วน แต่ใน เรื่อง นี้ ถ้ามี หรือ ถ้ามี ที่
เหลืออยู่ มิฉะนั้น จะไม่ใคร่ จัดการ แบ่งทรัพย์สินสมบัติ ให้ บุตร ไป
ทีเดียว ได้ ยึด ถือ ปกครอง ได้ ใน อำนาจ ของ ตน เสีย

ในระหว่างนั้น บุตรี จะจัดการ พ้อง ร้อง บิดา มารดา ให้แบ่ง
 มรดกไม่ได้ เพราะเหตุว่า กฎหมาย ลักษณะ รับ พ้อง
 บทที่ ๒๕ ห้ามไม่ให้ พ้อง บิดา มารดา ใน คดี ทั้ง ปวง เรียก
 ว่า อุทธรณ์ คือ เมื่อ บิดา มารดา มรณภาพ ลง ทั้ง สอง
 คน แล้ว ทรัพย์ จึง ตก อยู่ กับ บุตรี คือ บิดา มารดา
 ต้อง มรณภาพ ลง เสีย สอง คน ก่อน บุตรี จึง รับ มรดก ได้
 ถ้า คนใด คน หนึ่ง ยังมี ชีวิต อยู่ ไม่ ยอม แบ่ง ให้ แล้ว เป็น
 อุทธรณ์ไม่ได้ ทั้งนี้ ถ้า บิดา มี ภรรยา คน เดียว หรือ มารดา
 มี สามี คน เดียว ก็ ไม่ เปน ข้อ สำคัญ นัก ทรัพย์ นั้น ไม่
 ไปไหน เสีย ต้อง ได้ แก่ บุตรี ที่มี อยู่ ส่วน ที่ เปน การ
 ได้ เปรียบ เสีย เปรียบ กัน นั้น ก็ คือ ใน เรื่อง สามี มี ภรรยา
 ๒ คน เวียง คัว กัน หรือ ภรรยา มี สามี ๒ คน เวียง คัว กัน
 เกิด บุตร ด้วย กัน ทั้ง สามี เก่า หรือ ภรรยา เก่า หรือ ทั้ง สามี ผลิตประโยชน์ ของ
 ใหม่ และ ภรรยา ใหม่ ผลิตประโยชน์ ของ ลูก สามี เก่า ภรรยา บุตร เก่า ใหม่ ไม่
 เก่า นน อย่าง หนึ่ง ผลิตประโยชน์ ของ ลูก สามี ใหม่ ภรรยา เหมือน กัน
 ใหม่ อย่าง หนึ่ง ไม่ เหมือน กัน ตัวอย่าง อำเภอ ข. มี สามี
 และมี บุตร ด้วย กัน สามี อำเภอ ข. มรณภาพ เมื่อ สามี
 อำเภอ ข. มรณภาพ นั้น มี ทรัพย์ สัมพัทธ์ ๕๐๐๐ บาท ภาย
 หลัง อำเภอ ข. มี สามี ใหม่ มี บุตร ด้วย กัน อีก ระหว่าง ที่

ชยฺหุ กิณ กัมมํ สํมา นีหมันฺตี น ไตฺม มํ ทวฺพิยํ สํมวฺรคํ เกิด ชน อัก
 ต่อมา ข้าแดง ข. มรณภาพ จะให้ บุตร ข้าแดง ข. ที่
 เกิดด้วย สามี คนหลังได้ รัับมรดกเท่ากับบุตรที่เกิดด้วยสามี
 คน ก่อน บุตรที่เกิด ด้วย สามี ก่อนก็ เสีย เปรียบ กล่าว
 คือ บุตรที่เกิด ด้วย สามี ก่อน เขา มี ส่วนที่จะได้ รัับ มรดก
 บิดา เขา อีก โสด หนึ่ง ต่าง หาก ซึ่ง รวมอยู่ ใน ทวฺพิยํ รายน
 หรือ อัก อย่าง หนึ่ง ถ้า ข้าแดง ข. ชยฺหุ กิณ กัมมํ สํมา ไตฺม มํ
 ทวฺพิยํ สํมวฺรคํ ะไร ต่อ เมื่อ สามี เก่ามรณภาพ แล้ว มา
 ได้ สามี ใหม่จึงได้ ประกอบการ ทำมาหา กิณ มํ ทวฺพิยํ สํมวฺรคํ
 ชน ใน ตอน หลัง การแบ่ง มรดก เมื่อ ข้าแดง ข. มรณภาพ
 ลง จะให้ บุตร เก่าได้ รัับ ทวฺพิยํ เท่า กับ บุตร ใหม่ ๆ ก็ เสีย
 เปรียบ เหมือน กัน ที่ ถูก ควร จะให้ บุตร ใหม่ ได้
 รัับ มาก กว่า

อนึ่ง ขอให้ จึงเกิดว่า ตาม ตัว อย่าง ข้างบนนี้ ถ้า
 เป็นภรรยา มรณภาพ ก่อน สามี ๆ ได้ ภรรยาใหม่ก็มบุตร
 ทั้ง ภรรยา เก่า และ ภรรยาใหม่ เถนถุ่ ที่จะ แบ่ง ทวฺพิยํ
 ให้ บุตร นั้น อย่าง เดียวกัน

วิธแบ่งมรดก
 ชับ ช้อน

ใน เรื่อง มรดก ชับ ช้อน เช่นนี้ ศาล ฎีกา ได้ เคยวินิจฉัย
 ฉับ มา เป็น ตัว อย่าง สอง เรื่อง แล้ว คือ คำพิพากษา
 ที่ ๒๕๒ ปี ๓๒๐ ระหว่าง นาย จุ้ย โจท นาย ชิต จำเลย

เรื่องหนึ่ง แต่คดีที่ ๒๓๕ ปี ๑๒๘ ระหว่าง อำแดงงูโจท
 นายบุกรุ่จำเลย ในคดี ๒ เรื่องนี้ ศาลฎีกา แบ่ง มรดก
 เป็น ๒ ชั้น คือ แบ่ง เป็น มรดก ของ สามี หรือ ภรรยาคน
 แรก คนหนึ่ง ก่อน แล้วจึงแบ่ง เป็น มรดกของ ภรรยา หรือ
 สามี คนหลัง ตามที่ปรากฏใน ฎีกา สอง ฉบับนี้ ทริพย์
 ที่จะแบ่ง นั้น มี มา ใน ระหว่าง สามี หรือ ภรรยา คนแรก ยัง
 มีชีวิตอยู่ วิธี แบ่ง อย่างนี้ บุกรุ่ที่ เกิด มา ด้วย สามี
 หรือ ภรรยา คนแรก ได้ ทริพย์ มาก กว่า บุกรุ่ที่ เกิด ด้วย
 สามี หรือ ภรรยา คนหลัง แต่ถ้า ทริพย์ ที่ จะแบ่ง กัน นั้น
 หนึ่ง เกิด ขึ้น เมื่อ สามี หรือ ภรรยา คนหลัง ได้ มี คำ
 พิพากษา ฎีกา ที่ ๕๐๘ ปี ๑๓๘ ระหว่าง จัน เหยียดใจท
 นายจำเลย เป็น คดี อย่าง ใน คดี เรื่องนี้ หญิง มี สามี
 คนหนึ่ง แล้ว สามี คาย หญิงได้ มี สามีใหม่ อีก แล้ว
 สามีใหม่ คาย หญิงมี บุกรุ่ ด้วย สามี ทั้ง ๒ คน และ เมื่อ
 หญิงอยู่ กับ สามี คนหลัง มี คดี เกิด ขึ้น ใหม่ ไม่ ปรากฏ
 ว่า ได้ มา โดย ทางใด ภายหลัง หญิง ได้ รับ โฉนด แดนที่
 มาใน ชื่อ ของหญิง แล้ว หญิง จึง คาย ลง อีก ศาลอุทธรณ์
 ได้ แบ่ง ที่ ราชนี้ เป็น สัมรค์ ระหว่าง หญิง กับ สามี คนหลัง
 สัมรค์ ของ สามี คนหลัง ให้ แบ่ง เป็น มรดก ของ สามี คนหลัง
 ซึ่ง ควร ได้ แก่ หญิง และ บุกรุ่ ซึ่ง เกิด ด้วย สามี คนหลัง

ส่วน ส้มรส ของ หญิง และ ทั้ง ที่ จะ ได้ รับ มรดก ด้วย นั้น ให้
รวม กัน เข้า เป็น มรดก หญิง แล้ว แบ่ง ให้ บุตร ของ
หญิง ที่ เกิด ด้วย สามีเก่า และ สามี ใหม่ คน ละ เท่า ๆ กัน
ศาลฎีกา ไม่ ได้ ยืนยัน คำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ ใน ชั้น

บุตร พวกใด ควร
ได้ ทรัพย์ มากกว่า
กัน แต่ คู่ ทรัพย์
มี ชั้น ชั้น เหน

เพราะ คู่ ความ ไม่ ได้ คิด คำนึง ขึ้น มา อย่างไร ก็ ดู เหมือน
ศาลฎีกา ๒ เรื่อง ที่ กล่าว มา แล้ว ข้างต้น แต่ เห็น ได้ ว่า ควร
จะ เดิน หัก เคียง กัน แปลว่า จะ ให้ บุตร พวกใด ได้
ทรัพย์ มาก น้อย กว่า กัน อย่างไร นั้น แล้ว แต่ ทรัพย์ ที่
จะ แบ่ง นั้น ได้ มี ชั้น ใน ชั้น สามี หรือ ภรรยา คน แรก หรือ
ชั้น สามี หรือ ภรรยา คน หลัง เป็น ประมาณ

แต่ ใน เรื่อง เช่น น มี คดี อีก ๒ เรื่อง คือ คดี ที่ ๓๗๘
ปี ๓๒๒ ระหว่าง เมียม โจอท เยือน จำเลย แต่ ที่ ๔๗๗
ปี ๓๒๘ ระหว่าง ชนคเชนทรา มาศย์ โจอท ตั้ง วาด จำเลย
ศาลฎีกา วินิจฉัย ว่า “ ภรรยา มรดกภาพ ก่อน สามี แล้ว
สามี มรดกภาพ จะ แบ่ง มรดก เป็น ส่วน ภรรยา ที่ มรดกภาพ
ก่อน แล้ว ส่วน หนึ่ง ไม่ ได้ เพราะ ภรรยา มรดกภาพ ทรัพย์
ตก มา อยู่ แก่ สามี ไม่ ได้ แบ่ง กัน กัน กว่า หนึ่ง ปี ทรัพย์ ของ
เป็น ของ สามี ๆ มรดกภาพ ทรัพย์ นั้น ตก เป็น มรดก สามี
คน เดียว ” ศาลฎีกา ไม่ แบ่ง ทรัพย์ มรดก เป็น สอง ชั้น ที่
ศาลฎีกา คัด สิ้น ไม่ เหมือน กัน จะ เป็น เพราะ เหตุ ไร ยัง

ไม่ทราบ ทางวินิจฉัย แต่อย่างไรก็ดี เมื่อ
มีคดีข้อนี้เชื่อว่า ศาลคงจะแบ่ง มรดก ๓๕ เป็น ๕๐
๕๕ เช่นนี้ เพราะจะทำให้ผู้ควรได้รับ มรดก ได้รับ
ความ ยุติธรรม ทั้ง ๒ ฝ่าย

จำนำกหอสมุด

๗. อายุ ความ มรฎก

ต้น เหตุ

กฎหมายในเรื่องกำหนด อายุ ความ มรฎก ที่ เป็น ต้น เหตุ นั้น มี อยู่ใน ลักษณะ รับ พ้อง บท ที่ ๓๓ ซึ่ง กล่าว ถึง ข้อ ห้ามไม่ให้ พ้อง ร้อง กัน รวม ๒๐ ประการ ใน ประการ ที่ ๑๐ (เฉพาะ ว่า ด้วย อายุ ความมรฎก) มีความ ว่า “ อนึ่ง ทรัย มรฎก พ่อ แม่ พี่ น้อง มรณภาพ พันธุ์ นั้น ชนไป แล้ว มากถ้าว หากดี ” ตามสำนวน กฎหมาย นี้ อยู่ใน เค้า นี้ เอง เมื่อ กฎหมาย นี้ ข้อ ความ คัม แคม เช่น นั้น คำจ จึงได้ หา โอกาส วินิจฉัย ขยาย ออกไป ให้ กว้าง ขวาว สัม กับ สมัย ที่ ควร จะ เป็น

อายุ ความ มรฎก

แบ่ง เป็น สอง

ประเภท

ตาม ขรรพตา การ กำหนด อายุ ความ มรฎก ได้บัญญัติ ไว้ ๓ ปี เป็น เกณฑ์ แต่ มี คดี บาง ชนิด ศาล ยอม ให้ พ้อง ร้อง ภายหลัง ๓ ปี ได้ ข้อวินิจฉัย ใน เรื่อง กำหนด อายุ ความ นี้ ได้ แพร่ กระจาย ใน โรง ศาล เป็น ต้น มาก เพื่อ จะ ให้ เป็น เรือง สังกะ จดจำง่าย ควร แบ่ง แยก อธิบาย เป็น ๒ ประเภท โดย อัครรัย คำ พิพากษา ศาลฎีกา เป็น หลัก ดัง น.

๑. พ้อง มรฎก๒. มรฎก พ้อง

ในข้อ ๓ ว่า “ฟ้อง มรฎก” หมายความว่า
 ทรัพย์ มรฎก ของผู้ มรฎกภาพ ตกอยู่แก่ ญาติคนใด คนหนึ่ง
 ฝ่ายโจทก์ เป็น ผู้ จะ เรียก ร้อง เอา มรฎก จาก ญาติ ผู้ นั้น
 มาไว้ใน ชำนาญ แต่ใน เรื่อง นี้ อาจ แบ่ง ออกได้ เป็น
 ๒ จำพวก ๆ หนึ่ง เมื่อ โจทก์ เป็น ญาติ ที่ ควร ได้ รับ มรฎก
 ของ ผู้ มรฎกภาพ อีก จำพวก หนึ่ง เมื่อ โจทก์ เป็น เจ้า หนี้
 ของ ผู้ มรฎกภาพ เป็น ผู้ ฟ้อง ร้อง เช่น นายคำ มี บุตร ๒ คน
 คือ ก. ข. นายคำ มรฎกภาพ มี มรฎก ตก อยู่ ที่ ข. ก. ฟ้อง
 เรียก มรฎก จาก ข. ก็ เรียก ว่า ก. ฟ้อง มรฎก นายคำ
 บิดา ประการ หนึ่ง หรือ อีก ประการ หนึ่ง นายคำ ผู้
 มรฎกภาพ เป็น หนี้ โจทก์ อยู่ โจทก์ ฟ้อง เรียก หนี้
 จาก กง มรฎก ของ นายคำ ก็ เรียก ว่า โจทก์ ฟ้อง
 มรฎก เหมือน กัน กำหนด อายุ ความ ๒ จำพวก นี้ กำหนด ฟ้อง ความ
 ตาม บรรดา ต้อง ฟ้อง ร้อง ผู้ รับ มรฎก หรือ ผู้ ได้ มรฎก มรฎก ๓ ปี
 ไว้ ภายใน ๓ ปี ถึงแม้ว่า ใน เรื่อง เจ้า หนี้ ผู้ เป็น โจทก์
 นั้น จะ ไม่ได้ เป็น ญาติ อะไร เลย กับ ผู้ มรฎกภาพ ก็ ตี กฎหมาย
 เด่น หัก เดียว กัน ศาล ฎีกา ได้ วินิจฉัย ไว้ ใน คดี ที่ ๓๖
 ปี ๑๒๐ ระหว่าง หลวง ขจร จิน ด้ กต โจทก์ จิน เขียว
 เอง หนึ่ง กับ พวก จำเลย ว่า “บรรดา คดี อัน พิพาท กัน
 ด้วย เรื่อง มรฎก ของ ผู้ มรฎกภาพ กฎหมาย บังคับ ให้

ใช้ได้ถึงเด็ก
 จำกต่างในกำหนด ๑ ปีนั้น หาได้แยกเป็นส่วน ญาติ พ้อง
 มรรภูก หรือเจ้า หน พ้อง เร็ยก ทรพี่ย ใน ส่วน มรรภูกของตูก
 หน ไม่ กำหนด มี หน เป็น กำหนด ที่ ใช้ ได้ ทั่ว ไป
 ใช้แต่เท่านั้น ถึงฝ่ายโจทท์จะ เป็น เด็ก อยู่ ก็ ตี จะ
 ร้อง จำ เป็น เด็ก อยู่ ใน ครั้ง นั้นไม่ได้ กำหนด ๑ ปี
 กินความ ถึง เด็ก ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐ ที่ ๓๑๗
 ระหว่าง เด็กโม่งโจทท์ ค้าย จำเลย)

จะ พ้อง นาย ประ
 กันของผู้ตายต้อง
 ใน ๑ ปีเพราะเหตุ
 ๒ ประการ
 อีก ประการ หนึ่งใน เรื่อผู้มรณภาพ เป็น ตูกหน้ โจทท์
 อยู่ ถ้า โจทท์ จะ พ้อง นาย ประกันของ ตูกหน้ ที่ มรณภาพ
 ให้ ใช้ หน ดังนี้ โจทท์ ก็ ต้อง พ้อง นาย ประกัน ภายใน
 กำหนด ๑ ปีนับ แคว้น ตูกหน้ มรณภาพเหมือน กัน มีดนน.
 โจทท์ หมต อานาจ ที่ จะ พ้อง นาย ประกัน การ ที่ นี้
 กำหนดให้ โจทท์ พ้อง นาย ประกัน เช่น นี้ ก็ โดย ชาศรัย เหตุ
 ๒ ประการ คือ

(๓) ความ รับ ผิด ชอบ ของ ผู้รับ ประกัน ก็ เท่า กับ
 ความ รับ ผิดชอบ ของ ตูกหน้ เว้น แต่ จะ ได้ มี ตัญญา
 เป็น พิเศษ ใน ระหว่าง ผู้รับ ประกัน กับ เจ้าหน้ แต่ ตาม
 กฎหมาย เจ้าหน้ ต้องพ้อง เร็ยก หน ดังน เอา จาก กอง มรรภูก
 ภายใน ๑ ปีนับ แคว้น มรณภาพ ของ ตูกหน้ พัน ๑ ปี
 ไป ผู้รับ มรรภูกไม่ ต้อง รับ ผิดชอบ เหมือน อย่าง จำ หน ดัง

ของผู้มรณภาพ หักคืนกันไป ก็เมื่อผู้รับมรดก
ไม่ต้องรับผิดชอบ ดังนั้นแล้ว นายประกันก็หลุดพ้น
จากความรับผิดชอบเหมือนกัน

(๒) ถ้าจะยอมให้เจ้าหนี้ฟ้องเรียกหนี้จากผู้
มรณภาพได้ภายหลัง ๓ ปี ก็เป็นอันหมดทางที่นาย
ประกันจะไปไล่เบี้ยเอาจากกองมรดก เพราะเหตุว่า
กฎหมายไม่ยอมให้นายประกันฟ้องเรียกหนี้คืนจากกอง
มรดกได้เมื่อถูกหนี้ตายมาแล้ว ๓ ปี (ให้ดูคำ
พิพากษาฎีกาที่ ๓๓๔ ปี ๓๒๗ ระหว่างเงินสมเคงหงวน
โจทก์ กับกองเจ้าเลย และที่ ๔๓๗ ปี ๓๓๐ ระหว่างเงินเฮง
เกีย เชียงโจทก์ ทนอแฮคันกันเจ้าเลย)

ในคดีแห่งเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็อ้างพิจารณาอยู่ใน คู่ความตาย อีก
คำตัดสิน คู่ความฝ่ายหนึ่งมรณภาพลงเสีย คู่ความ
อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีประโยชน์ในความเรื่องนั้นมีอำนาจที่
จะยื่นคำร้องขอให้ศาลเรียกผู้ที่ได้รับมรดก หรือ
ผู้ปกครองมรดกของผู้มรณภาพมาว่า ความต่อไปได้
การยื่นคำร้องของคู่ความเช่นนี้ ต้องยื่นในกำหนด
๓ ปี นับแต่วันมรณภาพของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง
นั้นเหมือนกัน (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง
พ.ศ. ๒๒๗ มาตรา ๑๒๗-๑๓๐)

ขอให้ของ มรวฏก ^{หนึ่ง} ใน ^{เรื่อง} ^{อายุ} ^{ความ} ^{ที่} ^{ได้} ^{กล่าว} ^{มา} ^{ข้าง} ^{บน} ^{เป็น}
 ต้ม ละคราย ^{คือ} ^{อายุ} ^{ความ} ^{ตาม} ^{ธรรมดา} ^{ถ้า} ^{ผู้} ^{หนึ่ง} ^{ผู้} ^{ใด} ^{จะ} ^{ฟ้อง} ^{ขอ}
 ฟ้อง ใน ๒ เดือน ^{ให้} ^{ของ} ^{มรวฏก} ^{ของ} ^{ลูก} ^{หนึ่ง} ^{ต้ม} ^{ละคราย} ^{ต้อง} ^{ฟ้อง} ^{ใน}
 กำหนด ๒ เดือน นับแต่วัน ^{ลูก} ^{หนึ่ง} ^{มรวฏก} ^{ภาพ} (^{พระ}
 ราช บัญญัติ ^{ที่} ^{ลักษณ} ^{ต้ม} ^{ละคราย} ^{ศก} ^{๑๓๐} ^{มาตรา} ^{๑๒})

ข้อยกเว้น ^{ใน} ^{เรื่อง} ^{อายุ} ^{ความ} ^{มรวฏก} ^{นี้} ^{มี} ^{ข้อ} ^{ยก} ^{เว้น} ^{ที่} ^{โจท} ^{ฟ้อง}
 ภาย หลัง ๑ ปี ได้ ^{คือ}

- (๑) โจทได้ ใช้ อำนาจ ปกครอง เหมือน ^{อย่าง} ^{เป็น}
 เจ้า ของ ^{ทรัพย์} ^{มรวฏก} ^{นั้น} ^{มา} ^{ด้วย} ^{กัน} ^{กับ} ^{เจ้า} ^{โดย} ^{ตัวอย่าง}
 ก. ผู้มรวฏก มี บุตร ^{คือ} ^{ข.} ^{ค.} ๒ คน ^{พี่น้อง} ^{เมื่อ}
 ก. มรวฏก ^{แล้ว} ^{ข.} ^{ค.} ได้ ^{ปกครอง} ^{ที่} ^{ดิน} ^{ของ} ^{ก.} ^{บิดา}
 มา ^{ด้วย} ^{กัน} ^{ข.} ^{หรือ} ^{ค.} ^{คน} ^{ใด} ^{คน} ^{หนึ่ง} ^{จะ} ^{ฟ้อง} ^{แบ่ง}
^{ที่} ^{ดิน} ^{นั้น} ^{เมื่อ} ^{ภาย} ^{หลัง} ^๑ ^{ปี} ^{ได้} ^{หรือ} ^{ข้อ} ^{ยก} ^{เว้น} ^{อย่าง} ^{หนึ่ง}
 ก. มี ^{เรือ} ^{เช่า} ^{อยู่} ^{ดำ} ^{หนึ่ง} ^{ก.} ^{มรวฏก} ^{ข.} ^{ค.} ^{ซึ่ง} ^{เป็น} ^{บุตร}
 ได้ ^{ใช้} ^{อำนาจ} ^{ใน} ^{เรือ} ^{ดำ} ^{นั้น} ^{มา} ^{ด้วย} ^{กัน} ^{ข.} ^{ค.} ^{ไม่} ^{จำ} ^{เป็น}
^{อย่าง} ^{ไร} ^{เรียก} ^{ว่า} ^{ต้อง} ^{ฟ้อง} ^{แบ่ง} ^{เรือ} ^{ใน} ^{กำหนด} ^๑ ^{ปี} ^{เหมือน} ^{กัน} ^{ที่} ^{ว่า} ^{ปกครอง}
^{หรือ} ^{ใช้} ^{อำนาจ} ^{เป็น} ^{เจ้า} ^{ของ} ^{นี้} ^{ต้อง} ^{เข้าใจ} ^{ว่า} ^{ให้} ^{เป็น}
^{การ} ^{เพียง} ^{พอด} ^{ตาม} ^{กฎ} ^{หมาย} ^{ตาม} ^{ตัว} ^{อย่าง} ^{ใน} ^{เรื่อง} ^{ที่} ^{ดิน} ^{นั้น}
 ถ้า ^{เป็น} ^{แต่} ^{ข.} ^{หรือ} ^{ค.} ^{ได้} ^{ไป} ^{มา} ^{อยู่} ^{ใน} ^{ที่} ^{ดิน} ^{บ้าง} ^{เช่น} ^{แขก}
 เมื่อ ^{เวลา} ^{ที่} ^{บิดา} ^{ได้} ^{มรวฏก} ^{แล้ว} ^{จะ} ^{อ้าง} ^{เป็น} ^{ข้อ} ^{ยก} ^{เว้น} ^{ของ} ^{ปกครอง}

อย่างไร ^{เรียก} ^{ว่า}
 ปกครอง

มา เป็น เหตุ พ้อง ขอบ แบ่ง เมื่อ ภาย หลัง ๑ ปี ไม่ได้ และ ตาม คดี อย่าง ใน เรื่อง เวื่อ เข้า ก็ เหมือน กัน คนใด คน หนึ่ง ได้ หยิบ ฉวย ไป ใช้ ชั่ว ครัง หนึ่ง คราว หนึ่ง ไม่ พอ ที่ จะ เรียก ว่า ใช้ อำนาจ เป็น เจ้า ของ

อนึ่ง เมื่อ มี กฎหมาย พิเศษ บัญญัติ โดย เฉพาะ ว่า ผู้ กฎหมาย พิเศษ ที่ จะ ปกครอง จะต้อง ประพฤติ อย่างไร จึง จะ เรียก ว่า เป็น การ ใช้ ได้ ผู้ ปกครอง ต้อง ประพฤติ ตาม นั้น จึง นับ ว่า ถูก ต้อง เช่น พระราช บัญญัติ ออก โฉนด ที่ ดิน รุกี, ๓๒๘ มาตรา ๓๔-๓๕ มีใจ ความ ว่า ผู้ ได้ ด้ รับ มรดก ทดิน ให้ ทำ เรืองราว ขอ โฉนด ยื่น ต่อ เจ้าพนักงาน ทะเบียน สำหรับ ที่ ดิน ๆ ได้ จัด การ ประกาศ ไม่ มี คำ โต้แย้ง ก็ ให้ จัด การ โฉนด ให้ ผู้ นั้น ไป มิฉะนั้น ไม่ เรียก ว่า ผู้ นั้น ได้ ปกครอง ที่ ดิน แปลง น ตาม กฎหมาย ถึง จะ ได้ ปกครอง มา เกิน ๑ ปี ก็ ตี ตัวอย่าง ก. มี ที่ ดิน โฉนด แผน ที่ แปลง หนึ่ง ก. มรณภาพ มี บุตร ๓ คน คือ ข. ค. ง. เมื่อ ก. มรณภาพ แล้ว ง. ผู้ เดียว ได้ อยู่ มา ใน ที่ ดิน ราย น แต่ หา ได้ ทำ คำ ขอ ร้อง แก่ ทะเบียน ไม่ ง. จะ อ้าง การ ปกครอง ขึ้น มา เถียง กับ ข. ค. เพื่อ ไม่ ให้ คน หนึ่ง ด้ รับ ส่วน แบ่ง จาก ที่ ดิน ราย น ไม่ได้ ถึง ง. จะ ได้ ปกครอง มา กว่า ๑ ปี ก็ ตี (ให้ ดู คำ พิพากษา

ฎีกา ที่ ๓๗๑ ปี ๑๒๘๙ ระหว่าง นายดี โงก จัน เหยียญ
อำเภอแดง กุ จำเดย)

ปกครอง แทน

อีก ประการ หนึ่ง การ ปกครอง หรือ ใช้ อำนาจ เป็นเจ้า
ของ จะ สำเร็จ ผล ได้ คือ เมื่อ ได้ ปกครอง หรือ ใช้ อำนาจ
เป็น เจ้า ของ ใน ส่วน คน เอง ถ้า เป็น แต่ ได้ ปกครอง
แทน ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด โดย คำสั่ง ของ ผู้ มรณภาพ หรือ โดย
มี ข้อ ตก ลง ใน ระหว่าง ผู้ รับ มรดก ด้วย กัน ว่า ปกครอง
ใน นาม ผู้ หนึ่ง ด้วย เช่นนี้ ผู้ ปกครอง จะ ยก เขา กำหนด
๓ ปี ที่ คน ได้ ปกครอง มา ชัน อ่าง เพื่อ ไม่ ให้ คน เหน่า
นั้น ขอ แบ่ง ส่วน ใน ททรัพย์ มรดก ไม่ ได้ ด้วย ย่าง ก. ข.
เป็น ผู้ รับ มรดก บิดา ด้วย กัน ๒ คน ก. ผู้ เดียว รับ
รอง ต่อ ข. ว่า จะ เป็น ผู้ ปกครอง มรดก ไว้ ให้ ใน เมื่อ เวลา
ข. มี ชะโร ไป หัว เมื่อง เกิด ข. กลับ มา พ้อง ขอ แบ่ง ได้
ภาย หลัง ๓ ปี (ให้ ดู คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๓๗๘ ปี ๑๒๒๒
ระหว่าง เบียม โงก เยือน จำเดย)

เด็ก ปกครอง

ใน เรื่อง ผู้ รับ มรดก เป็น เด็ก เล็ก เล็ก ๆ กฎหมาย ไม่
สู้ จะ เกณฑ์ ให้ ปกครอง เหมือน ผู้ ใหญ่ ถ้า มี เหตุ
พอ คำนึง เห็น ว่า ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ได้ ปกครอง สำหรับ เด็ก ได้
แล้ว คำนึง วินิจฉัย ว่า ผู้ นั้น ได้ ปกครอง ใน นาม ของ เด็ก
ไม่ ยอม ให้ เด็ก สูญ อำนาจ ที่ ควร จะ ได้ โดย เหตุ ว่า เด็ก
ไม่ สามารถ จะ พ้อง ความ ภายใน ๓ ปี (ให้ ดู คำ พิพากษา

ฎีกาที่ ๘๐๔ ปี ๑๒๗ ระหว่าง นาย กี่ โจทก์ จำเลย ผู้
ปกครอง หมู่ ๕ ตำบล จำเลย และ ฎีกาที่ ๓๐ ปี ๑๓๗ ระหว่าง
เด็กไม่แต่งโจทก์ ศล้าย จำเลย)

หนึ่งในระหว่าง ผู้รับ มรดก ด้วย กัน ต่าง ได้ ปกครอง
มรดก มาจน เกิน ๑ ปี แล้ว แม้ ว่า ภายหลัง ฝ่ายใด ฝ่าย
หนึ่งได้ ละทิ้งไป เสีย ก็ ยัง กลับ มา พ้อง ขอ แบ่ง ได้
เมื่อไม่ เกิน อายุ ความใน เรื่อง ละทิ้ง ททรัพย์ สมบัติ ซึ่งเป็น
อำนาจ ตาม ธรรมดา เป็น กัน . ททรัพย์ มรดก เป็น ที่ ดิน,
ผู้รับ มรดก ได้ ปกครอง ด้วย กัน เกิน กว่า ๑ ปี แล้ว อีก
ฝ่าย หนึ่ง ละทิ้ง ออกไป เสีย ผู้ที่ ออกไป นั้น กลับ พ้อง
ได้ ภายใน ๘-๓๐ ปี (ที่ ดิน มี โฉนด)

(๒) ถ้าคดี โจทก์ พ้องร้อง นั้น ต่อเนื่อง กับ คดีก่อน คดี ต่อเนื่อง พ้อง
อยู่ โจทก์ พ้องได้ ภายหลัง ๑ ปี คดี นั้น จะ เกี่ยว พ้อง ๑ ปี ได้
เนื่อง กัน ใน คำพิพากษา ๒ คดี หรือ คดี ชัน แรก ก่อน ที่ พ้อง
ร้อง ครัง นี้ จะ ได้ จำกล่าว กัน มา ในชั้น คำพิพากษา ก็ดี ตัวอย่าง
โจทก์ พ้อง ขอ เรียก กรรมสิทธิ์ ที่ดิน ทั้งหมด แต่ พิพากษา
ได้ ความ ว่า โจทก์ ควร พ้อง ขอ แบ่ง ฐาน มรดก ถึงแม้
ว่า คำพิพากษา จะ ยก พ้อง ก็ ดี แต่ คำพิพากษา ให้ พ้อง ขอ แบ่ง
มรดก ได้ เมื่อ ภายหลัง ๑ ปี ดัง ที่ ปรากฏ ใน ข้อวินิจฉัย
แห่ง คำพิพากษา ฎีกาที่ ๘๘ ปี ๑๒๗ ระหว่าง จำเลย ผิด กับ

พวกโจทก์ หม่อมเวทย์ กับ พวกจำเลย หรือ อีก อย่าง
 หนึ่ง บิดา มารดา โจทก์ จำเลย มรณภาพ มี มรดก ตก อยู่ ที่
 จำเลย ภายใน ๑ ปี นับ ตั้งแต่ วัน บิดา มารดา โจทก์
 จำเลย มรณภาพไป โจทก์ ได้ ร้อง ว่า กล่าว มรดก
 จาก จำเลย ต่อ กรม การ อ้าเภอ ฯ หา ตัว จำเลย มา ว่า
 กล่าว เบี่ยง เทียม โจทก์ จำเลย ไม่ ตก ลง กัน โจทก์
 จึง ได้ นำ คดี พ้อง คัด คัด ต่อ กัน มา ใน เวลา ที่ โจทก์
 พ้อง เกิน ๑ ปี เสีย แล้ว ตั้ง น ศาล ยอม ให้ โจทก์ ว่า กล่าว
 คดี ต่อ ไป ได้ ไม่ ขาด อายุ ความ (ตาม คำ พิพากษา ฎีกา
 ที่ ๒๕ ปี ๑๒๓ ระหว่าง นายเซย โจทก์ อ้าแดงเซย จำเลย)

ผู้รับ มรดก รับ
 รอง ต่อ เจ้า หิน

(๓) ผู้มรณภาพ เป็น ลูก หิน ผู้ ไต่ อยู่ เจ้า หิน
 ของ ผู้มรณภาพ มี อ้านาจ ที่ จะ พ้อง ร้อง เรียก หิน ต้น จาก
 ผู้รับ มรดก ภาย หลัง ๑ ปี ไต่ ใน คดี บาง อย่าง ซึ่ง รวม
 อยู่ใน ข้อ ยก เว้น จาก บัญญัติ ของ หลัก กรรมตา ดัง ได้ กล่าว
 มา ข้าง ต้น คือ ใน เรื่อง น กฎหมาย ถัด ว่า ผู้ ไต่ เป็น
 ผู้ ไต่ รับ ทรัพย์สิน มรดก ของ ผู้มรณภาพ ไว้ จะ เป็น ส่วน คน
 ผู้ เดียว กัด หรือ หลาย คน รวม กัน กัด ผู้ นั้น มี หน้าที่ จะ
 ต้อง ไซ้ หิน ของ ผู้มรณภาพ ให้ แก่ เจ้า หิน เสมอ เพราะ ฉะนั้น
 เมื่อ ผู้รับ หรือ ผู้รักษา มรดก ได้ รับ รอง จะ ไซ้ หิน แทน ผู้
 มรณภาพ ให้ แก่ เจ้า หิน คำ รับ รอง ของ ผู้รับ มรดก

หรือผู้รักษา มรดก นั้น กระทำให้ เจ้าหน ฟ่อง เรียบ หน ได้
 เมื่อ พ้น ๓ ปี ผู้รับ มรดก หรือผู้ รักษา มรดก ไม่
 จำเป้น จะ ต้อง รับ รวง ด้วย หนง สือ จะ รับ รวง ด้วย
 ปาก เบ้า ก็ได้ การ รับ รวง จะ ใช้ หน ต่อ เจ้า หน
 เช่น นี้ ถึง แม้วว่า คนใด คนหนง ใน จำพวก ที่ เป้น ผู้ รักษา
 ทพย มรดก ได้ รับ รวง ต่อ เจ้า หน ผู้ เดียว กดี กฏหมาย
 ก็ ยง ถือ ว่า ได้ รับ รวง แทน กัน แด กัน ด้วย แต่ ฝ่าย
 เจ้า หน จำเป้น จะ ต้อง ให้ มี คำ รับ รวง ของ ผู้ รักษา ทพย
 มรดก ถูก หน ภายใน ๓ ปี นับ แด วัน ตก หน ได้ มรดก ภาพ
 เป้น ต้น ไป มี ฉน คำ รับ รวง ของ ผู้ รักษา มรดก ไม่
 กระทำให้ มี ผล แก่ เจ้า หน อย่างไร ตัวอย่าง นายแดง
 เป้น หน นายดำ อยู่ ๓๐๐ ช่ง นายแดง มรดก ภาพ บุตร
 ภรรยา ของ นายแดง เป้น ผู้ รักษา ทพย มรดก เมื่อ
 นายแดง มรดก ภาพ ได้ ๓ เดือน ภรรยา ของ นายแดง
 ได้ รับ รวง จะ ใช้ หน ให้ นายดำ ผู้ เป้น เจ้า หน แต่ ยง
 หา ได้ ใช้ หน ให้ นายดำ ไม่ จน พ้น ๓ ปี แล้ว นายดำ
 จึง ได้ พ้อง ภรรยา นายแดง ๆ ต้อง รับ ผลิต ชอบ ต่อ เจ้า หน
 จะ เลียง ว่า โจทพ ฟ่อง คดี เกิน ก้า หนต อายุ ความ ไม่ได้ แต่
 ถ้า ภรรยา นายแดง ได้ รับ รวง จะ ใช้ หน สัน เมื่อ พ้น ก้า หนต
 หนง ปี แลว คำ รับ รวง หนง ใช้ ไม่ได้ ด้วย เหตุ

ต้อง รับ รวง
 ใน ก้า หนต.

เด็กรับ รong
ใช้ไม่ได้

ว่าเป็น เวลา ที่ ต่่วง เตย อำนาจ อนัน ชอม ชรวม ของ เจ้าหน
เสี้ย แล้ว อีก ประการ หนึ่ง ถ้า ผู้ รับ รong เปน เด็ก
คำ รับ รong ก็ใช้ไม่ได้ เหมือนกัน (ให้ดู คำพิพากษา
ฎีกาที่ ๔๘๐ ปี ๑๒๓๓ ระหว่าง แหวด อ่างแดง ไถ โจทย์
อ่างแดง เทศ กับพวก จำเตย และที่ ๓๑๑ ปี ๑๒๘ ระหว่าง
อ่างแดง เข้ม โจทย์ อ่างแดง จัน มารดา ผู้ปกครอง หมูแดง
บุตร จำเตย)

อนึ่ง เมื่อ ผู้รับ มรดก หรือ ผู้ รักษา มรดก ได้ ใช้ หน
แก่ เจ้าหน ไป ตาม ที่ ตน ได้ รับ รong แล้ว ผู้รับ มี อำนาจ
ที่จะ พ้อง ขอ ให้ ผู้ รับ มรดก ด้วย กัน ช่วย ใช้ หน ได้ ตาม
ส่วน โดย ไม่ต้อง คิด ถึง กำหนด อายุ ความ มรดก

เปน ความ มรดก
ใน กำหนด ญาติ
อื่นร้องขอส่วนได้
ภายหลัง ๑ ปี.

(๔) เมื่อ มี คดี เกิด ขึ้น ใน โรงศาล ด้วย เรื่อง ความ
มรดก ภายใน กำหนด อายุ ความ ๑ ปี คนอื่น ๆ ที่มี
อำนาจ จะ ได้ รับ ส่วน แบ่ง ใน คดี นั้น ๆ ไม่ จำเป็น ต้อง ร้อง
ขอ ส่วน แบ่ง ใน กำหนด หนึ่ง ปี ถึง จะ มา ขอ เมื่อ พัน
กำหนด อายุ ความ แล้ว ก็ได้ ตัวอย่าง ก. ข. เปน ความ
กัน ด้วย มรดก ของ บิดา ที่ได้ มรดก ไป แล้ว ใน ๖ เดือน
กำลัง ศาล พิจารณา อยู่ การ พิจารณา นั้น เห็น ว่า
มากกว่า ๑ ปี ญาติ พี่น้อง ของ ก. ข. อีก คนหนึ่ง
มี อำนาจ ที่จะ มา ร้อง ขอ ส่วน แบ่ง ได้ ตาม พระราช

บัญญัติเพิ่มเติม ลักษณะ มรฎก มาตรา ๔ และ คำพิพากษา
ฎีกาที่ ๔๕๘ ปี ๒๒๘ ระหว่าง อำแดง ออนใจท อำแดง
รอด จำเลย เมื่อ คัดพิพากษาให้แบ่ง ส่วนไว้ ให้ญาติ
คนใด ซึ่ง ปรากฏ ตาม คำพิพากษา แล้ว ผู้ที่จะได้รับ
ส่วน จะ มา ขอรับไป เมื่อไร ก็ได้ เหมือน กัน

(๕) ผู้มรณภาพได้ เอา ที่ดิน ไป ทำ สัญญา จำนำ
ไว้กับ โจทโดย ถูกต้อง ตาม กฎหมาย เมื่อ ผู้มรณ
ภาพ ได้ มรณภาพ มา กว่า ๓ ปี แล้ว โจท พ้อง ผู้
รับ มรฎก ด้วย เรื่อง การ จำนำ ที่ ดิน นั้น ได้ กำหนด
อายุ ความ ๓ ปี ไม่ เป็น ข้อ ที่ ตัด อำนาจ โจท จะ พ้อง ร้อง
ตาม คำพิพากษา ฎีกา ที่ ๖๘๓ ปี ๒๒๒ ระหว่าง อำแดง แก้ว
ใจท อำแดง เขียว จำเลย ที่ จึง คัด ชนิติน กฎหมาย
เรียกว่า เป็น สัญญา ใน จำพวก สัญญา คัด ที่ดิน ไกร ๆ
จะ มา เป็น เจ้า ของ ต่อไป อย่าง ผู้รับ มรฎก ใน ฎีกา ฉบับ
นี้ แล้ว ก็ ต้อง ประพฤติ เหมือน อย่าง ว่า ตน เป็น ผู้จำนำ
ต่อ โจทเอง จำเลย จะ เป็น ผู้รับ มรฎก เขา ที่ ดิน ได้
ต้อง ใช้ เงิน ต่อ โจท ตาม สัญญา จำนำ นั้น ซึ่ง เห็น
ได้ว่า สัญญา ชนิติน อยู่ นอก อำนาจ อายุ ความ มรฎก
ตาม ขรรพมา

หนี้สิน คัดที่ดิน

ใน ข้อ (๒) คำว่า “มรฎก พ้อง”

หมายความว่า

ว่า คดี ทั้ง ๒ คดี ซึ่งเป็นอำนาจของผู้มรณภาพ คิด มาใน
 กอง มรดก ตกทอด อยู่แก่ ผู้รับ ตาม กฎหมาย หรือ
 ชักนัย หนึ่ง คล้าย กับ ว่า มรดก เป็น โฉก พ้อง เรียก ทรัพย์สิน
 ของ ผู้ มรณภาพ เขา มา ไว้ ใน กอง มรดก ซึ่ง จะ ได้ แบ่ง
 บัน ทั้น ใน ระหว่าง หมู ญาติ ของ ผู้ มรณภาพ กำหนด
 เวลา พ้อง ร้อง คดี เหล่านี้ ไม่ จำเป็น ต้อง หนึ่ง มี เป็น เกณฑ์
 อย่าง ที่ ถัด มา แล้ว ใน ข้อ ๑ ต้อง ถือ เขา อายุ ของ
 คดี ที่ จะ พ้อง ร้อง นั้น ๆ เป็น เกณฑ์ เป็น เรื่อง ๆ ไป แปล
 ว่า อำนาจ อัน ชอบ ธรรม ของ ผู้ มรณภาพ ที่ คิด มา ใน กอง
 มรดก มี อยู่ อย่างไร ผู้รับ มรดก ก็ พ้อง ร้อง ได้ ตาม
 นั้น เป็น คน ก. มี ที่ นา ตราจอง ตาม ธรรมดา
 อายุ ๓ ปี เมื่อ ก. มี ชาติ ตรี อยุ่ มี คน เข้า มา ทำ นา โดย
 อำนาจ ปรบักษ์ มา ได้ ๒ ปี ก. ยัง หา ได้ ทน พ้อง ร้อง ผู้ ที่
 เข้า มา ปลก ครอง ไม่ ภาย หลัง ก. มรณภาพ ลง ผู้รับ
 มรดก มี อำนาจ พ้อง ได้ ภาย ใน ๑ ปี ตาม อำนาจ ของ ผู้
 ที่ ถัด มา ตราจอง หรือ มี คน ทุ เจน ก. ไป ๕๐๐ บาท
 บุตร ของ ก. ที่ เป็น ผู้ รับ มรดก มี อำนาจ พ้อง เรียก เงิน
 จาก ผู้ ที่ ทุ ได้ ภาย ใน ๑ ปี นับ ตั้ง แต่ วันที่ ผู้ นั้น ได้ ทุ เงิน
 ของ ก. ไป (กฎหมาย ตักษณ ฎี หั้น บทที่ ๒๑ แด
 กฎ ๓๖ ข้อ บทที่ ๕๘) แม้ ว่า ก. มรณภาพ เมื่อ

กำหนดฟ้องแล้ว
 แต่รูปคดี

ผู้หนึ่งได้ ยืมเงินไปแล้วได้ ๙ ปีกับ ๒ เดือน อำนาจ
 ของ ก. ที่ได้ตกทอด ไปยัง ผู้รับมรดก อันจะพึงเรียก
 ร้องเงิน ที่ ก. ได้ กง เหตุอีก เพียง ๒ เดือน เว้น
 ไว้แต่จะมี เหตุผลพิเศษ ซึ่ง กฎหมาย อนุญาตได้ ตาม
 ที่ได้ ยก ตัวอย่าง มาในข้อเข้าใจ ว่าทรัพย์สิน ของ ผู้มรดกภาพ
 ตกอยู่แก่ผู้ใด ผู้หนึ่ง ซึ่ง ไม่ ใช้ ญาติ ที่ ควร ได้ รับมรดก
 ตาม กฎหมาย แต่ ทรัพย์สิน อาจจะ ตกอยู่ โดยมี ข้อ
 สัญญา ชักนำ หรือโดยผู้หนึ่งได้ บังอาจ ยึด ถือไว้ โดย
 ไม่มีอำนาจ ใด ๆ ก็ดี ไม่ได้ รวมอยู่ ใน คำ อธิบาย
 ข้อ ๓ ที่ได้ กล่าว มา ข้าง ต้น คำตักฎกาได้ วินิจฉัย เป็น
 ตัวอย่าง แล้วใน คดี ที่ ๑๒๒ ปี ๑๒๗ ระหว่าง อำแดง ทองดี
 โจทย์ นายเกต จำเลย และที่ ๓๐๗๔ ปี ๑๓๓ ระหว่าง
 นายศาล โจทย์ นายนวม ต่ามี อำแดงขาว ภรรยา จำเลย
 (มโนสาร เต็ม ๒ หน้า ๖๐) ที่จริง ตาม คำ อธิบาย แล
 ตัวอย่าง ที่ได้ กล่าว มา แล้วใน ข้อ ๒ นี้ หาใช่ ความ
 มรดกไม่ เป็นคดี เรื่อง กรรมสิทธิ์ ที่ดิน และคดี เรื่อง
 กู้ หนี้ ต่าง หาก

ปัญหา ที่ กง เหตุอยู่ จึง มี ว่า ถ้า ทรัพย์สิน มรดก
 ตั้ง หนึ่ง ของ ผู้ มรดกภาพ ตก อยู่ ใน มี ผู้ ที่ ไม่มี อำนาจ
 จะรับ มรดกตาม กฎหมาย เมื่อผู้ มรดกภาพได้ มรดกภาพ

ปัญหาวินิจฉัย

มา กว่า ๓ ปี แล้ว ผู้ที่ ควร ได้ รับ มรดก เช่น บุค
 คนหนึ่ง ของ ผู้ มรณภาพ ได้ จัดการ เรียบร้อย มา ได้ บุค
 อีก คนหนึ่ง ของ ผู้ มรณภาพ จะ มี อำนาจ ขอ แบ่ง ได้ หรือ
 ไม่ ก่อน ที่ จะ แก่ บัณฑิต ต้อง ระบุดำ ความ
 ประสงค์ ของ กฎหมาย ต้องการ จะ ให้ การแบ่งมรดกกระหว่า
 หมู่ ญาติ เสร็จ แล้ว ไป ภายใน เวลา อัน สัมควร คือ กำหนด
 ปี หนึ่ง (ลักษณะ รับ พ้อง บทที่ ๓๓ ประการ ที่ ๓๐)
 ไม่มี ข้อ สงสัย เว้น แต่ ผู้รับ มรดก จะ ได้ ปกครอง
 ทรัพย์สิน นั้น ๆ มา ด้วย กัน กับ อีก ฝ่าย หนึ่ง ตาม
 บัณฑิต ที่ ยก มา ข้าง บน ใน ระหว่าง ผู้รับ มรดก ไม่ ได้
 มรดก ที่ ไม่ ได้ ปก ปกครอง ด้วย กัน ใน กำหนด ๓ ปี เเต (ตรง กัน ข้าม กับ
 ครอง มา ด้วย กัน ที่ ปกครอง มา ด้วย กัน) ถ้า จะ ยอม ให้ ผู้รับ มรดก
 เกิน ๓ ปี พ้อง แบ่ง คน ที่ จัดการ เรียบ ร้อย มา ได้ เป็น เจ้า ของ ใน ทรัพย์สิน
 ได้ แต่ ผู้ เเตียว ก็ เท่า กับ ขอ ให้ ผู้ ที่ ควร ได้ รับ มรดก ของ ผู้
 มรณภาพ นั้น มี การ วิวาท ไม่ มี สิ้น สิ้น เป็น ต้น ญาติ
 ของ ผู้ มรณภาพ คน หนึ่ง ถ้า ถึง จัดการ พ้อง ร้อง เรียก
 มรดก จาก ผู้ อื่น ซึ่ง เขา ไม่ มี อำนาจ จะ รับ มรดก ใน
 ระหว่าง นั้น ญาติ ของ ผู้ มรณภาพ อีก คน หนึ่ง ก็ ควร ยิน
 มือ เข้า เกี่ยว ของ ได้ ว่า ไป เพราะ เหตุ ว่า ทรัพย์สิน
 ยัง ไม่ ถึง มือ คน ที่ พ้อง ก่อน ถ้า จะ ไม่ ให้ ญาติ คน หลัง

มรดกที่ไม่ได้ ปก
 ครอง มา ด้วยกัน
 เกิน ๓ ปี พ้อง แบ่ง
 ได้

พูดได้บ้าง ก็เท่ากับ เป็นการ ดึง อ้วก แข่งกัน ซึ่งไม่มีหลัก
 เพราะ ฉะนั้น จึง เบน อิน ต้อง ถือว่า มรรฎก ตั้ง หิ้ง ตั้ง โต๊ะ
 ผู้รับมรรฎก ต่างไม่ได้ ปกครอง มา ด้วย กัน จนพ้น ๓ ปี แล้ว
 ผู้รับมรรฎก คน หนึ่ง ไป จัดการ มา ได้ ต้อง ยอม ให้ ญาติ ผู้
 ควรได้รับ มรรฎก ด้วย กัน นั้น แบ่ง ส่วน จาก ทวพฺย ตั้ง
 นั้น ๆ ไป แต่ เศรษฐี ที่ จะ ขอ แบ่ง มี กำหนด เวลา เพียง
 ไฉน เห็น จะต้อง ดึง ไป หา หลัก ๓๐ ปี ซึ่ง เป็น กำหนด
 บัญญัติใน เรื่อง ความ พัง ทัวไป

๘. พันัยกรรม

อธิบาย

พันัยกรรม คือ คำสั่ง ของผู้ มรณภาพ ที่ จะแจก ทรัพย์สิน มรดก ให้แก่ใคร ๆ ได้ ตามความพอใจ ใน เมื่อ ได้มรณภาพ ไปแล้ว ผู้มรณภาพ จะให้ ใครมี กำหนด ชัดช้น อย่าง ไต ๆ ก็ได้ เพราะ ฉนั้น พันัยกรรม จึงได้ อยู่ นอก อำนาจ ของ กฎหมาย ที่ บังคับ ให้แบ่ง มรดก ทั่วปวง เป็น ต้น นายแดง เป็น เจ้า ของ ที่ดิน แห่ง หนึ่ง นายแดง จะ ทำ พันัยกรรม ยก ที่ดิน ให้ แก่ บุตรี ภรรยา หรือ เพื่อน ฝูง คน ไต คน หนึ่ง เมื่อ นายแดง มรณภาพ แล้ว ที่ดิน ของ นายแดง ก็ เป็น สิทธิ กับ ผู้รับ นั้น ๆ ตาม กฎหมาย หรือ นายแดง จะ ทำ พันัยกรรม ยก ที่ดิน ให้แก่ คน หนึ่ง แต่ ประโยชน์ ซึ่ง เกิด จาก ที่ดิน นั้น จะ ให้ แก่ อีก คน หนึ่ง ผู้ ไต รับ ที่ดิน แต่ ประโยชน์ ต้อง ไต รับ ผล ตาม พันัย กรรม

แต่ คำสั่ง ที่ ก้าวาน จะ ต้อง เป็น คำสั่ง ที่ แน่ นอน ไม่ ใช่ว่า เป็น การ เตือน ทอย ถ้า คำสั่ง เป็น คำ เตือน ทอย ใ้ ไม่ ได้ หรือ มี คำ เตือน ทอย แต่ คำ แน่ นอน ปนกัน ส่วน ที่ แน่ นอน ซึ่ง แยก ออก ได้ นั้น ใ้ ไต ตัวอย่าง

ก. ทำ พันัย กรรม ยก ที่ดิน แห่ง หนึ่ง ให้

ข. แด่ ให้ ข. เดียง ตู ค. บุตรี ของ ก. ไป จน มี เรือน

ต้อง มี ข้อความ
แน่ นอน

ถ้า ก. มี เรือน แดง ค. ต้อง เหยง ข. ไป จน ตอด ตี ชีวิต
 แล้ว ข. จะ ยก ^{ที่ดิน} คืน มา ให้ แก่ ค. ^{พินัย กรรม}
 ของ ก. มี ข้อ ความ เตือน สอย เลือ บน อย ^{แต่ ข้อ}
 สำคัญ ที่ กฎหมาย อุตุนุ น ^{นี้} ก็ คือ ให้ ที่ ดิน ราย ที่
 กล่าว ใน พินัย กรรม แก่ ข. ข. มี อำนาจ ได้ รับ ที่ ดิน
 ราย ^{นี้} ข้อ ความ ใน คำสั่ง พินัย กรรม นอก นั้น ถัด เหมือน
 หนึ่ง ว่า มี ^{ที่} จริง การ ให้ ทรัพย์สิน โดย เสนอ ^{เมื่อ}
 มรณภาพ แล้ว กับ ให้ ใน ชีวิต ของ ^{ผู้} มรณภาพ ^{นี้} มี
 ภาระ ทำนอง เดียว กัน ผิด กัน แต่ ให้ เมื่อ มรณภาพ
 แล้ว ^{ผู้} ให้ จะ ต้อง ทำ เป็น พินัย กรรม เท่านั้น (ให้ ดู
 คุศ โนติ ใน คำพิพากษา ฎีกา ที่ ๘๘ มี ๓๒๗ ระหว่าง อ่างแดง
 มิว โจทย์ ^{เงิน} เศษ จำเลย)

พินัย กรรม จะ ใช้ ได้ ตาม กฎหมาย ต่อ เมื่อ ^{ผู้} ทำ ได้
 มรณภาพ แล้ว ถึง แม้ ว่า จะ มี ข้อ คำ ให้ ใช้ ได้ ^{แต่}
 ใน ชีวิต ก็ ต่ ก็ เหมือน กัน กล่าว คือ ใน ชีวิต ของ ^{ผู้}
 ทำ พินัย กรรม ^{นี้} ^{ผู้} ทำ พินัย กรรม มี อำนาจ ที่ จะ เด็ก
 ถอน พินัย กรรม ด้ บ ^{นี้} เสีย ได้ หรือ เปลี่ยน แปลง
 อย่าง ใด อย่าง หนึ่ง ได้ เช่น ^{ตัวอย่าง} ก. ทำ พินัย กรรม ยก
 ทรัพย์สิน ด้ มดี ให้ แก่ ข. ภายหลัง ก. รั ^{ด้} ด้ ไม่ พอใจ ข.
 อย่าง ไร ^{ชน} มา ก. มี อำนาจ ที่ จะ ทำ เด็ก ถอน พินัย กรรม

ใช้ ได้ เมื่อไร

นั้นเสียได้ หรือจะ ทำ ยกให้ แก่ ผู้ ชื่น ต่อ ไป ก็ ได้
แต่ ต้อง ทำ อย่าง พินัย กรรม ตาม ขรรษคา เหมือน กัน ทุก
ประการ

วิธี ทำ พินัย กรรม วิธี ที่ จะ ทำ พินัย กรรม ต้อง ทำ เป็น ดาย ตักษณ อักษร
ต้อง ทำ เป็น หนังสือ ทำ พินัย กรรม ต้อง ลง ชื่อ หรือ แยก ไต ใน หนังสือ นั้น และ
ต้อง มี พยาน ลงชื่อ หรือ แยก ไต เป็น สำคัญ กับ จะ ต้อง
ประกอบด้วย บัญญัติ ใน ตักษณ มรรฎก บท ที่ ๔๘
ใน กฎหมาย บท นั้น จำกัด จำเขย มาก แต่ รวมใจ
ความ ที่ เป็น ข้อ สำคัญ คง มี อยู่ ๒ ประการ คือ ผู้ ทำ
พินัย กรรม ต้อง มี ๘๖ ค มี น คง ต อย่าง หนึ่ง และ ต้อง
มี ผู้ ลูก นึ่ง ครอบ คนระ ตาม นาลา นรูป ของ ผู้ ทำ พินัย กรรม
ด้วย อีก อย่าง หนึ่ง

กฎหมาย เกณฑ์ ให้ ผู้ มา ลูก นึ่ง พิจารณา ดู ถ้อย คำ
ของ ผู้ ทำ พินัย กรรม แต่ ด้อบ ถาม ถึง ๓ มีอ ๓ หน เพื่อ
จะได้ รั ว่า ผู้ ทำ พินัย กรรม มี ๘๖ ค มี น คง เป็น ปรกติ หรือ มี
๘๖ ค มี น เพื่อน ถ้า ผู้ ทำ พินัย กรรม ถ้อย คำ มี ได้ เป็น
ปรกติ พินัย กรรม นั้น พัง ไม่ ได้ แต่ ถ้า ถ้อย คำ
ของ ผู้ ทำ พินัย กรรม มี น คง ต เป็น ปรกติ ใน เมื่อ เวลาค ทำ
พินัย กรรม ถึง ผู้ ทำ จะ มรณภาพ ลง ใน วัน หนึ่ง
สอง วัน ก็ ตี พินัย กรรม นั้น ใช้ ได้ ตาม กฎหมาย

ข้อสำคัญ ก็ คือ ต้องการให้ ผู้ทำ พินัยกรรม มี สละคดีเท่านั้น
 ที่ ให้ ถ้าม ๓ มีอ ๓ หน เป็น แค่ หลัก การ ตรวจ สอบ กิจการ
 อาการ ของ ผู้ ทำ มาก กว่า อื่น แต่ ถ้า ผู้มา ลูก หนึ่ง มีได้
 สอบ ถ้าม ๓ มีอ ๓ หน กฎหมาย เหนียว เสียว ว่า ผู้ทำ
 พินัยกรรม ไม่ มี สละคดี ปรกติ จน กว่า เวลา ทำ พินัยกรรม จะ
 ได้ ล่วง เลย พ้น กำหนด ไป คือ มี กำหนด เดือน หนึ่ง
 กับ ๓๕ วัน เป็น อย่าง มาก ที่ สุด ตาม ถาษา นุรูป ของ ผู้ ทำ
 พินัยกรรม นั้น ๆ เมื่อ ผู้ทำ พินัยกรรม ได้ มรณภาพ
 นอก เขต น แล้ว พินัยกรรม ก็ คง ใช้ ได้ อย่าง พินัยกรรม
 ธรรมดา เหมือน กัน

คน อยุ่ เท่า ไร จึง จะ ทำ พินัยกรรม ได้ แต่ ไม่ ได้ นั้น **เด็กทำพินัยกรรม**
 ไม่ มี กฎหมาย บัญญัติไว้ ตาม ความ ประสงค์ ของ **ได้ เพียงไร**
 กฎหมาย ดักษณ มรฎก ที่ว่าด้วย วิธทำพินัยกรรม มุ่งหมาย
 เอา สละคดี ของ ผู้ทำ พินัยกรรม เป็น ข้อใหญ่ ดังกล่าว มาข้าง
 ต้น คือ ผู้ ทำ พินัยกรรม จะ ต้อง มี สละคดี ไม่ พ้น เพื่อน
 ใน เวลา ทำ พินัยกรรม เพราะ ฉนั้น บัณฑิต หา มี ว่า คน ที่
 มี อยุ่ ต่ำ กว่า ๒๐ ปี (เด็กใน ดักษณ สัจญา)
 จะ ทำ พินัยกรรม ได้ หรือ ไม่ เชื่อ แน่ ว่า เด็ก อยุ่ ต่ำ
 กว่า ๑๒ ขวบ ลง มา ทำ พินัยกรรม ไม่ได้ กฎหมาย
 ถือ ว่า เป็น คนไม่ รั จัก เตียง ด้่า ถึง แม้ เด็ก จะ ได้

ยอมให้ชายร่วมประเวณีก็ดี ความยินยอมของเด็ก
นั้นยังกระทำให้ชายรับโทษได้ เสมอ เหมือนอย่างว่าชาย
ข่มขืน (กฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๒๔๔) เด็กอายุ
เกินกว่า ๑๒ ปีขึ้นไป แต่ยังไม่เป็นผู้ใหญ่เห็น จะทำ
พินัยกรรมได้ โดยถือเอา ฐานะของผู้ทำพินัยกรรม
เป็นประมาณ อย่างเดียว ยังไม่เคยเห็น มีตัวอย่าง
ในโรงศาลที่ เกี่ยวกันด้วยข้อนี้.

ผู้รับตายเสียก่อน
ผู้สืบสายโลหิต
รับแทนได้

เมื่อพินัยกรรมได้ทำขึ้นโดยถูกต้องแล้ว แต่ผู้
จะรับมรดกภาพลงเสียก่อน ในชีวิตของผู้ทำ
พินัยกรรมหาได้เสียก่อนอย่างใดไม่ แม้ว่าผู้จะรับ
ทรัพย์สินตามพินัยกรรม เป็นผู้สืบสายโลหิตของผู้ทำ
บุตรของผู้จะรับพินัยกรรมรับแทนในนามบิดาได้ เหมือน
อย่างว่าบุตรนั้นเป็นผู้รับพินัยกรรมโดยตรง ตัวอย่าง
นายแดงทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินสมบัติให้นายดำ ซึ่งเป็น
บุตร นายดำมรดกภาพลงเสียก่อนนายแดง แต่
นายดำมีบุตรอยู่ นายแดงหาได้เสียก่อนพินัยกรรม
นั้นไม่ บุตรนายดำอำนาจได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรม
นั้นได้ แต่ถ้าทำพินัยกรรมยกให้แก่ผู้ที่ไม่ได้สืบสาย
โลหิต เช่นเราทำยกให้แก่เพื่อนของเรา แต่เพื่อน
มรดกภาพเสียก่อนเรา พินัยกรรมนั้นไม่มีประโยชน์
แก่บุตรเพื่อน

ชกประการหนึ่ง เมื่อ บิดา ทำ พิณยกรรม ยก ทศพัย ทำให้ บุตร ๒ คน
 สัมบัติ ให้ บุตร ๒ คน ด้วย กัน ไม่ แบ่ง ส่วน เป็น ของใคร ตาย เสีย คนหนึ่ง
 เท่าไร แต่ บุตร นั้น ยัง เป็น เด็ก ไม่ มี บุตร ต่อ สง ไป อีก คน เหลือ อยู่ ได้
 บุตร คน หนึ่ง ตาย เสีย ก่อน บิดา บุตร อีก คน หนึ่ง ที่ คน เดียว.
 เหลือ อยู่ นน เติ ทศพัย ทง หมด แต่ ผู้ เดียว (ให้ ตู คำ
 พิพากษา ฎีกา ที่ ๕๑๗ มี ๓๒๘ ระหว่าง สายใจทัย หลวง
 ภูวนารถ เจ้าเลย และ ที่ ๖๓ มี ๑๒๐ ระหว่าง อำแดง อิ่ม
 ใจทัย อำแดง หลาน เจ้าเลย.)

มี ทาง เดียว ที่ ผู้ มรณภาพ จะ แจก มรดก ของ คน โดย ผู้ ตาย แจก มรดก
 ทำ พิณกรรม ถึง แม้ ว่า นาย ผู้ ที่ จะ รับ พิณกรรม จะ เป็น อดิ ได้ แต่ ทำ พิณกรรม
 (บุคคล ไม่ มี อนุญาต) ก็ ตี ก็ ต้อง ทำ เป็น พิณกรรม เว้น แต่ ทศพัย อยู่
 เหมื่อน กัน จะมี ข้อ ยก เว้น อยู่ ก็ แต่ ตาม ข้อ ความ ใน มี ผู้ รับ แล้ว.
 ใน ท้าย ตักขณ มรดก บท ที่ ๒ เท่า นั้น โดยมี ความ ว่า
 “ อนึ่ง ผู้ มรณภาพ นั้น เขา ด้ อนุญาต กะ ทศพัย แต่
 อนุญาต กะ ทศพัย ไป ผาก ใจ แห่ง อาราม กั ตี แต่ ตั้ง
 ใจ ให้ ทำ บุญ ให้ ท่าน กั ตี แต่ จำเพาะ ให้ แก่ เจ้า ภิกษุ
 องค์ ได้ กั ตี ผู้ใด จะ เขา ออก จาก อาราม นั้น มี ได้
 ท่าน ว่า ผู้ นั้น มพน จตุราบาย ”

ตาม ส่วน วน กฎหมาย ที่ ได้ กั ตี มา ข้าง คน แบ่ง ได้
 เป็น ๒ อย่าง คือ ผู้ มรณภาพ ให้ ทศพัย แก่ อดิ หรือ

อาราม อย่างหนึ่ง อีก อย่างหนึ่ง ให้ แก่ พระ ภิกษุ รูปใด
รูปหนึ่ง เป็น ส่วน ตัว แต่ ทริพย์ ของ ผู้ มรณภาพ ได้
ตก อยู่ใน วัด หรือ ใน มือ พระ ภิกษุ แล้ว ใน ส่วน ที่ ผู้
รับ เป็น วัด คง จะ สำเร็จ ผล ตาม ความ ตั้ง ใจ ของ ผู้ มรณภาพ
โดย ไม่ ต้อง มี พิณัยกรรม แต่ ส่วน ผู้ รับ เป็น พระ
สงฆ์ ละ ยว่า ผู้ มรณภาพ จำ เป็น ต้อง ทำ พิณัยกรรม ยก
ให้ จึง จะ ใช้ ได้ เพราะ เหตุ ว่า การ ที่ ทริพย์ ของ ผู้
มรณภาพ ตก อยู่ใน มือ พระ โดย ทาง โศก ทาง หนึ่ง แล้ว นั้น
ผิด ความ ประสงค์ ของ ประกาศ รัชกาล ที่ ๔ ซึ่ง ว่า ด้วย
ห้าม มิ ให้ คุฎหิษฐ์ สัมคม ภิกษุ ตาม เณร อยู่ ส่วน หนึ่ง.

ถ้า มี หรือ ภรรยา มี อำนาจ ทำ พิณัยกรรม ยก ทริพย์ สัมบัติ
ของ ตน ให้ ผู้ อื่น ได้ เมื่อ ไม่ เกิน จำนวน ทริพย์ อัน เป็น ส่วน
ของ ตน ระคน ปน กัน อยู่ (ให้ ดู หมวด มรฎก ยัว เมีย
และ คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๓๐๒๘ ปี ๑๒๓๓ ระหว่าง นาย ยัม
โจทย์ อำแดง แซ่ เจ้า เถย.)

๑. เบ็ดเตล็ด

ชำระความ มรรฎก วิธ คัด ดิน ความ มรรฎก นั้น
 บาง ที่ ไม่ ได้ ถ้อ เขา ฐาน พ้อง เปน เกณฑ์ บาง ที่ ก็
 ถ้อ เขา ฐาน พ้อง เปน เกณฑ์ ตาม ที่ ปรากฏ ใน คำ
 พิพากษา ฎีกา หลาย เรื่อง ยัง จับ หลัด ไม่ ได้ เปน ต้น
 โฉม พ้อง เรี่ยก ทรัพย์ จาก จำเลย ทั้งหมด พิจารณา
 ได้ ความ ว่า จำนวน ทรัพย์ ตาม ที่ โจท หา นั้น เปน มรรฎก
 ควร แบ่ง กัน ศาล คัด ดิน ให้ แบ่ง กัน ไป ที่ เดียว โดย
 ไม่ ต้อง ขอ แบ่ง อีก ครั้ง หนึ่ง บาง ที่ ศาล ก็ ไม่ ยอม
 แบ่ง ให้ ต้อง ให้ โจท พ้อง ขอ แบ่ง ใหม่ อีก ครั้ง หนึ่ง
 แต่ โดย มาก ศาล มัก จะ ไม่ ถ้อ เขา คำ ขอ ของ โจท เกร่ง
 ครัดนัก ที่ จริง พระราชบัญญัติ ลักษณะ มรรฎก ศก ๑๒๑
 มาตรา ๔ แสดง ให้ เห็น ว่า การ ชำระ ความ มรรฎก กฎหมาย
 เติบ กว้าง ๆ ถึง จะ ไม่มี คำ ขอ รม มรรฎก ก็ ดี เมื่อ
 ปรากฏ ว่า ยังมี ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ที่ ควร ได้ รม มรรฎก อื่น ๆ อีก
 ศาล มี อำนาจ เรี่ยก มา ถาม หรือ แบ่ง ให้ ญาติ ผู้ ใด ผู้ หนึ่ง
 เก็บไว้ ให้ ได้ หรือ เมื่อ ได้ ความ ปรากฏ ว่า ผู้ มรณ
 ภาพ มี เจ้า หน อยู่ แต่ เจ้า หน หา ได้ มา ขอ ร้อง ให้
 ใช้ หน ไม่ ศาล ยัง ได้ เคย หัก มรรฎก เขา ให้ เจ้า หน ของ
 ผู้ มรณภาพ โดย อนุโลม ตาม มาตรา ๔ พระ ราช บัญญัติ

ลักษณะ มรดกที่ ถ้าว มา ข้าง ต้น มี คดี เรื่อง หนึ่ง ใน
ศาล พัง ระหว่ าง เต็ม แห่ ยญ สุริวงษ์ โจท หนึ่ง
พิศาล จำเลย คดี น โจท พอง เวยก กรรมสิทธิ์ ที่ ดิน
แห่ง หนึ่ง หนึ่ง หมด ศาล ฎีกา ได้ พิพากษา ให้ แบ่ง เปน
มรดก โดย ยึด เขา การ พิจารณา ที่ ได้ ความ เปน ประมาณ
(คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๑๕๗๗ ปี ๑๓๑๑)

ผู้ พิพากษา ใน คดี เรื่อง หนึ่ง เรื่อง ใด หนึ่ง
ผู้ พิพากษา เห็น ว่า จะ คัด สิ้น ตรง ไป ตาม กฎหมาย แล ด้
คลาด เค ลื่อน จาก ความ ยุติธรรม ก็ มี อำนาจ นำ ความ
ชก กราบ บัง คม ทูล พระ กรุณา ขอ พระ ราชทาน พระ บรม
ราช วินิจฉัย ได้ ตาม กฎ เสนา บัด ี ะทรวง ยุติธรรม ที่ ๑๓
มี คดี อย่าง ที่ พระ ราชทาน พระ บรม ราช วินิจฉัย เปน เรื่อง ๑
ไป ดัง ที่ ปรากฏ ใน คำ พิพากษา ฎีกา หลาย เรื่อง เช่น
เรื่อง มรดก นาย เซ็น (ฎีกา ที่ ๕๐๑ ปี ๑๒๒๒)

ไม่ มี ผู้รับ ใน กฎหมาย ลักษณะ มรดก ที่ ไม่ ต้อง
แบ่ง เปน ภาค หดวง มี อยู่ บท เดียว คือ บท ที่ ๕๑ เพราะ
เปน มรดก ของ คน ที่ มี ศักดิ์ นินา ต่ำ กว่า ๕๐๐ ตง มา บท
อื่น ดำ เนิน ตาม แบบ คน มี ศักดิ์ นินา ๕๐๐ หนึ่ง หนึ่ง มรดก
ของ คน ที่ มี ศักดิ์ นินา ๕๐๐ ไร หนึ่ง หนึ่ง เมื่อ ไม่ มี ญาติ
ทุก ๆ ชนิด (กิน ถึง ตำ มี ภรรยา ด้วย) จะ รั บ ต้อง

ซึ่ง มรรฎก เข้า ท้อง พระ คตัง หลวง ตาม ลักษณะ มรรฎก บท
ที่ ๓๕-๔๘ ส่วน มรรฎก ของ คน ที่ มี คักัดินา ต่ำกว่า ๔๐๐
ไร่ ไม่ ได้ กล่าว ว่า ให้ ส่ง เข้า ท้อง พระ คตัง หลวง
ก็ ดี เมื่อ ไม่ มี ญาติ ทุก ชนิด จะ รับ มรรฎก ก็ เชื้อ
ว่า จะ ต้อง ประพฤติ อย่าง เดียว กัน แต่ ทั้ง ๒ อย่าง นี้
ยังไม่ เห็น มี คดี ใน โอง คาส

รับ มรรฎก ความ ผู้ ที่ รับ มรรฎก ความ นั้น บางที
ไม่ ใช่ เป็น ผู้ ที่ ควร ได้ รับ มรรฎก ของ ผู้ มรณภาพ ก็ ได้
แต่ ต้อง เป็น ผู้ เกี่ยว ข้อง ใน ทวพย สัมบัติ ของ ผู้ มรณภาพ
อย่างใด อย่าง หนึ่ง เมื่อ ศาล ได้ จัด ตั้ง ให้ ผู้ใด เป็น
ผู้รับ ว่า ความ แทน ผู้ มรณภาพ ต่อ ไป แล้ว ผู้ นั้น
ก็ มี อำนาจ แด่นำ ที่ อย่าง คู่ ความ ดำเนิน (ให้ ตู พระ
ราช บัญญัติ วิธ พิจารณา ความแพ่ง คัก ๓๒๗ หมวดที่ ๑๘)

คำ ทำ ศัพ กฎหมาย ที่ เป็น ตาย ลักษณะ อักษร ที่
พูด ถึง เรื่อง คำ ทำ ศัพ ไม่ มี ก็ จริง แต่ เป็น ธรรมเนียม
ที่ ศาล ได้ ประพฤติ มา ถือ ว่า ควร ต้อง หัก เอา มรรฎก ใช้
เป็น คำ ทำ ศัพ เสีย ก่อน แบ่ง ให้ หมู ญาติ ตาม จำนวน ที่
ศาล จะ เห็น สัมควร แก่ ยศ บรรดา คักัดิด ของ ผู้ มรณภาพ
ตั้ง มี ตัว อย่าง คำ พิพากษา ฎีกา ที่ ๓๔๕ ปี ๓๓๘ ระหว่าง
นาย แม้น โจอท อำแดง เป็ลยง จำเลย

ความ ตก ตง การแบ่ง มรดก ตาม กฎหมาย ใช้ว่า
 จำเน่า จะ ต้อง มา พ้อง ร้อง ให้ คัด แบ่ง เสมอไป ใน
 ระหว่าง หมู่ ญาติ ด้วย กัน มี อำนาจ ที่ จะ ตก ตง แบ่ง กัน
 เองได้ การ แบ่ง นั้น จะ ถูก ต้อง ด้วย เกณฑ์ ของ กฎหมาย
 หรือ ไม่ ๆ เป็น การ แปร ตก ปลาด ถึง แม้ ว่า การ แบ่ง
 ส่วน จะ ไม่ ถูก ต้อง ใน กฎหมาย มรดก ก็ ดี เมื่อ ได้ แบ่ง
 เสรี จัก กัน ไป แล้ว ก็ เป็น ชั้น ลำ แรก ตาม นั้น จะ ย้อน
 กลับ มา แบ่ง ใหม่ ไม่ ได้ ตัวอย่าง ก. มรณภาพ มี บุตร
 ๒ คน กับ ภรรยา คน หนึ่ง คน หนึ่ง ๓ ได้ ตก ตง แบ่ง
 มรดก ของ ก. ออก เป็น ๓ ส่วน เท่า กัน ๆ แล้ว แบ่ง เอา ไป
 คน ละ ส่วน การ แบ่ง เช่น นั้น ใช้ ได้ ถึง แม้ ว่า ภรรยา
 ก. ควร จะ ได้ ครึ่ง หนึ่ง ของ มรดก ก. ตาม กฎหมาย ก็ ดี
 เมื่อ ได้ ตก ตง แบ่ง กัน ไป เสรี จัก แล้ว ภรรยา ก. จะ พ้อง
 ขอให้ คัด แบ่ง ใหม่ ไม่ ได้

ความ ตก ตง ที่ กล่าว มา แล้ว ไม่ จำ เน่า ต้อง ทำ
 เป็น ตาย ตักษณ อักษร ก็ ใช้ ได้ เพราะ กฎหมาย ถือ
 จำเน่า ตัญญา ที่ มี ต้น จ้าง ตอบแทน ซึ่ง กัน แด กัน ได้ อย่าง
 หนึ่ง (อ้า แดง สู้ ใจ ท ขุน โภคา มาริ บุรณ จำ เทย
ฎีกา ที่ ๓๗๓ ปี ๑๒๓ และ อ้า แดง คำ ใส ใจ ท อ้า แดง
บุณยวง จำ เทย ฎีกา ที่ ๓๐๒๘ ปี ๑๓๓)